

HUMANITAIRE ORGANISATIES EN DE 'THE TROUBLE WITH AID': VLUCHTELINGENKAMP DADAAB EN DE RELATIE MET AL-SHABAAB

Aantal woorden: < 32.080 >

Louise Martens

Studentennummer: 01306172

Promotor: Prof. Inge Brinkman

Copromotor: Prof. Karen Büscher

Masterproef voorgelegd tot het behalen van de graad van Master in de Afrikaanse Talen en Culturen
Academiejaar 2016-2017

Inhoudstafel

Inhoudstafel.....	3
Dankwoord.....	5
Hoofdstuk I.....	6
1.1 Inleiding.....	6
1.2 Methodologie.....	8
Hoofdstuk II.....	10
2.1 Definitie en geschiedenis van humanitaire hulp.....	10
2.2 Debat: the trouble with aid.....	13
2.2.1 Opkomst van kritiek.....	14
2.2.2 Paternalisme – <i>biopower</i>	16
2.2.3 Uitgewerkt voorbeeld van kritiek: Les Enfants de Bakanja.....	18
2.2.4 <i>Being silenced</i>	20
2.2.5 Politiek en economische agenda.....	22
2.2.6 Ethische dilemma's.....	25
2.2.7 Conclusie.....	27
Hoofdstuk III.....	28
GEVALSTUDIE: Relatie humanitaire hulp in vluchtelingenkamp Dadaab - Al-Shabaab	28
3.1 Definitie terrorisme.....	28
3.2 Onstabiel Somalië.....	31
3.3 Opkomst, verloop en verval van Al-Shabaab.....	34
3.3.1 Opkomst van Al-Shabaab.....	35
3.3.2 De eerste expansieve periode (2005-2006).....	36
3.3.3 Het herrijzen van Al-Shabaab (2007-2008).....	37
3.3.4 De gouden eeuw van Al-Shabaab (2009-2010).....	37
3.3.5 Tegenslagen voor Al-Shabaab (2010-...).....	39
3.4 Dadaab.....	41
3.4.1 Oprichting van de kampen.....	41
3.4.2 Gevolgen van de kampen.....	43
3.4.3 Humanitaire organisaties in Dadaab.....	46
3.4.4 Geweld en militaire groepen in Dadaab.....	51
3.4.5 Sluiting van de kampen.....	65
Hoofdstuk IV.....	70

4.1 Relaties Dadaab – Al- Shabaab	70
4.2 Link: The trouble with aid – gevalstudie Dadaab.....	73
Conclusie.....	77
Bijlagen	80
Foto 1: De Morgen: ‘Italiaanse kustwacht redt bijna 1000 vluchtelingen’	80
Foto 2: De Standaard: ‘Kenia speelt met 600.000 levens’	80
Kaart 1: Dadaab kampen	81
Bibliografie.....	82

Dankwoord

Eerst en vooral zou ik mijn promotor Professor Inge Brinkman en co-promotor Professor Karen Büscher willen bedanken voor het bijstaan van mijn onderzoek en masterproef. Beiden gaven ze me nuttige tips over hoe ik interviews met humanitaire hulpverleners het best zou aanpakken. Ook na mijn veldwerkperiode in Nairobi, gaven ze me structurele en theoretische suggesties en aanbevelingen bij het schrijven van deze masterproef. Vervolgens wil ik ook doctoraatstudente Jolien Tegenbos bedanken die mij aan enkele zeer nuttige contacten heeft geholpen in Nairobi. Zo verwees zij me door naar Lennart Hernander van de Lutheran World Federation die mij op zijn buurt enkele contacten bij de UN, UNHCR en International Rescue Committee gaf. Jolien verwees me verder ook door naar enkele contacten bij de Danish Refugee Council en naar Linda Oucho van de AMADPOC organisatie in Nairobi.

Ook mijn gastmama Joyce Wambui, bij wie ik verbleef in Nairobi, ben ik heel dankbaar voor het rondleiden in de stad en voor het in contact brengen met Nicole Irungu. Nicole is manager van de organisatie RSC Africa die Somalische vluchtelingen helpt met asielaanvragen in Amerika. Nicole bracht me verder in contact met een Somalische vluchteling die in Nairobi woont. Zij nam me op haar beurt mee naar Eastleigh, ook wel bekend als ‘Small Mogadishu’ (een wijk in Nairobi waar veel vluchtelingen vooral uit Somalië wonen), en heeft me voorgesteld aan enkele van haar Somalische vrienden waarmee ik later interviews kon doen. Omdat deze meisjes nog steeds illegaal in Nairobi verblijven en dus geen enkele legale identiteit hebben, zal ik hun namen niet vernoemen in deze masterproef. Ook enkele werknemers van organisaties zal ik door gewenste anonimiteitsredenen hier niet vermelden.

Als laatste wil ik nog mijn ouders bedanken omdat zij het in eerste instantie voor mij mogelijk gemaakt hebben om de studie Afrikaanse Talen en Culturen aan de Universiteit van Gent te volgen. Ook voor hun steun, aanmoediging en enthousiasme gedurende de voorbije vier studiejaar ben ik hen heel dankbaar.

Hoofdstuk I

1.1 Inleiding

“A monkey was walking along a river and saw a fish in it. The monkey said: “Look, that animal is under water, he’ll drown, I’ll save him.” He snatched up the fish, and in his hand the fish started to struggle. And the monkey said: “Look how happy he is.” Of course, the fish died, and the monkey said: “Oh, what a pity, if I had only come sooner I would have saved this guy.” Dit is een citaat van Philip Gourevitch uit het nieuwsblad *The New Yorker*, 2010. Hierbij gebruikt Gourevitch een metafoor waar hij de aap gelijkstelt aan humanitaire hulporganisaties en de vis aan mensen in zowel het Globale Noorden als het Globale Zuiden die te maken hebben met humanitaire organisaties in de context van een conflict of natuurramp. Deze verhalende metafoor wijst naar het feit dat humanitaire organisaties soms (onwetend) niet enkel positieve maar ook negatieve gevolgen kunnen hebben.¹

Gourevitch staat niet alleen in zijn bezorgdheid, er is namelijk een debat ontstaan over de gevolgen van humanitaire hulp. Sommigen benadrukken de noodzaak van interventies, terwijl anderen op verschillende voorbeelden van mislukking wijzen. Hierbij vormen ethische dilemma’s, paternalisme, politieke en economische agenda’s vaak de leidraad in de argumentatie. Een voorbeeld waar een overzicht gegeven wordt van enkele *cases* waar hulpinterventies verkeerd liepen is de documentaire ‘The Trouble with Aid’ van regisseur Ricardo Pollack.² In deze documentaire komen enkele gevalstudies aan bod waar humanitaire hulp veel kritiek te verduren kreeg: de Biafra oorlog in Nigeria, de hongersnoden in Ethiopië en Somalië, de vluchtelingenkampen in Oost-Congo en Cambodja, enz. De regisseur van de documentaire probeert met deze gebeurtenissen van humanitaire rampen aan te tonen dat humanitaire hulp vaak geconfronteerd wordt met complexe morele dilemma’s en dat ze soms zelf bijdragen aan het conflict.³ Zo wordt bijvoorbeeld aangetoond dat de aanwezige humanitaire hulp in Biafra, Ethiopië en Somalië meegesleurd werd in een politiek spel.

In deze masterproef ga ik in op een deelonderwerp in dit debat rond humanitaire hulp dat ik hier benoem met ‘the trouble with aid’. Meer specifiek richt ik mij op het debat in

---

¹ Gourevitch, P. The moral hazards of humanitarian aid: what is to be done? *The New Yorker*. Gepubliceerd op 3/10/2010.via: <http://www.newyorker.com/news/news-desk/the-moral-hazards-of-humanitarian-aid-what-is-to-be-done>

² Pollack R. (2012). *The Trouble with Aid* (documentaire) United Kingdom: Wall to Wall

³ Pollack R. (2012). *The Trouble with Aid* (documentaire) United Kingdom: Wall to Wall

vluchtelingenkampen. Er zal een gevalstudie besproken worden met als uitgangspunt de vraag naar de relatie tussen de militaire groep Al-Shabaab en humanitaire hulporganisaties in het vluchtelingenkamp Dadaab in het Noorden van Kenia. Vervolgens zal aan de hand van afgenomen interviews een analyse gemaakt worden van hoe het besproken debat gekoppeld kan worden aan de situatie in Dadaab.

Dadaab, bestaande uit vijf sub-kampen, is het grootste vluchtelingenkamp ter wereld met meer dan 250 000 geregistreerde Somalische vluchtelingen. Het grootste deel van de vluchtelingen komt namelijk uit Somalië, in het zog van de onstabiele situatie daar sinds de jaren negentig. Vanaf het begin van de 21^e eeuw is er zowel in Somalië als in Kenia een nieuwe factor aanwezig voor wat betreft de onveiligheid, namelijk de militaire groep Al-Shabaab. Al-Shabaab is verantwoordelijk voor verschillende aanslagen in beide landen, met als meest ingrijpend voorbeeld de aanslag in 2013 in de Westgate Mall in Nairobi. Om de relatie tussen hulporganisaties en Al-Shabaab te duiden, moeten ook de bredere relaties tussen Al-Shabaab en andere aanwezigen (vluchtelingen, *host community* en de Keniaanse politie) in kaart gebracht worden.

De masterproef zal als volgt opgedeeld worden: na de inleiding en methodologie, wordt in hoofdstuk II voornamelijk het debat uitgediept op basis van secundaire literatuur. In het volgende hoofdstuk wordt dan eerder de gevalstudie besproken, waar eerst het ontstaan van de vluchtelingencrisis in Somalië en Kenia in kaart gebracht wordt, gevolgd door een inleiding van de opkomst van de militaire groep Al-Shabaab, en als laatste wordt de oprichting van het vluchtelingenkamp Dadaab verder uitgediept met een beschrijving van de situatie in en rond het kamp. Uiteindelijk in hoofdstuk IV, worden de aanwezige relatiestructuren tussen Al-Shabaab en actieve actoren in Dadaab nog eens op een rijtje gezet en verduidelijkt. Ook wordt in dit laatste hoofdstuk het eerder besproken debat uit Hoofdstuk II gekoppeld aan de humanitaire situatie in Dadaab. Het leeuwendeel van dit betoog bestaat uit een interpretatie van informatie verkregen uit diverse interviews met werknemers van humanitaire organisaties en Somalische vluchtelingen in Nairobi.

Wanneer er in deze masterproef gesproken wordt over humanitaire hulp omvat dit zowel kleine ngo's als grotere organisaties, als (militaire) *peace-building* en *peace-making* interventies. Wanneer er echter in hoofdstuk III over humanitaire hulp in Dadaab gesproken zal worden, vernaauw ik het begrip tot acties van humanitaire organisaties zoals de Danish Refugee Council, de Lutheran World Federation, Amnesty International, International Rescue Committee en de UNHCR.

1.2 Methodologie

Deze masterthesis is een combinatie van een literatuurstudie en van etnografisch veldwerk op basis van interviews die ik afgenomen heb in Nairobi tijdens een verblijfperiode van drie weken. Vooral hoofdstuk II is gebaseerd op literatuur van verschillende primaire bronnen: wetenschappelijke artikelen, boeken, nieuwsberichten, documentaires, enz. In hoofdstuk III zijn voornamelijk de eerste delen over terrorisme, onstabiel Somalië en Al-Shabaab gebaseerd op diverse literatuur. Vervolgens is het deel over de humanitaire sector in Dadaab voornamelijk gebaseerd op interviews met enkele informanten uit humanitaire organisaties zoals de Lutheran World Federation (LWF), de Danish Refugee Council (DRC), de United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), de International Rescue Committee (IRC) en Amnesty International (AI). Daarnaast had ik ook enkele interessante gesprekken met mensen van UN Habitat en iemand van de organisatie AMADPOC die zich ontfermt over vluchtelingen in heel Oost-Afrika.

Het leggen van contacten met deze organisaties was niet altijd even gemakkelijk. Als eerste hielp doctoraatstudente Jolien Tegenbos me met een contact bij de LWF in Nairobi. Vervolgens hielp deze contactpersoon me verder om contact te maken met andere organisaties. Het was dus een soort ‘sneeuwbaaleffect’ om de gewenste personen te kunnen bereiken. Via verschillende mails en telefoongesprekken ben ik erin geslaagd door te dringen bij diverse organisaties. Natuurlijk reageerden niet alle organisaties die ik graag had willen interviewen, maar uiteindelijk heb ik medewerkers van vijf verschillende organisaties kunnen bereiken. Ondertussen maakte ik kennis met Nicole Irungu die me in contact bracht met een Somalische vluchteling die naar Nairobi gevlucht is. Momenteel werkt ze af en toe als vertaler Somali-Engels en Engels-Somali voor organisaties die met Somalische vluchtelingen werken. Via haar heb ik een vijftal interviews kunnen afnemen met Somalische vluchtelingen die naar Nairobi zijn gekomen in de voorbije vijftien jaar. De gesprekken en interviews met deze vluchtelingen lagen heel gevoelig bij de informanten, zo kregen twee van de vijf meisjes het emotioneel moeilijk maar beslisten uiteindelijk zelf om het interview toch af te maken. Als laatste deed ik ook twee interviews via de telefoon met een humanitaire werker van DRC en een Somalische vluchteling die op het moment zelf beiden in Dadaab verbleven.

Bij het afnemen van de interviews met humanitaire werkers probeerde ik me te houden aan een vragenlijst die ik op voorhand opgesteld had. Deze bevatte zowel organisatorische vragen,

persoonlijke vragen en vragen rond de relaties met *non-state actors*, zoals Al-Shabaab. Natuurlijk kwam ik bij sommige gesprekken op andere interessante pistes terecht die verdere vragen bij me opriepen. Wanneer het over de relatie tussen humanitaire hulp en militaire groep Al-Shabaab ging, of met andere woorden of er sprake was van enige vorm van onderhandeling tussen beide actoren, waren de meeste reacties gelijklopend, namelijk redelijk terughoudend. Zo gebeurde het ook dat ik contact gemaakt had met een organisatie die me graag zou willen ontvangen voor een interview, maar toen ik meer uitlegde waarover mijn onderzoek juist ging, kreeg ik geen antwoord meer. Naast het contact leggen met sommige organisaties was hun terughoudendheid rond het onderwerp een tweede moeilijkheid in mijn onderzoek. Hierdoor heb ik mijn onderzoeksvraag moeten uitbreiden naar de relatie tussen Al-Shabaab en niet enkel humanitaire organisaties maar ook verdere actoren in de *setting* van het vluchtelingenkamp Dadaab.

Na het opnemen van elk interview typte ik deze gewoonlijk uit, hierbij vermeldde ik exact wat de informant(e) verteld had met enkele zijfactoren zoals wanneer hij/zij lachte, zuchtte, een pauze nam, enz. Alle afgenomen interviews verliepen in het Engels, met uitzondering van vier interviews met Somalische vluchtelingen waar ik een vertaler Somali-Engels had die de vragen en antwoorden steeds vertaalde.

De reden waarom ik dit onderwerp koos voor mijn masterproef is enerzijds omdat ik vorige zomer in Kenia in contact ben gekomen met enkele Keniaanse en Somalische vluchtelingen die me meer vertelden over het grootste vluchtelingenkamp ter wereld, dat tot dan toe nog redelijk onbekend was voor mij, Dadaab. Anderzijds vind ik de humanitaire sector een hedendaags en actief onderwerp dat mijn interesse opwekt.

Graag had ik mijn onderzoek verder uitgediept en in het vluchtelingenkamp Dadaab zelf onderzoek willen doen. Maar door onveiligheidsredenen en op afraden van enkele professoren van de Universiteit van Gent en familieleden heb ik geen veldwerk gedaan in de kampen zelf. Verdere uitdieping van de relatie tussen leden van Al-Shabaab en de aanwezige vluchtelingen in de kampen kan een suggestie zijn voor verder onderzoek. Ook de relatie tussen de *host communities* en Al-Shabaab en andere *non-state* actoren zou tot interessante resultaten kunnen leiden.

Hoofdstuk II

2.1 Definitie en geschiedenis van humanitaire hulp

De ontwikkeling van de humanitaire sector die we vandaag kennen, kan zowel geografisch als tijdsgebonden geplaatst worden. De oorsprong ervan bevindt zich vooral in het Westen en meer specifiek in Europa, maar wanneer deze juist ontstaan is, is moeilijk te bepalen. Verscheidene auteurs verschillen in hun bepaling van de oorsprong van humanitaire hulp. Volgens sommigen gaat het zelf terug naar de vroege 10e eeuw onder de noemer van liefdadigheid bij geloofsovertuigingen.⁴ Zoals bijvoorbeeld de traditie van *zakat* bij de Islam, dit is één van de manieren die de Islamitische plicht van het helpen of assisteren van anderen aantoont.⁵ Volgens Barnett (2011) zijn er drie stadia in de geschiedenis van humanitaire hulp te onderscheiden, namelijk *imperial humanitarianism* (19e eeuw tot Tweede Wereldoorlog), *neo-humanitarianism* (Tweede Wereldoorlog tot einde van de Koude Oorlog) en *liberal humanitarianism* (einde van Koude Oorlog tot vandaag).⁶ Een gelijkaardige visie, en de meest gebruikte, van Walker en Maxwell (2009) ziet de wereldoorlogen als aanduiding van verschillende processen binnen de geschiedenis van humanitaire hulp. Tijdens de Eerste Wereldoorlog kwam er een toevloed van hulp richting Europa, dit herhaalde zich in de Tweede Wereldoorlog. Met de komst van de Koude Oorlog gingen Westerse hulporganisaties zich meer op gebieden in Afrika, Zuid-Amerika en Azië richten, het is ook tijdens deze periode dat het ontwikkelingsparadigma voor het eerst op de voorgrond komt. Humanitaire hulp zoals we die vandaag kennen, begon met de hongersnood in Biafra (Nigeria) in 1968. Door de vele mediabeelden van uitgehongerde kinderen, was dit de eerste grote humanitaire actie van verschillende grote ngo's zoals The International Red Cross.

De opkomst, de groeiende en dalende populariteit van deze organisaties staat in direct verband met de historische gebeurtenissen in de tijd. Zo ontstonden de eerste ngo's in de 19^e eeuw met als doelen anti-slavernij, vrede en anti-oorlogsgevoel, armoede bevrijding, gezondheid en vaccinaties. De eerste humanitaire organisatie was het International Red Cross, dit was een groep van vrijwilligers die slachtoffers van de Battle of Solferino (1859) gingen verzorgen.⁷

---

⁴ Davey, E. Borton J. & Foley M. (2013) A history of the humanitarian system Western origins and foundations. London: Overseas Development Institute

⁵ Benedetti, C. (2006) Islamic and Christian inspired relief ngo's: between tactical collaboration and strategic diffidence? *Journal of International Development*. Vol 18, p 849-859

⁶ Barnett, M. (2011) *Empire of Humanity: a History of Humanitarianism. Part II The age of Neo-Humanitarianism*. New York: Cornell University Press

⁷ Adam, J. Vak: Ontwikkeling in het Globale Zuiden, Les 2: *Ngos a historical overview*. Universiteit van Gent.

Binnen deze organisatie en veel andere opgerichte organisaties in die periode, waren neutraliteit en onpartijdigheid een belangrijk aspect. Tijdens de periode van het Interbellum en in de context van de Eerste Wereldoorlog werden heel wat nieuwe ngo's opgericht, zoals Save the Children. Ook Wereld Oorlog II was een stimulans voor de oprichting van enkele grote humanitaire organisaties zoals Oxfam, CARE (Cooperative American Remittances to Europe) en Christen Aid. In deze periode lag de focus van de organisaties vooral op voedselhulp. Dit kwam door de grote vraag van Europa naar voedsel na een periode van de twee wereldoorlogen. Het was slechts vanaf de jaren vijftig dat de organisaties hun zicht verbreedden naar het Globale Zuiden, zo startte Oxfam zijn eerste hulpoperatie in Bihar-India op na het falen van de oogst daar.⁸

Tijdens de Koude Oorlog veranderde de wereldsituatie, er kwam namelijk een breuk tussen Oost en West maar er was meer integratie tussen Noord en Zuid. Zowel de Verenigde Staten als de Sovjet Unie wilden zoveel mogelijk landen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika aan hun kant houden of krijgen. Ook kwamen er vanaf de jaren zestig meer ngo's die zich niet enkel meer focusten op voedselhulp, maar ook op thema's zoals ecologie, politiek, gender, enz.⁹ Gedurende de jaren zeventig en tachtig bleef het aantal ngo's stijgen en werd het geloof dat deze capabel waren in het helpen van mensen in nood in conflictgebieden groter. In die periode werd alle hoop in de handen van humanitaire organisaties gelegd. Het vertrouwen in de doeltreffendheid van deze organisaties bleef echter niet lang duren, vooral niet na wat er in Rwanda, Goma en Somalië gebeurde, hier had humanitaire hulp volgens vele critici gefaald (zie later onderdeel '2.2 Debat: the trouble with aid'). Na de jaren negentig kwam een stroom van kritiek ngo's tegemoet.

Humanitaire hulp vandaag is mondiaal en kan in verschillende vormen voorkomen: bilaterale hulp (van regering naar regering), multilaterale hulp (financiële hulp van multinationale organisaties zoals de VN), indirecte hulp (financiële hulp van de staat aan ngo's, gecombineerd met private donaties), private initiatieven (particuliere initiatieven van mens tot mens), en overzeese donaties. De grootste belangen van humanitaire hulp zijn het beantwoorden van noden van personen in conflictsituaties of natuurrampen, het ondersteunen van vluchtelingen in acute noodsituaties, *peace-building*, ondersteunen van levensonderhoud, enz. Vaak plaatst humanitaire hulp zich onder de noemer van ngo's of niet-gouvernementele organisaties. Zoals de term het zelf zegt, worden deze gekenmerkt door hun onafhankelijkheid van de staat. Maar dit mag niet altijd letterlijk genomen worden, want het is namelijk zo dat in de praktijk ngo's

---

⁸ Oxfam India. (2010) Making of a New Strategy. New Dheli: Oxfam India Communication Team

⁹ Adam, J. Vak: Ontwikkeling in het Globale Zuiden, Les 2: *Ngos a historical overview*. Universiteit van Gent.

nooit helemaal autonoom van de staat opereren. De staat is ook één van de grootste donoren van verschillende ngo's, dus wordt er vaak rekening gehouden met de noden en belangen van de staat. Zo zegt Clark (1991) dat ngo's “*can oppose, complement or reform the state but they cannot ignore it.*” Een tweede eigenschap is dat ngo's *non-profit* zijn, dit betekent dat hun objectief niet het maken van winst is. Immers geldt ook hier dezelfde kritische noot, want in enkele gevallen zijn ngo's wel gericht op profijt. Als derde eigenschap wordt er gewezen op de twee grote activiteiten van ngo's, namelijk dienstverlening aan arme mensen of mensen in nood en het organiseren van beleidsbeïnvloeding en van publieke campagnes met een sociale transformatie als doel. Een laatste belangrijke eigenschap is de neutraliteit en onpartijdigheid van ngo's en humanitaire hulp in een bepaalde crisissituatie.¹⁰ Onpartijdigheid duidt op het feit dat organisaties in een conflictsituatie publieke uitspraken mogen doen zolang ze gebruik maken van gelijkwaardige termen voor alle strijdende partijen. Neutraliteit daarentegen wijst erop dat organisaties zich afzijdig moeten houden van de politieke situatie in een bepaalde context.¹¹ Deze eigenschap van onpartijdigheid en neutraliteit is immers moeilijk te behouden voor humanitaire hulp. (zie later onderdeel ‘2.2.5 Politiek en economische agenda’).

Naast de vier voorgaande eigenschappen, wijst David Lewis (2010) op het feit dat ngo's drie verschillende rollen bekleden: “*the implementer role, the catalyst role and the partner role*”.¹² De *implementer role* wijst op het feit dat ngo's goederen en diensten mobiliseren naar mensen die ze nodig hebben. Deze dienstverlening van ngo's kan gezien worden in termen van gezondheidszorg, microfinanciering, mensenrechten, landbouwvoorlichting, enz. De *catalyst role* wordt gedefinieerd als het vermogen om via inspiratie en bijdrage sociale transformatie in een samenleving te promoten. De derde rol van ngo's, de *partner role*, reflecteert de groeiende trend om samen te werken met staten, donoren en de private sector.

Er zijn dus enkele belangrijke kenmerken die ngo's definiëren, maar een algemeen afgebakende definitie is er niet. Verder kunnen ze verschillende vormen aannemen, afhankelijk van de staat waarin ze opereren: ze kunnen klein, groot, formeel, informeel, bureaucratisch of flexibel zijn.

In de gevalstudie die in deze masterproef besproken zal worden, staan humanitaire hulporganisaties in vluchtelingenkampen centraal, en meer specifiek, in het vluchtelingenkamp Dadaab in Noord-Kenia. In zo'n *setting* is humanitaire hulp vaak een samenkomst van voedsel-

---

¹⁰Adam, J. Vak: Ontwikkeling in het Globale Zuiden, Les 2: *Ngos a historical overview*. Universiteit van Gent.

¹¹Fox, F. (2001) New Humanitarianism: Does It Provide a Moral Banner for the 21st Century? *Disasters*. Vol 25, No 4.

¹²Lewis, D. (2010) *Nongovernmental organizations, definition and history*. London: London school of Economics and Political Science

en medische hulp, maar ook zijn er steeds organisaties die zich ontfermen over de oprichting van scholen, het bouwen van onderdak, het geven van verschillende leerprojecten en workshops enz. Omdat ngo's non-gouvernementeel zijn, wordt er dus ook verwacht dat in een vluchtelingenkamp deze organisaties hun neutraliteit behouden. Dit is echter soms heel moeilijk tot bijna onmogelijk. Het is namelijk zo dat in een vluchtelingencrisis vaak de UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) toestemming moet vragen aan de regering van het land waar ze het vluchtelingenkamp willen oprichten. In veel gevallen is er dus sprake van onderhandeling met de staat die nooit een neutrale speler is in een groter conflict. Ook is het zo dat sommige ngo's die actief zijn in vluchtelingenkampen op lange termijn aanwezig zijn door de aanhoudende influx van mensen. Hierdoor worden de vluchtelingen en de *host community* afhankelijk van de diensten en zorgen van de organisaties. Bram Jansens (2011) gebruikt in zijn 'The Accidental City' het begrip van Kibreab 'dependency syndrome' met eigenschappen zoals lusteloosheid, frustratie en huiselijk geweld als gevolgen van deze afhankelijkheid.¹³ "A community that suffers from dependency is incapable of critically assessing its own situation and of working out solutions to its problems."¹⁴

Door de vaak lange aanwezigheid van humanitaire organisaties in vluchtelingenkampen richten deze verschillende projecten op die de vluchtelingen en *host community* zouden moeten klaarstomen voor de periode wanneer de organisaties de kampen verlaten. Zo is het 'How to do business on the market program' van de Danish Refugee Council in Dadaab hier één voorbeeld van.¹⁵

2.2 Debat: the trouble with aid

Het debat rond humanitaire hulp, is heel uitgebreid en bevat verschillende uitgangshoeken en kritieken. Zo circuleert er verschillende literatuur vanuit academische hoek, beleidsmakers en vanuit de instanties zelf (zoals ngo's of de VN). In deze masterproef benoem ik dit debat met de titel van een documentaire, 'The Trouble With Aid'¹⁶. De reden waarom ik kies voor deze titel is omdat deze overkoepelend is over het debat, want zoals letterlijk vertaald, gaat het specifiek over het feit wat het probleem nu juist is met hulp, waarom er zoveel kritiek op is en

---

¹³ Jansens, B. (2011) *The Accidental City*. Thesis, Wageningen: Wageningen University

¹⁴ Kibreab, G. (1993) *The Myth of Dependency among Camp Refugees in Somalia 1979–1989*. *J Refug Stud*. Vol 6, No 4

¹⁵ Interview David Kangethe. Danish Refugee Council. 4 april 2017. Nairobi

¹⁶ Pollack R. (2012). *The Trouble with Aid* (documentaire) United Kingdom: Wall to Wall

wat deze kritiek juist is. In dit deel zal een korte bespreking van het ontstaan van het debat gegeven worden en vervolgens de vier belangrijkste kritieken die leven in het debat, namelijk paternalisme en *biopower*, *being silenced*, politieke en economische agenda en ethische dilemma's.

2.2.1 Opkomst van kritiek

Zoals in vorig deel besproken, was in de jaren tachtig het geloof in humanitaire hulp nog nooit zo groot, maar dit geloof kwam onder andere in verval met enkele gebeurtenissen in de jaren negentig die voor veranderingen in de humanitaire wereld zorgden. Zoals de interventie in Irak (1991), het conflict in het huidige Joegoslavië, de burgeroorlog en hongersnood in Somalië en de Rwandese genocide met als gevolg de Grote Meren crisis.¹⁷ Vooral de gebeurtenissen in Somalië worden gezien als vroege katalysator die de bal aan het rollen bracht voor het debat in verband met humanitaire hulp. Zoals Davey, Borton en Foley (2013) het op volgende manier beschrijven: “*Events in Somalia in particular have cast a long shadow over humanitarian action*”.¹⁸

In de jaren tachtig was het zo dat humanitaire hulp een grotere rol ging spelen ook op politiek vlak omdat grotendeels het geloof in de staat vervaagde.¹⁹ Humanitaire interventies en humanitaire hulpacties uitgevoerd door ngo's werden steeds meer gezien als vervanging van de staat die er niet in slaagde om haar bevolking te voorzien van veiligheid, voedsel, educatie, enz. Zoals de humanitaire interventie door Amerikaanse troepen en de VN in Somalië veranderde in een *nation-building* actie.²⁰ Maar deze bracht niet het gewenste resultaat. Toen het autoritaire regime van Siad Barre leidde tot een burgeroorlog, en de Security Council de situatie niet alleen als interne maar ook externe bedreiging voor internationale vrede en veiligheid zag²¹, werden in 1992 Amerikaanse troepen naar Somalië gestuurd. Deze werden gevolgd door de eerste VN vredesmacht die verschillende konvoien zou moeten beschermen. De idee dat de Amerikaanse troepen en de VN het Somalische regime zouden kunnen herstellen was één van de intenties van het interveniëren. Deze hoogmoed verdween snel toen in 1993 vierentwintig Pakistani

---

¹⁷ Walker, P. & Maxwell, D. (2009) *Shaping the Humanitarian World* Abingdon. London: Routledge

¹⁸ Davey, E. Borton J. & Foley M. (2013) *A history of the humanitarian system Western origins and foundations*. London: Overseas Development Institute

¹⁹ Adam, J. *Lesson 2: NGOs: a historical overview*. Ontwikkeling in het Globale Zuiden, vakgroep Conflict en Development, Universiteit Gent, academiejaar 2015-2016

²⁰ Clarke W., Herbst J. (1996) Somalia and the Future of Humanitarian Intervention. *Foreign Aff.* Vol 75, No 70

²¹ Gordon, R. E. (1996) Humanitarian Intervention by the United Nations: Iraq, Somalia and Haiti. *Texas International Law Journal*. Vol 31:43-56.

blauwhelmen en achttien Amerikaanse soldaten vermoord werden in de Battle of Mogadishu.²² De troepen trokken zich in maart 1994 terug uit Somalië, met andere woorden hun humanitaire interventie en meer nog hun gehoopte *nation-building* had gefaald.²³ Walker en Maxwell (2009) beschrijven de impact van de interventie in Somalië als volgt: “*The impact of this debacle, it has been claimed, ‘is difficult to over-estimate’*”²⁴ Zo zorgde het Somalië-debacle er voor dat humanitaire hulp beperkter werd en dat er afstand genomen werd door de internationale gemeenschap ten opzichte van grote conflictsituaties. Dit werd voor het eerst duidelijk met de spanningen in Rwanda: “*On 6 April 1994 – barely a month after the US withdrawal from Somalia – a genocide orchestrated by extremists within the majority Hutu ethnic group against the minority Tutsi ethnic group and politically moderate Hutus began.*”²⁵ Of anders gesteld: “[...] *when the world, paralyzed by the Somalia debacle, did nothing as the Hutu government slaughtered upward of half a million Tutsis.*”²⁶

Wanneer in 1993 de eerste moordpartijen door Hutu extremisten en leden van de FAR (les Forces Armées Rwandaise) plaatsvonden, werd de VN vredeshandhaving UNAMIR (UN Assistance Mission to Rwanda) ingezet. Echter na de moord van tien Belgische blauwhelmen verliet de vredeshandhaving het land. Verder was er geen internationale bereidheid om de genocide in Rwanda tegen te gaan. Het enige land dat nog probeerde interveniëren was Frankrijk. Op deze terughoudendheid van de internationale gemeenschap kwam heel wat kritiek. In het begin van 21^e eeuw ontwikkelde deze kritiek zich verder in het debat rond de humanitaire organisaties die aanwezig waren in de vluchtelingenkampen in Goma (DRC). De aanwezige organisaties voorzagen de vluchtelingen (zowel Tutsi, Hutu en Hutu extremisten) van onderdak, medische hulp, voedselhulp, educatie, enz. In de context van deze vluchtelingenkampen werden groepen Hutu mannen getraind om wraak te nemen naar aanleiding van de gebeurtenissen in Rwanda, ook gebruikten ze de fondsen van de organisaties om wapens en andere militaire goederen te kopen. Zonder dat zij dit wilden, zorgde de aanwezigheid van de organisaties er dus voor dat de Hutu militie zich kon voeden in de vluchtelingenkampen. Volgens auteur Fiona Fox (2001) was het zo dat: “*Agencies were criticised for feeding killers in the camps while ignoring the survivors of genocide inside*

---

²² Clarke W., Herbst J. (1996) Somalia and the Future of Humanitarian Intervention. *Foreign Aff.* Vol 75, No70

²³ Davey, E. Borton J. & Foley M. (2013) A history of the humanitarian system Western origins and foundations. London: Overseas Development Institute

²⁴ Davey, E. Borton J. & Foley M. (2013) A history of the humanitarian system Western origins and foundations. London: Overseas Development Institute

²⁵ Walker, P. & Maxwell, D. (2009) Shaping the Humanitarian World Abingdon. London: Routledge

²⁶ Clarke W., Herbst J. (1996) Somalia and the Future of Humanitarian Intervention. *Foreign Aff.* Vol 75, No 70

Rwanda. [...]For the growing band of critics of humanitarian aid, the refugee camps in Zaire were proof that humanitarian action was far from innately good and had the power to support evil.”²⁷ De uitspraak ‘leave to life, stay to die’ wordt in de documentaire ‘The Trouble With Aid’ gebruikt om het dilemma van de aanwezige organisaties aan te duiden. Deze moesten namelijk kiezen tussen ofwel in de kampen blijven en hun projecten laten doorgaan, en dus ook de militie indirect ondersteunen, ofwel weg gaan en de mensen in nood ook achterlaten. De toenmalige humanitaire situatie in de vluchtelingenkampen in Congo wordt door Fox omschreven als volgt: “Before long the camps became the symbol of all that was wrong with traditional humanitarian action.”²⁸ Zo verlieten MSF (Médecins sans Frontières) en CARE International de kampen in september 1994 met als reden het misbruik van hun hulp.

2.2.2 Paternalisme – *biopower*

Paternalisme en *biopower* zijn twee ideeën die vaak (onbewust) voorkomen bij humanitaire hulp, deze worden ook gebruikt als één van de kritiepunten op de humanitaire sector. Paternalisme is een soort van ‘vaderlijk’ gedrag van één partij (persoon, groep, staat, organisatie) over een andere partij waarbij de vrijheid en autonomie van de tweede afgenomen wordt door de eerste, omdat deze denkt te weten wat best is voor de tweede.²⁹ *Biopower* is een term van Michel Foucault en verwijst naar de macht die uitgevoerd wordt over een bepaalde persoon of groep en die werkt door middel van zelfbestuur. Foucault gebruikte het begrip als volgt in zijn ‘History of Sexuality’: “[during the classical period] there was an explosion of numerous and diverse techniques for achieving the subjugation of bodies and the control of populations, marking the beginning of an era of “biopower [...] It was the taking charge of life, more than the threat of death, that gave power its access even to the body . . . one would have to speak of bio-power to designate what brought life and its mechanisms into the realm of explicit calculations and made knowledge-power an agent of transformation of human life.”³⁰

De werking van humanitaire organisaties in vluchtelingenkampen zijn uitgesproken voorbeelden van paternalisme en *biopower*. Het zelfbestuur van de personen in kwestie komt

---

²⁷ Fox, F. (2001) New Humanitarianism: Does It Provide a Moral Banner for the 21st Century? *Disasters*. Vol 25, No 4.

²⁸ Fox, F. (2001) New Humanitarianism: Does It Provide a Moral Banner for the 21st Century? *Disasters*. Vol 25, No 4.

²⁹ Scott-Smith, T. (2014) Control and Biopower in Contemporary Humanitarian Aid: The Case of Supplementary Feeding. UK: Oxford University Press

³⁰ Macey, D. (2016) Rethinking Biopolitics, Race and Power in the Wake of Foucault. Pennsylvania: Pennsylvania State University

echter vaak niet tot uiting.³¹ Zo geeft Scott-Smith (2014) in zijn ‘Control and Biopower in Contemporary Humanitarian Aid: The Case of Supplementary Feeding’ een voorbeeld van een vluchtelingenkamp in Zuid-Soedan, Yusuf Batil, waar “[...]the distribution of food, the nutritional education programs, and the bodily measurements rely on keeping refugees mute, excluding their involvement from a closed process of food delivery.”³² De organisaties bepalen niet alleen wat het beste is voor de vluchtelingen, ze stellen diagnoses van ondervoeding door middel van metingen van het lichaam om zo te zien wat de persoon nodig heeft volgens hen, zonder enige inmenging van de persoon in kwestie.³³ Dit is een duidelijk voorbeeld van een humanitaire hulpsituatie waar één partij macht heeft over een andere.

Door het feit dat vluchtelingen hun gebied van oorsprong, vrienden, familie, werk, sociale rol in de samenlevingen, enz. moeten ontvluchten omwille van een toestand van nood of conflict, wordt een deel van hun voormalige *agency* ontnomen. Door de werking van sommige humanitaire organisaties in vluchtelingenkampen wordt hun *agency* nog meer de kop in gedrukt. Ik verwijs hier naar Agamben³⁴ en zijn invulling van Aristoteles’ concept *bare life* in Fassins (2007) werk om dit meer toe te lichten. In het werk ‘Humanitarianism as a Politics of Life’ bespreekt Fassin de aanwezigheid van een dualisme in het leven van mensen die zich in een context van humanitaire interventies in conflictgebieden bevinden. Enerzijds is er sprake van een *political life* en anderzijds van een *bare life*. Het eerste heeft betrekking op de humanitaire werkers die *agency* hebben en zelf de keuze kunnen maken om hun leven op te offeren door te werken in conflictgebieden. Het tweede concept slaat terug op vluchtelingen die zonder een eigen keuze te kunnen maken, opgeofferd worden in een conflict en als gevolg ‘geassisteerd’ moeten worden door de humanitaire werkers. Fysiek is er dus geen verschil tussen beide partijen, want het zijn allemaal mensen in dezelfde conflictcontext, maar het aanwezige machtsverschil vertaalt zich op filosofisch vlak. Waar humanitaire werkers wel *agency* hebben, hebben vluchtelingen dit in sommige contexten niet.³⁵ Op deze manier krijgen vluchtelingen door middel van een conflict of noodtoestand een passief en apolitek karakter.

---

³¹ Scott-Smith, T. (2014) Control and Biopower in Contemporary Humanitarian Aid: The Case of Supplementary Feeding. UK: Oxford University Press

³² Scott-Smith, T. (2014) Control and Biopower in Contemporary Humanitarian Aid: The Case of Supplementary Feeding. UK: Oxford University Press

³³ Scott-Smith, T. (2014) Control and Biopower in Contemporary Humanitarian Aid: The Case of Supplementary Feeding. UK: Oxford University Press

³⁴ Jansens, B. (2011) The Accidental City. Thesis, Wageningen: Wageningen University

³⁵ Fassin, D. (2007) Humanitarianism as a politics of life. Public culture, Duke University Press. Vol 19, No 3

In het debat rond humanitaire hulp wordt vooral paternalisme vaak als kritiekpunt gegeven, omdat dit de *agency* van vluchtelingen of mensen in een noodtoestand zou reduceren en hun passiviteit zou doen stijgen. In volgend deel wordt een voorbeeld gegeven van paternalisme waarmee ik zelf in contact ben gekomen tijdens een veldwerkperiode in Congo. Het gaat hier niet om paternalisme door een humanitaire interventie zoals in vluchtelingenkamp Dadaab (zie later), maar door een opvangcentrum voor straatkinderen dat geleid wordt door een ngo in Lubumbashi (Democratische Republiek Congo).

2.2.3 Uitgewerkt voorbeeld van kritiek: Les Enfants de Bakanja

Tussen oktober 2015 en februari 2016 heb ik tijdens een Afrikasemester georganiseerd vanuit de Universiteit van Gent veldwerk gedaan in Lubumbashi, één van de grote steden in Democratische Republiek Congo. Mijn bachelorproef ging rond de aspiraties en idealen van straatkinderen die zich binnen of buiten opvangcentra bevonden. Dit is hier echter niet zo zeer van toepassing, maar de context waar de centra straatkinderen opvangen met als doel hen te ‘her-integreren’ in de samenleving, is in dit debat meer van toepassing.

Mijn veldwerk vond plaats in drie opvangcentra voor straatkinderen. Het eerste centrum genaamd Bakanja Ville is één van de veertien opvanghuizen in Lubumbashi onder de organisatie Oeuvre Maman Marguerite, of kort OMM. Deze organisatie is opgericht in 1994, met de reden dat er vooral sinds de jaren negentig een sociaal-politieke en ook economische crisis in Congo was. Werkloosheid, tovenarij, plunderingen, oorlogen, enz. kwamen dagelijks voor in die tijd. Eén van de gevolgen van deze periode was dat er plots veel straatkinderen in de grote steden van Congo aanwezig waren. OMM werd opgericht met als doel verschillende opvanghuizen voor straatkinderen op te zetten, waar deze een plaats hadden om te slapen, zich te wassen en eventueel kans hadden op educatie. Het tweede centrum waar een deel van mijn veldwerk plaats vond was Bakanja Centre, dit is één van de eerste huizen die opgericht werd onder de organisatie OMM, en bevindt zich in één van de buitenwijken van de stad, La Kenya. In Bakanja Ville kunnen kinderen en jongeren tot achttien jaar de nacht doorbrengen en overdag eten bereiden. Ook hebben sommigen van hen hier de kans om overdag naar een basisschool te gaan in Bakanja Centre. Het derde centrum, Kimbilio, staat buiten de organisatie OMM, maar is in samenwerking met de Anglicaanse kerk in Lubumbashi.

Het hoofddoel van de drie centra is voornamelijk om de straatjeugd terug in contact te brengen met hun familie of met één van hun familieleden. Door de paters, *frères* en sociaal assistenten in de centra Bakanja Ville en Bakanja Centre werd er vaak gesproken over de “re-integratie van

de straatkinderen”. Het gaat hier over de manier waarop straatkinderen klaargestoomd worden om terug als “normaal” gezien te worden in de samenleving. Door het woord “re-integratie” te gebruiken, wordt de suggestie gewekt dat straatkinderen marginalen zijn die buiten de samenleving staan. In de visie van de centra is er slechts één vorm van een “normale” samenleving en daar vallen deze kinderen buiten. De straatkinderen hanteren zelf een ander perspectief: zij beschouwen zichzelf wel als onderdeel van de samenleving en zien ook binnen de context van de straat mogelijkheden om hun *agency* uit te bouwen. Zij zien hun stap naar de centra niet als het begin van re-integratie, maar als een keuze, een afweging van de voor- en nadelen van het leven op straat. De centra gaan volledig aan deze vormen van *agency* voorbij en hanteren veeleer een slachtoffer-model waarbij de straatkinderen ‘geholpen’ moeten worden. Ook Kombarakaran (2004) in zijn ‘Street children of Bombay: their stresses and strategies of coping’ beargumenteert dat straatkinderen in de Indische hoofdstad Bombay verschillende strategieën ontwikkelen die hen toelaten om te gaan met de stress die het dagelijkse leven op straat met zich meebrengt. Deze gaan van overlevingsstrategieën tot strategieën die hen het leven aangenamer maken.³⁶ Straatkinderen geven doelbewust vorm aan hun eigen leven, het is bijvoorbeeld niet altijd hun keuze om op straat te belanden, maar wel om op straat te blijven.³⁷ Concluderend, komen de drie centra er hartelijk voor uit dat het hun doel is om zo veel mogelijk straatkinderen weg te houden van de straat en hen te “re-integreren” in hun familie en de samenleving. Uit interviews met sociaal assistenten blijkt dat onderwijs en familie als oplossingen voor dit “probleem” gezien worden. Ook heerst er een uitgesproken mening over het straatleven binnen de opvangcentra, namelijk dat het gevaarlijk is en dat kinderen het zoveel mogelijk moeten vermijden.

Het gaat hier dus voornamelijk om het paternalistische gevoel van humanitaire acties (in dit geval een opvangcentrum voor straatkinderen) ten opzichte van een bepaalde groep (hier straatkinderen). Door de kinderen ervan te overtuigen dat het straatleven slecht is, en een plaats is voor marginalen en bandieten, geven de sociaal assistenten de straatkinderen een duidelijk duw in hun richting. Enkele voorbeelden hiervan zijn 1) het Project Educatief Pastoral Salésien van Bakanja Ville waarin het volgende vermeld staat: « *Notre apostolat à Bakanja-ville va dans ce sens-là: nous posons notre regard sur cet enfant qui frappe à notre porte et nous prenons en compte sa souffrance.* » Hier komt duidelijk het slachtofferperspectief van de straatkinderen naar

---

³⁶ Kombarakaran, F., A. (2004) Street children of Bombay: their stresses and strategies of coping. New York: Adelphi University, School of Social Work, Garden City

³⁷ Geenen, K. (2006) ‘De slaap neemt geen plaats in’ Een etnografische analyse van het gebruik van ruimte door straatbendes in Kinshasa. Thesis, Universiteit Gent

voor door het gebruik van het woord ‘souffrance’. 2) Tijdens interviews met straatkinderen op een lokale markt was het duidelijk dat de sociaal assistent van het centrum die me begeleidde een vooroordeel had over het leven op straat en deze wou delen met de straatkinderen. Op het einde van één van de interviews met een straatjongen, Daniel, voegde hij er op een strenge manier nog aan toe: “*Kesho utarudi kunyumba eh?*” (Morgen keer je terug naar huis he?). Hieruit bleek dat hij zijn mening over het leven op straat wou opdringen. Namelijk dat het heel gevaarlijk is, vol slechte invloeden en dat je maar beter terugkeert naar huis of in één van de opvangcentra onderdak zoekt.

In een studie naar straatkinderen in Lubumbashi, stellen Kahola en Rubbers (2008) dat omtrent straatkinderen twee ambivalente discoursen bestaan. Enerzijds het discours van straatkinderen als slachtoffers die in de steek zijn gelaten door hun familie, en anderzijds het discours van straatkinderen als dieven, bandieten en criminelen.³⁸ De sociaal assistenten in de centra combineren deze twee discoursen, ze zijn bang dat als straatkinderen op straat blijven leven, ze zullen uitgroeien tot deze bandieten en criminelen waar ze door de samenleving voor aangezien worden. Daarom zien ze in eerste plaats de straatkinderen als slachtoffers. Door dit paternalistische gevoel vormt er zich een machtsrelatie tussen de werknemers van de centra en de straatkinderen. Hierdoor wordt dan ook (onbewust) de *agency* van de straatkinderen ontnomen. Ook kan hier gewezen worden op het concept *bare life* van Agamben waarbij de straatkinderen een apolitic karakter krijgen. Om te concluderen, hebben de opvangcentra zeker en vast goede intenties, ze willen kinderen een kans op onderwijs geven en ze zorgen ervoor dat kinderen terug thuis gaan wonen. Maar een punt van kritiek is echter dat de centra soms te paternalistische omgaan met de straatkinderen. Ze zien ze als arme slachtoffers die schreeuwen om hulp.

2.2.4 *Being silenced*

Een volgend kritiekpunt dat vaak aangehaald wordt in het ‘trouble with aid’ debat, is het feit dat vluchtelingen ‘het zwijgen opgelegd worden’ door humanitaire acties en interventies.³⁹ Vandaag bestaan er nauwelijks conflicten of noodtoestanden waar geen humanitaire hulp aanwezig is. Dit creëert een perspectief waarin een distinctie tussen twee groepen gemaakt

---

³⁸ Rubbers, B. & Kahola, O., T. (2008) Entre collaboration et confrontation: l’ambivalence des rapports entre pouvoirs publics et enfants de la rue à Lubumbashi (RDC). *Autrepart : Revue de Science Sociales au Sud* 47

³⁹ Malkki, H., L. (1996) Emissaries: Refugees, Humanitarianism, and Dehistoricization. *Cultural Anthropology, American Anthropological Association*. Vol. 11, No. 3

wordt: enerzijds de humanitaire organisaties en medewerkers die zichzelf ‘opofferen’ om in het conflictgebied te werken en anderzijds de vluchtelingen die geholpen moeten worden door de eerste groep.⁴⁰

Door het benoemen van mensen die op de vlucht zijn met de term ‘vluchteling’, opent en sluit er een wereld voor hen. Hun politieke, sociale en historische positie die ze ooit hadden, wordt helemaal weggeveegd en vervangen door een nieuwe positie als vluchteling in een bepaalde context waar humanitaire hulp vaak als hun (enige) redding gezien wordt. Door het homogeniseren van mensen in dezelfde categorie ‘vluchteling’, leggen humanitaire acties, soms onbewust, vluchtelingen het zwijgen op.⁴¹ Echter, niet enkel humanitaire organisaties doen dit, ook enkele auteurs van grote werken zoals Barry Stein wijzen op het statuut van passiviteit van vluchtelingen. Zo zegt hij in zijn werk ‘The Refugee Experience: Defining the Parameters of a Field of Study’ dat “*refugees are helped because they are helpless; they must display their need and helplessness.*”⁴² Deze hulpeloosheid heeft een directe link met de sprakeloosheid van de vluchtelingen, ze hebben iemand nodig die hen bescherming biedt en die voor hen spreekt. Nog een voorbeeld van de internationale gemeenschap “*that silences the refugees*”⁴³ is de visuele representatie van vluchtelingen. Zoals in het artikel van De Morgen ‘Italiaanse kustwacht redt bijna 1000 vluchtelingen’⁴⁴ een afbeelding te zien is van vluchtelingen rijkend naar de hulp van medewerkers van wat op de foto het Rode Kruis lijkt te zijn (zie Bijlagen Foto 1). Er wordt niet gezegd wie de vluchtelingen zijn, vanwaar ze komen of wat hun doel is, er wordt het lezerspubliek alleen getoond dat ze maar op één manier met hen kunnen communiceren, namelijk zonder woorden. Nog een voorbeeld van zo’n representatie is te vinden in een artikel van De Standaard ‘Kenia speelt met 600.000 levens’⁴⁵ waar een afbeelding te zien is van elle lange rijen vluchtelingen wachtend om een plaats te krijgen in Dadaab (zie Bijlagen Foto 2). Zo zijn er oneindig veel representaties van vluchtelingen te vinden in de media, documentaires, artikelen, boeken, enz. Door zo’n beeldmaterialen worden de verschillende verhalen en getuigenissen van vluchtelingen overschaduwd en gegeneraliseerd. Om te concluderen bij dit

---

⁴⁰ Fassin, D. (2007) Humanitarianism as a politics of life. Public culture, Duke University Press. Vol 19, No 3

⁴¹ Malkki, H., L. (1996) Emissaries: Refugees, Humanitarianism, and Dehistoricization. *Cultural Anthropology, American Anthropological Association*. Vol. 11, No. 3

⁴² Stein, B., N. (1981) The Refugee Experience: Defining the Parameters of a Field of Study. *The International Migration Review, Center for Migration Studies of New York, Inc.* Vol 15, No ½

⁴³ Malkki, H., L. (1996) Emissaries: Refugees, Humanitarianism, and Dehistoricization. *Cultural Anthropology, American Anthropological Association*. Vol. 11, No. 3

⁴⁴ ANP. Italiaanse kustwacht redt bijna duizend vluchtelingen. *De Morgen*. Gepubliceerd op 03/03/2017 via: <http://www.demorgen.be/buitenland/italiaanse-kustwacht-redt-bijna-duizend-vluchtelingen-ba8a7065/>

⁴⁵ Van Vaerenbergh, D. Kenia Speelt met 600.000 levens. *De Standaard*. Gepubliceerd op 09/05/2016 via: http://www.standaard.be/cnt/dmf20160509_02280558

kritiekpunt in het debat, is het zo dat het homogeniseren van vluchtelingen onder één term ‘vluchteling’ en de visuele overeenkomst om hen te representeren, ervoor zorgt dat vluchtelingen een soort van *bare humanity*⁴⁶ krijgen. Of zoals Malkki (1996) het omschrijft: “*For one might argue that what these representational practices do is not strictly to dehumanize, but to humanize in a particular mode. A mere, bare, naked, or minimal humanity is set up.*”⁴⁷

2.2.5 Politiek en economische agenda

Een derde kritiek die vaak gegeven wordt aan humanitaire hulp in het debat is het feit dat humanitaire actoren of interventies op basis van politieke of economische agenda’s interveniëren. Hier gaat het vooral om financiële steun tussen twee regeringen of (militaire) interventies in ruil voor politieke of economische belangen. de Mesquita en Smith (2009) benoemen dit als de *aid-for-policy deals*.⁴⁸

Vooraf tijdens de Koude Oorlog was het zo dat Westerse overheden hun financiële en/of humanitaire steun aanboden met het oog op bepaalde strategisch, militaire en politieke doelen. Zo is de interventie van de VS in de Vietnam oorlog een duidelijk voorbeeld hiervan. Zo wordt ook in de documentaire ‘The Trouble with Aid’ het volgende gezegd over het politiek karakter van sommige humanitaire interventies: “*Politics dictated who was saved aid.*”⁴⁹ Ook na de Koude Oorlog intervieneerden sommige regeringen immers met het doel op internationale of private objectieven eerder dan louter armoedebestrijding of het tegengaan van mensenrechtenschendingen. De Britse interventie in 2000 in Sierra Leone, de Amerikaanse interventie in Irak, en de Somalische interventie aan het begin van de jaren negentig zijn hier enkele voorbeelden van. Op deze strategische objectieven van donorlanden zijn heel wat kritieken gekomen, zoals de Mesquita en Smith (2009) beweren in hun ‘A Political Economy of Aid’ dat donors enkel hulp bieden aan geografisch naburige staten of staten waarmee (handels)relaties vervlochten zijn.⁵⁰ Zoals Frankrijk de enige was die in de genocide van Rwanda een poging deed tot interveniëren. Gordon (1996) gaat verder in de kritiek en wijst er

---

⁴⁶ Fassin, D. (2007) Humanitarianism as a politics of life. Public culture, Duke University Press. Vol 19, No 3

⁴⁷ Malkki, H., L. (1996) Emissaries: Refugees, Humanitarianism, and Dehistoricization. *Cultural Anthropology, American Anthropological Association*. Vol. 11, No. 3

⁴⁸ de Mesquita, B. B & Smith, A. (2009) A Political Economy of Aid. International Organization. Cambridge University Press. Vol 63, No 2

⁴⁹ Pollack R. (2012). The Trouble with Aid (documentaire) United Kingdom: Wall to Wall

⁵⁰ de Mesquita, B. B & Smith, A. (2009) A Political Economy of Aid. International Organization. Cambridge University Press. Vol 63, No 2

op dat “A U.N. intervention would not be categorized as a humanitarian intervention if its primary purposes were to vindicate other political objectives—even if these objectives were legitimate under the Charter.”⁵¹ Ook Clarke en Herbst (1996) hebben kritiek op de Amerikaanse interventies en vinden dat de VS beter hun overtuiging dat een militaire macht apolitiek kan zijn bij het ondersteunen van internationaal overeengekomen politieke doelen uitsluiten.⁵² Andere auteurs vinden in het algemeen alle financiële steun van regering tot regering een verkeerde manier van hulp omdat dit ofwel leidt tot corruptie in het ontvangende land, ofwel tot het vernietigen van lokale markten op lange termijn, ofwel tot bureaucratische inefficiënties die armoedebestrijding ondermijnen.⁵³

Nog een voorbeeld van mogelijke kritiek op het politieke karakter van een humanitaire interventie is de interventie in Somalië door de VS en de VN (zie later onderdeel ‘3.3 Onstabiel Somalië’). Wat begon als een interventie om voedselhulp naar de mensen in nood te begeleiden, eindigde in een gewapende interventie waarbij de Amerikaanse soldaten aanzien werden als helden die het onstabiele Somalië terug gingen herstellen.⁵⁴ Ze vonden dat interveniëren een noodzaak was omdat de crisis in Somalië directe consequenties had voor de internationale vrede en veiligheid. Het toestaan van de Security Council om geweld te gebruiken in Somalië betekende een draaipunt in de wettelijkheid en legitimiteit van humanitaire interventies in het algemeen. Het objectief voor deze autorisatie van geweld was een veilige omgeving creëren voor de aanwezige humanitaire organisaties die voedsel- en medische steun boden aan de vele vluchtelingen in Somalië. Ook tijdens de interventie in Haïti in 1994 werd het gebruik van geweld door de Council toegestaan. Hier ging het ook onder het objectief van internationale veiligheid, maar het grootste doel van deze VN interventie was de herinvoering van Haïti’s verkozen regering, een politiek objectief dus.⁵⁵ Verscheidene onderzoekers beweren dat er heel weinig interventies aangesteld worden met een doel om exclusief het leven te redden van bijvoorbeeld Somaliërs, Irakezen, Haïtianen, enz.⁵⁶

---

⁵¹ Gordon, R. E. (1996) Humanitarian Intervention by the United Nations: Iraq, Somalia and Haiti. *Texas International Law Journal*. Vol 31:43-56.

⁵² Clarke W., Herbst J. (1996) Somalia and the Future of Humanitarian Intervention. *Foreign Aff.* Vol 75, No 70

⁵³ De Mesquita, B. B & Smith, A. (2009) A Political Economy of Aid. *International Organization*. Cambridge University Press. Vol 63, No 2

⁵⁴ Pollack R. (2012). *The Trouble with Aid* (documentaire) United Kingdom: Wall to Wall

⁵⁵ Gordon, R. E. (1996) Humanitarian Intervention by the United Nations: Iraq, Somalia and Haiti. *Texas International Law Journal*. Vol 31:43-56.

⁵⁶ Franck, T. M & Rodley, N. S. (1973) After Bangladesh: The Law of Humanitarian Intervention by Military Force. *The American Journal of International Law*. *American Society of International Law*. Vol 67, No2

Natuurlijk is het niet zo dat de kritiek zich enkel beperkt tot de donorlanden, want het gebeurt evengoed dat de ontvangende landen politieke of economische agenda's hebben bij het ontvangen van humanitaire en financiële steun. Zo wordt er vaak verwezen naar corruptie binnen het land waarin geïntervenieerd wordt als één van de grootste problemen. Bijvoorbeeld het gebruik van donorgeld door autoriteiten voor eigen belang in plaats van humanitaire of economische doelen. De grootste negatieve factoren volgens Smith en de Mesquita zijn dan ook corrupte officieren die de *aid dollars* consumeren voor eigen belang.⁵⁷ Verder wijzen Bearce en Tirone (2010) op het feit dat humanitaire hulp enkel effectief kan zijn in het aansporen van een economische groei in het ontvangende land wanneer de strategische doelen van het donorland minimaal zijn.⁵⁸ Door het politiek karakter van verschillende interventies in het verleden, doen veel humanitaire organisaties vandaag hun uiterste best om juist apolitiek te zijn en louter voor humanitaire doelen te opereren.⁵⁹

In vluchtelingenkampen waar humanitaire organisaties aanwezig zijn, is er ook vaak sprake van politieke manipulatie van de humanitaire hulp. Zo wijst Fiona Fox op het feit dat er volgens haar sinds de 21^e eeuw sprake is van een *new humanitarianism* waarbij humanitaire werknemers de politieke naïviteit die er ooit was verwerpen en waarbij er gewezen wordt op het feit dat humanitaire interventies gebruikt kunnen worden als instrument om onder andere politieke doelen te bereiken.⁶⁰ Ook Michael Barford, ambtenaar bij de ECHO (European Civil protection and Humanitarian aid Operations), is ervan overtuigd dat *new humanitarianism* het principe van neutraliteit bij humanitaire interventies omverwerpt.⁶¹ De situatie waar dit voor het eerst heel duidelijk was, was in de vluchtelingenkampen in het Oosten van de Democratische Republiek Congo in het zog van de genocide in 1994 in Rwanda. In de kampen verbleven zowel Hutus als Tutsis die op zoek waren naar bescherming, als ook Hutu extremisten die zich aan het voorbereiden waren op wraakacties ten opzichte van het nieuwe Tutsi regime die de controle had in Rwanda. Zoals eerder vermeld in het onderdeel '2.2.1 Opkomst van kritiek', werden de

---

⁵⁷ de Mesquita, B. B & Smith, A. (2009) A Political Economy of Aid. *International Organization*. Cambridge University Press. Vol 63, No 2

⁵⁸ Bearce, D. H. & Tirone, D. C. (2010) Foreign Aid Effectiveness and the Strategic Goals of Donor Governments. *The Journal of Politics*. The University of Chicago Press on behalf of the Southern Political Science Association .Vol 72, no 3

⁵⁹ Chandler, D. (2001) The Road to Military Humanitarianism: How the Human Rights NGOs shaped a new Humanitarian Agenda. *Human Rights Quarterly*. John Hopkins University Press. Vol 23, No 3

⁶⁰ Fox, F. (2001) New Humanitarianism: Does It Provide a Moral Banner for the 21st Century? *Disasters*. Vol 25, No 4.

⁶¹ Fox, F. (2001) New Humanitarianism: Does It Provide a Moral Banner for the 21st Century? *Disasters*. Vol 25, No 4.

vluchtelingenkampen in Congo een soort van voedingsbodem voor militaire groepen die zich verrijkten met de diensten die aangeboden werden door humanitaire organisaties.

2.2.6 Ethische dilemma's

“Does the international community have a moral duty to intervene to end massive human rights violations like the Rwandan genocide?”⁶² Een laatste grote kritiek die hier aangehaald wordt, heeft te maken met de ethische verantwoording van bepaalde humanitaire acties. Zoals Holzgrefe en Keohane (2003) schrijven, is een veelvoorkomende vraag of humanitaire acties het recht hebben om te interveniëren en mensen in kwestie een hand toe te steken. Een andere bedenking is dat humanitaire acties soms meer kwaad dan goed doen. In beide contexten wordt vaak gebruik gemaakt van het begrip utilitarisme. Dit betekent dat een actie ‘juist’ of ‘goed’ is als de consequenties ervan positief zijn met betrekking op het welzijn of geluk van mensen. Wanneer deze echter negatief zijn, wordt het als een onjuiste actie gezien, met andere woorden gaat het om het afmeten van de morele waarde die een handeling bijdraagt. Verder kan er binnen het utilitarisme een onderscheid gemaakt worden tussen *act-utilitarianism* en *rule-utilitarianism*.⁶³ *Act-utilitarianism* in de context van humanitaire hulp betekent dat een humanitaire actie ‘goed’ is als de consequenties voor de mensen waarop de actie effect heeft, goed zijn. Met andere woorden, als er meer levens gered worden dan dat er opgeofferd worden. *Rule-utilitarianism* daarentegen evalueert niet enkel de consequenties van een humanitaire actie om te oordelen of deze ‘juist’ of niet is, maar kijkt vooral of het veroorloofd of toegestaan is door een bepaalde morele regel die de beste gevolgen voor alle betrokkenen creëert. Een voorbeeld hiervan zijn de blauwhelmen in Rwanda die tijdens de genocide als *peacekeepers* en niet als *peacemakers* aanwezig waren. Dit betekent dus dat het verboden was te schieten op Hutu rebellen, de Interhamwe of eender wie, waardoor de blauwhelmen niet altijd mensenlevens die bedreigd werden, konden redden. Bij *rule-utilitarianism* gaat het dus niet om het streven naar zoveel mogelijk ‘goeds’ voor een zo groot mogelijke massa, maar om het feit dat door het volgen van een morele regel er veel ‘goeds’ bereikt kan worden, ongeacht de consequenties van de regel. Het verschil tussen deze twee stromingen zorgt ervoor dat de evaluatie van humanitaire acties verschillende uitkomsten kan hebben.

---

⁶² Holzgrefe, J. L. & Keohane, R. O. (2003) *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal, and Political dilemmas*. Cambridge: Cambridge University Press

⁶³ Holzgrefe, J. L. & Keohane, R. O. (2003) *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal, and Political dilemmas*. Cambridge: Cambridge University Press

Sommige contexten zijn net goed te beoordelen via *rule-* of *act-utilitarianism* en andere eerder moeilijk omdat ze zodanig complex zijn. Zoals opnieuw de vluchtelingenkampen in Congo, de Biafra oorlog in Nigeria en de hongersnood in Ethiopië in 1984. In het eerste voorbeeld ging het om het feit dat enkele humanitaire organisaties besloten om de vluchtelingenkampen in Goma te verlaten omdat deze een broeihaard werden van Tutsi en Hutu extremisten die zich klaarstoomden om wraak te nemen op de genocide.⁶⁴ Hierop verweten andere organisaties de weggaande organisaties dat deze ‘genoeg hadden’ van het conflict of dat ze liever Kerstmis in hun Westers land vierden dan in de kampen te blijven voor ondersteuning.⁶⁵ De echte reden waarom enkele organisaties overwogen om hun humanitaire acties stop te zetten was omdat de militaire groep Interhamwe het donorgeld gebruikte om onder andere wapens te kopen. “*The Interhamwe was taxing people in the camps, they were charging the humanitarian organizations to rent the materials that they had looted. They were taking a percentage of all food that was distributed, stockpiling it and feeding their armies with it.*”⁶⁶ De organisaties stonden dus voor een ethisch dilemma waarbij ze zich afvroegen of het beter was te blijven ondanks het misbruik van de humanitaire hulp, of het beter was te vertrekken omdat ze indirect medeoorzaak waren van het lijden van de vluchtelingen in de kampen.

De burgeroorlog in Biafra is een tweede voorbeeld waar humanitaire hulp voor ethische dilemma’s stond. Het was een oorlog tussen Biafra rebellen, die streden voor de onafhankelijkheid van een gebied in het zuiden van Nigeria, en het Nigeriaanse leger dat streefde naar het samenhouden van het land. Toen de Nigeriaanse regering de overhand nam, sloten ze het gebied van Biafra af via een blokkade. Dit resulteerde in een grote hongersnood in dit gebied. Al snel kwamen de eerste mediabeelden van uitgehongerde Nigeriaanse kinderen naar het Westen, waarop deze antwoordde met de komst van de eerste grote humanitaire hulpacties in Afrika. Door de humanitaire interventies in het gebied van Biafra ondersteunden deze indirect slechts één kant van de oorlog, dit zorgde voor dreigingen voor de nationale soevereiniteit.⁶⁷ Het was namelijk zo dat het Biafra gebied, waar humanitaire hulp aanwezig was, een voedingsbodem werd voor Biafra rebellen om zich te wreken tegen de Nigeriaanse

---

⁶⁴ Interview Lennart Hernander. Lutheran World Federation. 27 maart 2017. Nairobi

⁶⁵ Pollack R. (2012). *The Trouble with Aid* (documentaire) United Kingdom: Wall to Wall

⁶⁶ Pollack R. (2012). *The Trouble with Aid* (documentaire) United Kingdom: Wall to Wall

⁶⁷ De Montclos, M-A. (2009) *Humanitarian Aid and the Biafran War: Lessons not learned. African Development.* Vol 34, No 1

regering. Hierdoor was de militaire impact van de aanwezigheid van de humanitaire acties enorm.

Een volgend voorbeeld is de hongersnood in Ethiopië: *“The famine in Ethiopia was not because of a rain failure, there was a bit of rain failure, but actually the Ethiopian government was fighting a war against the people of the war who wanted in effect to break away. So the government was deliberately starving that area and that lead to the famine.”*⁶⁸ De voedselvoorraden die door de VN en andere organisaties naar Ethiopië gebracht werden in 1984, werden ook gebruikt door de Ethiopische regering om hun oorlog te vechten. *“There is quite a lot of evidence to suggest that the government was winning the war on the basis of these aid operations.”*⁶⁹ De humanitaire hulp dacht dus goed te doen met hun voedsel- en medicatiepakketten, maar deze kwamen niet bij de mensen die ze nodig hadden. Verder besloot de regering alle mensen in de vluchtelingenkampen in het Noorden te verplaatsen naar een, volgens hen, meer gunstige plaats in het Zuiden. Hulporganisaties hielpen bij deze gedwongen migratieoperatie zonder de politieke agenda van de Ethiopische regering te kennen.

2.2.7 Conclusie

Het debat rond humanitaire hulp dat ik hier ‘the trouble with aid’ noem, is enorm divers met verschillende uitgangshoeken en kritieken. Zo blijkt een eerste kritiekpunt dat aan bod komt het paternalistische karakter van humanitaire hulp te zijn. Dit zorgt voor een bredere distictie tussen enerzijds zij die de kans hebben om de ‘ander’ een hand toe te steken, en zij die geen keuze hebben in plaats van het toegestoken hand vast te nemen. Een tweede kritiekpunt dat ik hier aangehaald heb, is dat mensen in noodsituaties vaak het zwijgen opgelegd worden door humanitaire hulp. Hierdoor krijgt het statuut ‘vluchteling’ een passieve en negatieve bijklank. Een derde kritiekpunt is dat humanitaire interventies vaak plaatsvinden met het oog op een bredere economische of politieke agenda, zoals we zagen in de gevalstudie van Somalië waar het achterliggende objectief het verzekeren van de internationale vrede en veiligheid was. Ten slotte, een laatste kritiek dat hier vermeld werd, is het feit dat humanitaire hulp in conflictsituaties te maken heeft met ethische dilemma’s waaronder een veel voorkomende vraag of hun aanwezigheid niet evenveel kwaad als goed doet?

---

⁶⁸ Pollack R. (2012). *The Trouble with Aid* (documentaire) United Kingdom: Wall to Wall

⁶⁹ Pollack R. (2012). *The Trouble with Aid* (documentaire) United Kingdom: Wall to Wall

Hoofdstuk III

GEVALSTUDIE:

Relatie humanitaire hulp in vluchtelingenkamp Dadaab - Al-Shabaab

In dit deel zal het debat ‘the trouble with aid’ geanalyseerd worden aan de hand van een uitgekozen gevalstudie, namelijk de hulpverlening in het vluchtelingenkamp Dadaab in Noord-Kenia. Vervolgens wordt er gewezen op de relaties die al dan niet aanwezig zijn met terroristische organisatie Al-Shabaab. Mijn interesse ging specifiek naar deze *case*, omdat ik enerzijds vorige zomer in Kenia in contact ben gekomen met enkele Keniaanse en Somalische vluchtelingen, en anderzijds is de vluchtelingenstroom van Somaliërs naar Kenia een langdurig proces dat mijn interesse opwekt in hedendaagse mediaberichten.

In het eerste deel zal een definitie van terrorisme besproken worden, want wat betekent dit eigenlijk? Zoals ik zelf al vermeldde: “terroristische organisatie Al-Shabaab”, maar wat maakt hen juist “terroristisch”? In een volgend deel zal de context geschetst worden van het conflict in Somalië omdat deze de grootste oorzaak is van de aanhoudende influx van vluchtelingen in Kenia, en dus ook de oorzaak is voor de oprichting van het vluchtelingenkamp Dadaab. In het derde deel wordt een overzicht gegeven van de opkomst van Al-Shabaab in Somalië en hoe deze de laatste vijftien jaar ook meer en meer actief wordt in Kenia. In het vierde en laatste deel zal de ontstaansgeschiedenis van het vluchtelingenkamp Dadaab gegeven worden met de komst van bijhorende humanitaire interventies en organisaties zoals UNHCR, Lutheran World Federation (LWF), Danish Refugee Council (DRC), International Rescue Committee (IRC), Amnesty International (AI) enz. Vervolgens zal hier aan de hand interviews met medewerkers van organisaties en Somalische vluchtelingen een context geschetst worden van het aanwezige geweld in de kampen door onder andere Al-Shabaab.

3.1 Definitie terrorisme

De term ‘terrorisme’ wordt vaak gebruikt in verschillende Westerse artikelen, nieuwsberichten, boeken en andere media als het gaat over de militaire groep Al-Shabaab. “*Several Kenyans had*

been murdered in a terrorist attack.”⁷⁰; “Two senior military commanders visited Kenya Defence Forces (KDF) troops in Kulbiyow to boost their morale hours after an attack by Al Shabaab terrorists.”⁷¹ En dit zijn er maar twee uit verschillende voorbeelden. Wat opvallend is, is dat organisaties zoals Al-Shabaab vaak hun daden zelf niet als “terroristisch” benoemen. Zo staat in hun jihadistisch tijdschrift ‘Gaidi Mtaani’⁷² het volgende vermeld over de aanslag op het Westgate winkelcentrum in Nairobi in 2013: “The Westgate attack was a long-awaited glad tidings to the Believers and a well-deserved blow in the face of the disbelievers.” De militaire organisatie spreekt dus zelf niet over “terroristische daden”. Wanneer kan er dan gesproken worden over terrorisme? Kunnen we de bombardementen in Vietnam, Irak en Syrië door de VS dan ook als “terroristisch” aanduiden?

Terrorisme heeft heel uiteenlopende en soms verschillende definities en kenmerken. Een eerste uitgebreide en duidende definitie die ik hier aanhaal, is van James en Brenda Lutz (2004) in hun werk ‘Global Terrorism’: “Terrorism involves political aims and motives. It is violent or threatens violence. It is designed to generate fear in a target audience that extends beyond the immediate victims of the violence. The violence is conducted by an identifiable organization. The violence involves a non-state actor or actors as either the perpetrator, the victim of the violence, or both. Finally, the acts of violence are designed to create power in situations in which power previously had been lacking (i.e. violence attempts to enhance the power base of the organization undertaking the actions).”⁷³ Verscheidene auteurs associëren verschillende aspecten en kenmerken aan terroristische daden, net zoals Lutz wijzen Miller en Harris op het feit dat terrorisme altijd samen gaat met geweld: “it is the illegal use of force, or threat of such force, against a person or property. [...] an act of violence occurs when injury or suffering is inflicted upon a person or persons by an agent who knows (or ought reasonably to have known) that his actions would result in the harm in question.”⁷⁴ In tegenstelling wijst Goodin (2006) op het feit dat terrorisme niet altijd te maken moet hebben met direct fysiek geweld, want pure intimidatie waarbij er een waarschuwing gegeven wordt, ziet hij ook als een *act of terrorism*.⁷⁵ Zo vermeld ook Primoratz (2013) in zijn werk ‘Terrorism: a Philosophical Investigation’:

---

⁷⁰ ‘Al-Shabab attack’ on Kenyan town Mandera kills 12. *BBC News*. Gepubliceerd op 25/10/2016 via: <http://www.bbc.com/news/world-africa-37759749>

⁷¹ Top military officers visit Kulbiyow camp after Al Shabaab attack. *Standard Digital*. Gepubliceerd op 30/01/2017 via: <https://www.standardmedia.co.ke/article/2001227715/top-military-officers-visit-kulbiyow-camp-after-al-shabaab-attack>

⁷² Swahili voor ‘terrorisme op straat’

⁷³ Lutz, M. J. & Lutz, J.B. (2004). *Global Terrorism*. London and New York : Routledge

⁷⁴ Lutz, M. J. & Lutz, J.B. (2004). *Global Terrorism*. London and New York : Routledge

⁷⁵ Goodin, R. (2006) *What’s wrong with Terrorism?* Cambridge: Polity Press

*“Terrorism is coercive intimidation”*⁷⁶. Uitgewerkte voorbeelden van terrorisme via intimidatie zijn te vinden in het reeds aangehaalde jihadistische tijdschrift ‘Gaidi Mtaani’ van Al-Shabaab. Dit is het eerste tijdschrift dat de organisatie zelf op de markt brengt sinds 2012. Het tijdschrift dient enerzijds als propaganda voor de organisatie en anderzijds als dreiging en waarschuwing voor hun vijanden. Zoals in de uitgave getiteld ‘Special Edition: #Westgate’, over de aanslag op het Westgate winkelcentrum in Nairobi, een duidelijke boodschap aan de Keniaanse overheid gegeven wordt: *“Westgate was meant to send a message to Kenyans: GET OUT OF SOMALIA AND STOP YOUR AGRESSIONS AGAINST MUSLIMS.”* Het blijft niet alleen bij deze duidelijk boodschap, het gaat verder en er zijn zelf een aantal dreigementen: *“It seems that it will take more - much more- than just Westgate to get the message across. Kenyans should therefore brace themselves for more attacks, more blood, more gruesome days and more sleepless nights. As Sheikh Abu Zubeyr (May Allah Protect Him), Emir of Harakat Al-Shabaab Al-Mujahideen, said: “make your choice today and withdraw all your forces from the Islamic Wilaayaat, otherwise be prepared for an abundance of blood that will be spilt in your country, economic downfall and displacement.”*⁷⁷

Wat is echter het motief voor het gebruik van (fysiek) geweld tegen anderen? Volgens James en Brenda Lutz zijn de meest voorkomende oorzaken voor terroristische aanvallen regeringen met uitbuitende economische systemen, onderdrukking en discriminatie, relatieve deprivatie waarbij een bepaalde groep zijn onderdrukte positie in een samenleving vergelijkt met andere groepen met een betere positie, snelle veranderingen die sociale en politieke systemen verstoren, imperialisme en kolonialisme, rampen (natuurlijke en andere) die de politieke samenleving overweldigen, enz. Terrorisme is echter zo’n complex fenomeen dat er meestal niet één theorie duiding kan geven aan de verantwoording van gewelddadige acties. Wel blijkt er één bepaalde factor universeel te zijn: *“Violence is likely when some subgroup in the population has major grievances.”*⁷⁸ Dit duidt dus op een distinctie tussen verschillende personen of groepen binnen een samenleving, waarbij de ene vaak meer privileges heeft dan de andere. Deze ongelijkheid, en de meestal hieruit voortkomende meningsverschillen, is één van de grootste oorzaken voor terroristische daden. Zo zijn verschillen tussen diverse geloofsovertuigingen veelvoorkomende en misschien wel de meest voorkomende verantwoording voor terrorisme. Deze verantwoording voor geweld is op zijn beurt één van de

---

⁷⁶ Primoratz, I. (2013). *Terrorism: a Philosophical Investigation*. Cambridge: Polity Press

⁷⁷ Hijja, D. (2012) Special Edition: #Westgate. Gaidi Mtaani. Issue 4.5-23

⁷⁸ Lutz, M. J. & Lutz, J.B. (2004). *Global Terrorism*. London and New York : Routledge

oudste ter wereld. Bovendien is geloof een belangrijk aspect voor groepsidentiteit dat voor eenheid kan zorgen binnen een gemeenschap.⁷⁹ Zo vormen de Koran en bepaalde interpretaties van dit heilig boek samenhoudende factoren bij onder andere militaire groepen als Al-Shabaab. Enerzijds is het een stimulans en anderzijds een verantwoording voor de *jihad*.⁸⁰ Zo wordt in hun tijdschrift ‘Gaidi Mtaani’ deze religieuze stimulans vaak vermeld: “*Basi baada ya kupata dalili kutoka kwa Quran inayotuoonesha kuwa Mtume ndiye mfano bora kwetu sisi waisalmu na kwamba yeye ni mkali kwa makafiri, tuangalie ni lipi linalotuzuia kufuata mfano wake na kufanya Hijra na kupigana jihad kwa njia ya Allah?*”⁸¹ (Na het krijgen van indicaties uit de Koran die ons aantonen dat de Boodschapper het beste voorbeeld is onder ons moslims, en dat hij streng is voor de ongelovigen, laten we kijken waarom we verhinderd worden in het volgen van zijn voorbeeld en het maken van de Hijra⁸² en het vechten van de *jihad* in de voetsporen van Allah?) Natuurlijk is het fout om de gehele Islam af te schilderen als verantwoording voor gewelddadige acties tegen andersgelovigen. Binnen de Islam bestaan verschillende stromingen zoals het soennisme, met salafisme en wahabisme als vertakkingen, het soefisme en het sjiisme. De meeste Al-Shabaab strijders volgen de soennitische vertakking, deze is extremer en vraagt voor een strenge naleving van de Koran.

Om op de vraag terug te komen of de daden in Vietnam, Irak en Syrië door de VS als terroristisch beschouwd kunnen worden, is het duidelijk dat er niet één juist antwoord voor ogen is. Zoals de Lutzs al eerder aangaven, is terrorisme heel subjectief te beoordelen. De uitvoerders van een bepaalde daad zullen het zelden zelf als ‘terroristisch’ benoemen: “*Terrorism, like beauty, is in the eye of the beholder.*”⁸³

3.2 Onstabiel Somalië

Crenshaw (1981) wijst in zijn ‘The Causes of Terrorism’ op het feit dat de context waarin terroristische groepen of daden ontstaan heel belangrijk is, en meestal duiding geeft voor terroristische daden.⁸⁴ Daarom geeft ik in dit onderdeel een breder beeld van de historische context van Somalië waarbinnen Al-Shabaab vorm kreeg.

---

⁷⁹ Lutz, M. J. & Lutz, J.B. (2004). *Global Terrorism*. London and New York : Routledge

⁸⁰ Strijd tegen ongelovigen wanneer deze zich niet willen bekeren tot de Islam

⁸¹ Al-Thani, R. (2012) Chanzo cha Mabadiliko. Gaidi Mtaani. issue 3. 5-20

⁸² Term voor de reis van de profeet Mohammed en zijn volgelingen van Mekka naar Medina.

⁸³ Lutz, M. J. & Lutz, J.B. (2004). *Global Terrorism*. London and New York : Routledge

⁸⁴ Crenshaw, M. (1981) *The Causes of Terrorism. Comparative Politics*. City University of New York. Vol 13, No 4

Na de onafhankelijkheid in 1960, werd Aden Abdullah Osman Daar de eerste president van Somalië. Op 21 oktober 1969 werd er echter door militaire officieren een staatsgreep gepleegd onder leiding van generaal Siad Barre. Het nieuwe bewind van Barre was gebaseerd op het zogenaamde ‘wetenschappelijk socialisme’ en het werd duidelijk dat Barre Somalië wilde omvormen tot een combinatie van een marxistisch-leninistische en een islamitische staat. In 1976 vormde Barre Somalië om tot een éénpartijstaat met de Somalische Socialistische Revolutionaire Partij (SSRP) als enige partij. Zijn regime streefde van in het begin naar een ‘Groot-Somalië’ waar ook het Ethiopische gebied van de Ogaden bij zou moeten horen. In 1977 brak uiteindelijk de Ogaden-oorlog uit met Ethiopië.⁸⁵ Dit gebied werd door Somalische troepen ‘bevrijd’, maar al spoedig bleek dat de Sovjet-Unie, Cuba en Oost-Europese landen Ethiopië gingen steunen. Alleen China en Egypte bleken bereid om Somalië op beperkte schaal te helpen. Het Somalische Nationale Leger en West-Somalische rebellen werden verslagen en moesten zich terugtrekken, waarna een wapenstilstand werd gesloten. Deze nederlaag markeerde het begin van een crisis in de jaren tachtig in Somalië met een bijkomende economische neerwaartse spiraal, politieke marginalisering, onderdrukking, migratie, enz.⁸⁶ Het interne conflict bereikte zijn hoogtepunt in 1988 toen de Somali National Movement (SNM), bestaande uit voornamelijk leden van de Isaaq clan in het noordwesten van Somalië, een aanval pleegde op regeringstroepen in Hargeysa en Burao (noordwesten). De SNM werd een stimulans voor het ontstaan van diverse guerrilla en rebellen bewegingen, zoals de United Somali Congress (USC), bestaande uit leden van de Hawiye clan, en de Somali Patriotic Movement (SPM) in het Zuiden van Somalië.

In januari 1991 werd het regime van Siad Barre omver geworpen door de USC en werd hij uit Mogadishu verdreven. Ondertussen pleegde de SNM een offensief in het Noorden van Somalië dat resulteerde in de onafhankelijkheid van de Republic of Somaliland in mei 1991.⁸⁷

Door deze gebeurtenissen verviel Somalië vanaf 1991 in een burgeroorlog met clanoorlogen, toenemende criminaliteit en hongersnood. Deze situatie veroorzaakte een VN vredesoperatie in Somalië, namelijk de UNOSOM (United Nations Operation in Somalia). Dit was een

---

⁸⁵ ColdWarWarriors (8/01/2009) Ogaden War Somalia 1977 Ethiopia. Via: <https://www.youtube.com/watch?v=7CemACOk-p0>

⁸⁶ Gundel, J. (2003) The Migration-Development Nexus: Somali Case Study. The Migration Development Nexus. Geneva: International Organization for Migration

⁸⁷ Gundel, J. (2003) The Migration-Development Nexus: Somali Case Study. The Migration Development Nexus. Geneva: International Organization for Migration

interventie van de Verenigde Naties die instond voor het beveiligen van humanitaire hulp in Somalië zodat het de mensen in nood kon bereiken. Dit voorzag de oprichting van een veiligheidsmacht van vijftig VN-troepen in Somalië om de wapenstilstand te behouden. Ondanks de inspanningen van de VN werd de wapenstilstand totaal genegeerd, werden de gevechten voortgezet en bleven deze in grote mate stijgen. Hierdoor kwamen de operaties van de aanwezige humanitaire hulporganisaties in gevaar. Troepen werden beschoten, hulpschepen werden aangevallen en verhinderd om aan te meren, vrachtvliegtuigen werden overvallen en hulporganisaties werden publiek en privaat onderworpen aan bedreigingen, diefstal en afpersing. In november 1992 had de Somalische generaal Mohamed Farrah Aidid genoeg van deze Veiligheidsraad en eiste de terugtrekking van de *peacekeepers*. Hij dreigde met vijandige acties als de VN nog verder zou opereren in Somalië. In november 1992 stuurde Amerika een multinationale militie naar Somalië om de veiligheid van de humanitaire hulp toch nog te verzekeren, dit werd bekend als de UNITAF (United Task Force). Deze interventie had het recht om alle nodige (gewapende) acties uit te voeren om de bescherming van de hulpverlening te verzekeren en onderhouden. De UNITAF bestond uit troepen afkomstig uit vierentwintig verschillende landen, met het overgrote bijdrage uit de Verenigde Staten. Uiteindelijk resulteerde deze nieuwe aanwezigheid in een gewapende conflict dat escaleerde in wat de 'Battle of Mogadishu' genoemd wordt. In oktober 1993 werd hier één van de Amerikaanse helikopters uit de lucht geschoten door troepen van Aidid, deze gebeurtenis staat bekend als 'Black Hawk down'. Verder in dat jaar kon de secretaris-generaal van de interventie een vergadering organiseren waarin veertien belangrijk Somalische politieke en rebellen partijen instemden om al hun wapens aan de UNITAF te overhandigen, dit fenomeen staat bekend in de VN als DDR: *Disarmament, Demobilization and Reintegration*. Desondanks bleef de situatie in Somalië onrustig waardoor de VN besloot om de UNITAF interventie te veranderen naar de UNOSOM II. Het doel van deze interventie was om de vrede te herstellen en de wederopbouw van de Somalische Staat en economie veilig te stellen. Ook de onderliggende agenda was het tegengaan van bedreigingen voor de internationale veiligheid.

Rond de werking van deze VN interventies en de aanwezigheid van vooral Amerikaans troepen in Somalië is er heel wat kritiek gekomen. De overgang van een interventie die louter de hulpverlening moest beschermen naar een *nation-building* operatie (UNOSOM II) zorgde er deels voor dat deze interventie uiteindelijk faalde.⁸⁸ Wanneer de VN troepen in december 1992 Mogadishu binnenvielen om de plunderingen van de voedselpakketten, die voorzien

---

⁸⁸ Clarke, W. & Herbst J.(1996) Somalia and the Future of Humanitarian Intervention. *Foreign Aff.* Vol 75, No 70

waren voor mensen die aan de hongersnood leden, tegen te gaan, vielen ze indirect ook de Somalische economie en politiek binnen. Hierdoor werd deze VN operatie eerder een *nation-building* interventie. Wanneer achttien Amerikaanse VN soldaten stierven in de Battle of Mogadishu in oktober 1993, wees de Verenigde Staten de vinger naar de VN omdat de Amerikaanse soldaten onder leiding stonden van de VN. Deze kritiek is immers door Clarke en Herbst (1996) als banaal genoemd. Zij bewezen namelijk in hun paper ‘Somalia and the Future of Humanitarian Intervention’ dat wanneer de VS alle controle gaf aan de VN op 4 maart 1993, zij reeds de aard van de interventie bepaald hadden, en dus dat enig verwijt van de VS naar de VN verkeerd is. “*Only after the October 1993 firefight did the United States try to wash its hands of an operation that it had started and almost entirely directed. As one international civil servant said, the United Nations was "seduced and then abandoned" by the United States.*”⁸⁹

3.3 Opkomst, verloop en verval van Al-Shabaab

In dit deel zal de opkomst, het verloop en het verval van de organisatie Al-Shabaab worden toegelicht. De opdeling die hier gebruikt zal worden, is een opdeling die gelijkaardig is aan die van Hansens in zijn werk ‘Al-Shabaab in Somalia: the history of a militant Islamist group, 2005-2012’, namelijk: de heropleving van religie in Somalië en de oorsprong van Al-Shabaab, de eerste expansieve periode (2005-2006), het herrijzen van Al-Shabaab (2007-2008), de gouden eeuw (2009-2010) en als laatste de eerste grote problemen (2010-...). Als eerste zal hier een korte inleiding gegeven worden met de hoofdzaken wie en wat Al-Shabaab juist is.

Al-Shabaab of ook wel Harakat Al-Shabaab genoemd, is een militaire organisatie die opkwam aan het einde van de jaren negentig en het begin van de 21ste eeuw in Somalië. Al-Shabaab identificeert zichzelf als een alliantie van Al-Qaida die zijn oorsprong vindt in Afghanistan. Tussen de twee groepen zijn geen organisatorische contacten maar wel persoonlijke contacten tussen verschillende leden. Zo bracht de leider van Al-Shabaab in september 2008 een video uit waarin hij trouw zweert aan Osama bin Laden, oprichter van Al-Qaida. In februari 2009 verscheen een videoboodschap van de tweede man van Al Qaida, Ayman al-Zawahiri, waarin hij Al-Shabaab prijst en zegt dat Al-Shabaab de *jihad* tegen de Verenigde Staten zal winnen.⁹⁰

De organisatie wordt gezien als globaal, in het opzicht dat het onder andere de Somalische diaspora bereikt. Deze diaspora is een gevolg van de Ogaden-oorlog met Ethiopië (1977-1978)

---

⁸⁹ Clarke W., Herbst J. (1996) Somalia and the Future of Humanitarian Intervention. Foreign Aff. 75,70

⁹⁰ Al-Shabaab, National Counterterrorism Center (NCTC), 2009

en de Somalische burgeroorlog. Het feit dat de organisatie gevormd werd door globale jihadistische ideeën, is één van de grootste factoren waarom de VN Al-Shabaab benoemd als een terroristische organisatie. Wereldwijde aanhangers van Al-Shabaab worden gemotiveerd door een variatie aan factoren zoals financiële winst, gedwongen rekrutering, anti-Ethiopische gevoelens, haatgevoelens tussen verschillende clans, een missie voor de legalisering van gerechtigheid via de Sheria, enz.

In het artikel 'Is Personal Insecurity a Cause of Cross-National Differences in the Intensity of Religious Belief?' wijst Tomas Rees (2009) op het feit dat armoede en onveiligheid in correlatie staan met religieuze attitudes. Dit was ook in Somalië het geval. Na de uitbraak van de burgeroorlog, werd religie een soort van hoop, iets waar mensen zich in konden verdiepen in tijde van conflict.⁹¹ Al-Shabaab maakte van deze opkomst van geloof in Somalië gebruik. In een opzicht volgde de Somalische samenleving een patroon dat gelijkaardig is aan dat van het Midden-Oosten en Iran, waar na de val van de Sovjet Unie, de nederlaag van Nasser (1967) en Westerse steun aan lokale dictatoren een poging tot nationalisme, democratie, Marxisme en clanisme tevergeefs gedaan werd. Uiteindelijk was het vooral religie dat als politiek discours optrad en weinig moeilijkheden ondervond om zijn populariteit te onderhouden. Het succes van Al-Shabaab in 2009-2010 kan gelinkt worden aan het eenheidsgevoel dat door een gemeenschappelijke ideologie en wereldbeeld aanwezig was.

3.3.1 Opkomst van Al-Shabaab

Over de oorsprong van Al-Shabaab bestaan verschillende theorieën, zo beweert een Somalische journalist, Abdirahman Aynte Ali, dat Al-Shabaab in 2003 ontstond tijdens een meeting in Hargeisa in het noordwesten van Somalië.⁹² De verwarring rond de oorsprong van de organisatie komt deels door het bestaan van een los netwerk van individuen met dezelfde gedachtengoed als Al-Shabaab lang voor de vorming de organisatie. Dit netwerk bestond uit veteranen uit Afghanistan die teruggekeerd waren van de *jihad* tegen de Sovjet Unie tijdens de Afghaanse oorlog in 1979-1989. Veel Somaliërs vertrokken naar Afghanistan omdat ze geloofden in een vorm van defensieve *jihad* en een vorm van bescherming van moslims tegen aanvallen van ongelovigen. Tijdens de UNOSOM II vochten verschillende Afghaanse veteranen tegen VN troepen in de straten van Mogadishu. Ze beweerden dat ze aan een

---

⁹¹ Rees, T. J. *Is Personal Insecurity a Cause of Cross-National Differences in the Intensity of Religious Belief?* Journal of Religion and Society. The Kripke Center, UK. Volume 11 (2009)

⁹² Ali, A. A. The Anatomy of Al-Shabaab. Via:
https://www.trackingterrorism.org/sites/default/files/chat/Chat/TheAnatomyOfAlShabaab_0.pdf

defensieve *jihad* deden en de Moslim *ummah* (de wereldwijde Islamitische gemeenschap) verdedigden tegen Westerse indringing. Hun wil tot actie en hun radicale gedachten trokken vele jongeren vanuit Westerse landen aan.

Het vroege Al-Shabaab bestond dus uit Afghaanse veteranen, sommigen met offensieve en globale doeleinden, sommigen die gewoon lid waren uit angst, en anderen die gedreven werden door beide consideraties. De grenzen van de organisatie waren niet duidelijk, er waren zowel sympathisanten, leden met nationalistische gevoelens en leden met clangevoelens. De ideologie van de organisatie in de jaren negentig was een mix van internationaal offensieve en defensieve *jihad* en een campagne voor de hervorming van de Somalische samenleving.

3.3.2 De eerste expansieve periode (2005-2006)

In de eerste jaren van de 21ste eeuw won Al-Shabaab aan populariteit in Somalië en vooral in de hoofdstad Mogadishu. Op internationaal vlak raakte de organisatie ook steeds meer bekend door de vele verhalen en beelden van Al-Qaida-strijders in Palestina, Irak en Afghanistan. Dit zorgde in Somalië voor een eerste Panislamistische solidariteitsgevoel. Al-Shabaab deed via videoboodschappen op hun website een oproep naar Somaliërs in Westerse landen om te komen meevechten in de organisatie. Het was dan ook in deze periode dat een eerste golf van buitenlandse strijders opkwam die richting Somalië trokken om mee te vechten in de *jihad*. De meesten sloten zich eerst aan in trainingskampen waar ze werden opgeleid tot scherpschutters en ter voorbereiding op zelfmoordaanslagen. Dit was ook de periode waar de organisatie zijn eerste gebiedsoverwinning deed in de Somalische havenstad Kismayo, waarbij zo'n twintig doden vielen.

Op 12 december 2006 streden Al-Shabaab en de Sharia Courts⁹³ tegen Ethiopische troepen om de controle in Mogadishu. Na een zestiendaagse strijd verloren Al-Shabaab en de Courts aan controle waardoor ze uit Mogadishu moesten vluchten. De militaire organisatie stak de schuld op de afwezigheid van enkele leiders van de Sharia Courts, die in het buitenland verbleven op het moment van de aanvallen. Dit dispuut zou één van de redenen zijn voor een latere splitsing van Al-Shabaab van de Sharia Courts. Hier bovenop kreeg de organisatie nog enkele aanvallen te verduren van de VS, en vervolgens werden enkele belangrijke leiders vermoord of opgepakt.

---

⁹³Dit zijn een groep van shariarechtbanken die streven naar het in Somalië vestigen van een islamitische staat gebaseerd op de Koran.

Hierdoor verloor de organisatie aan populariteit, macht en strijders, met gevolg dat velen terugkeerden naar hun land van herkomst.

3.3.3 Het herrijzen van Al-Shabaab (2007-2008)

Na de nederlaag van Al-Shabaab in 2006 hadden Ethiopische troepen hun macht verspreid ook buiten Mogadishu in heel Centraal-Somalië. Leaders van de Sharia Courts gaven Al-Shabaab en hun offensief gedrag de schuld voor de aanhoudende Ethiopische invallen. De organisatie was namelijk aan het begin van de 21ste eeuw begonnen met hun eerste terroristische aanvallen in zowel Somalië als Ethiopië. Ondanks het verlies van Al-Shabaab in 2006, kon de organisatie terug aan macht en populariteit winnen. Eén van de factoren hiervoor was de Ethiopische bezettingen die een vruchtbare omgeving creëerde voor de rekrutering van clanleden in Somalië. Een andere belangrijke factor was het feit dat de Ethiopische militaire troepen handelden met zware bewapening in de steden, wat zorgde voor een groot aantal burgerlijke verliezen en voor vijandigheid van de burgers tegenover de Ethiopische militie. Al-Shabaab werd door velen gezien als enige groepering die deze acties kon wreken. Het was ook in deze periode dat de organisatie zijn eerste actieve mediaprofiel ontwikkelde. Dit zorgde voor wereldwijde bekendheid, de onafhankelijkheid van de Courts, nieuwe territoriale controle en voor een gesofisticeerde internetcampagne.

In de periode wanneer de Ethiopische troepen Mogadishu controleerden, had Al-Shabaab de tijd om zich rustig terug op krachten te werken. Ze stockeerden wapens en er kwam een tweede golf van Somalische strijders uit de diaspora die de organisatie steunde. Ook bleef de organisatie af en toe de zwakkere plekken van de regering aanvallen. Dit deden ze door belangrijke businessmensen, ambtenaren en burgerlijke activisten te vermoorden. Het was ook in deze periode dat Al-Shabaab met zijn eerste zelfmoordaanslagen globale aandacht kreeg. De meeste aanslagen in Somalië en buurlanden in 2007 en 2008 werden opgeëist door Al-Shabaab.

3.3.4 De gouden eeuw van Al-Shabaab (2009-2010)

Tussen mei en juni 2008 werd in Djibouti een overeenkomst getekend tussen de TFG (Transnational Federal Government)⁹⁴ en de Alliance for the Re-Liberation of Somalia (Islamitische organisatie die oppositie was van TFG), dit zorgde voor het staken van alle gewapende confrontaties in Somalië. Het vredesakkoord riep een wapenstilstand uit van

---

⁹⁴ Internationaal erkende regering van Somalië tot augustus 2012

negentig dagen en gaf de Ethiopische troepen in Mogadishu een deadline voor hun terugtrekking. Als gevolg hiervan kende Al-Shabaab in deze periode zijn grootste territoriale uitbreiding ooit. Ondanks het feit dat de organisatie aan gebied en strijders won, waren er interne conflicten over bepaalde strategieën of manieren van regeren en innemen van gebied. Ook kwam er een grote opsplitsing tussen de leden binnen de organisatie. Aan de ene kant waren er de strijders die vonden dat Al-Shabaab zijn grootste doel bereikt had nu de Ethiopiërs Somalië verlaten hadden. Aan de andere kant waren er de strijders die dit juist het begin vonden van Al-Shabaab's gouden eeuw. Leden van de eerste groep werden vaak door de geheime politie (Amniyat) van de organisatie vervolgd, dit was een manier voor het centraliseren van de macht. In deze periode begon Al-Shabaab ook met het bestraffen van leden en mensen die zich niet hielden aan de regels: het spelen van muziek op openbare plaatsen, het niet hebben van een baard voor mannen, geen hoofddoek dragen, het dragen van Westers haar, enz. Van deze interne angst en van de interne conflicten maakte de AMISOM (African Union Mission in Somalia)⁹⁵ gretig gebruik. Aan het einde van 2009 werd deze dan ook de superieure militie in Mogadishu.

In 2009 creëerde Al-Shabaab het Maktabatu Maaliya, het Ministerie van Financiën. Hiermee taxeerden ze zowat iedereen en alles in de gebieden waar ze actief waren: arbeiders, businessmensen, humanitaire organisaties, enz. Zo zei een manager van een ngo in Somalië: *“In the regions where the Shabaab has absolute control, they demand a percentage of the total project cost. It may range between 5 and 15 per cent depending on the administration and the influence of the local partners implementing the project. A demand is also made on landlords (and) vehicle owners working under a contract with the UN or international organizations. Around 15 per cent of the rent must be paid to the Shabaab if you lease your property to an international organization or the UN. Employees are also instructed to reimburse roughly 5 per cent of their salary on a monthly basis.”*⁹⁶ Als ook een correspondent zei over Artsen Zonder Grenzen in de regio midden Juba: *“Al-Shabaab told them to pay US\$10,000 in contribution for being allowed to stay there. They refused, but they agreed about paying tax in form of qat. They are still there, doing their work.”*⁹⁷ In 2010 taxeerde de groep ook alle schepen

---

⁹⁵ De AMISOM is een vredeshandhaving die opereert in Somalië. Het werd opgericht in 2007 en kreeg de goedkeuring van de VN. De grootste taken van de AMISOM zijn om de regeringsstructuren te ondersteunen, om een nationaal veiligheidsplan uit te voeren, om de Somalische veiligheidstroepen op te leiden en om een veilige omgeving te creëren voor humanitaire hulporganisaties. AMISOM ondersteunt ook nog de TFG en hun strijd tegen Al-Shabaab militanten.

⁹⁶ Hansen, S. J. (2013) *Al-Shabaab in Somalia: the history and ideology of a militant Islamist group, 2005-2012*. London: Oxford University Press

⁹⁷ Hansen, S. J. (2013) *Al-Shabaab in Somalia: the history and ideology of a militant Islamist group, 2005-2012*. London: Oxford University Press

die in de haven van Kismayo aanmeerden, inclusief alle goederen die op de haven aankwamen, zoals geïmporteerd voedsel voor enkele vluchtelingenkampen.

In 2010 pleegde Al-Shabaab een zelfmoordaanslag in Oeganda tijdens een voetbalmatch in de hoofdstad Kampala.⁹⁸ De Oegandese en Burundese AMISOM machten waren actief in Mogadishu en dit was voor de organisatie de enige reden waarom ze geen totale overwinning in het Zuiden konden waarmaken. Om de AMISOM in zijn geheel te raken, vielen troepen van de organisatie op 23 augustus 2010 Mogadishu binnen waarbij zeker veertig doden en honderd gewonden vielen. Dit werd benoemd als het begin van het Ramadan Offensief.⁹⁹ Een paar dagen later vielen ze het Muna Hotel binnen, verkleed als TFG militairen.¹⁰⁰ Dit was een hotel waar enkele parlementsleden en politici aanwezig waren op het moment van de aanval. Er werd eveneens een zelfmoordaanslag gepleegd in het presidentieel paleis. Omwille van deze redenen kan de periode 2009-2010 gezien worden als de Gouden Eeuw van Al-Shabaab.¹⁰¹

3.3.5 Tegenslagen voor Al-Shabaab (2010-...)

Ondanks verschillende overwinningen van Al-Shabaab met het Ramadan Offensief, stond de AMISOM nog steeds sterk in zijn schoenen. Ook Oeganda en Burundi stuurden 300 man extra om de macht van Al-Shabaab te reduceren. Na enkel twee weken vechten kreeg de organisatie het moeilijk en verloor ze aan controle in Mogadishu. Uiteindelijk trokken verschillende units van de organisatie zich trokken naar het Zuiden van Somalië. Na deze nederlaag fragmenteerde de organisatie steeds meer, het bestond nu uit kleine lokale eenheden die onder eigen gecentraliseerd bevel stonden. Het Ramadan Offensief leidde tot de grootste crisis die de organisatie ooit gekend heeft.¹⁰²

Er ontstond een groep van hervormgezinde moslims binnen Al-Shabaab die de organisatie zagen als manier om de veiligheidsomstandigheden in Somalië te verbeteren door het uitvoeren van de Sharia. Door het stijgende aantal van gedwongen rekrutering, dreigingen en taxaties, vervreemde deze interne groep zich nog meer van de organisatie. Hoogstaande leden

---

⁹⁸ Rice, X. Uganda bomb blasts kill at least 74. *The Guardian*. 12/07/2010. Via: <https://www.theguardian.com/world/2010/jul/12/uganda-kampala-bombs-explosions-attacks>

⁹⁹ Schaefer, A. & Black, A. (2011) Clan and Conflict in Somalia: Al-Shabaab and the Myth of "Transcending Clan Politics". *Terrorism Monitor*. Vol 9, No 40

¹⁰⁰ Khalid, Y. SOMALIA: Al Shabab claims suicide attack on Mogadishu Hotel. *HM Horseed Media*. 24/08/2010. Via: <https://horseedmedia.net/2010/08/24/somalia-al-shabab-claims-suicide-attack-mogadishu-hotel/>

¹⁰¹ Hansen, S. J. (2013) Al-Shabaab in Somalia: the history and ideology of a militant Islamist group, 2005-2012. London: Oxford University Press

¹⁰² Hansen, S. J. (2013) Al-Shabaab in Somalia: the history and ideology of a militant Islamist group, 2005-2012. London: Oxford University Press

contacteren zelf de AMISOM om op deze manier Al-Shabaab gemakkelijker te kunnen verlaten. Door deze interne fragmentatie probeerden enkele commandanten zich te positioneren in wat wel eens een frontale strijd om de macht genoemd zou kunnen worden.¹⁰³

Op 2 februari 2011 voerden de TFG en AMISOM een groot offensief uit tegen Al-Shabaab in Mogadishu. AMISOM omsingelde de Bakara Markt in Mogadishu, de grootste bron van inkomsten van Al-Shabaab. Aan het einde van 2011 controleerde AMISOM dertien van de zestien districten in Mogadishu. Als gevolg van dit offensief kon de organisatie zich financieel niet meer voeden, en ook het aantrekken van externe strijders werd moeilijker nu de populariteit van de organisatie gezakt was. Gedwongen rekrutering werd dus nodig.

Toen in de nacht van 1 op 2 mei Osama bin Laden vermoord werd, betekende dit ook voor Al-Shabaab een verlies. Desondanks ging de organisatie door met zijn zelfmoordaanslagen en het aanvallen van verschillende gebieden om de aanval van de AMISOM te wreken. Ook werden organisaties van de VN en ngo's die in gebieden waar Al-Shabaab opereerden, getaxeerd.

Toen in juli 2011 Oost-Afrika geteisterd werd door een droogtecrisis, was Al-Shabaab gunstig ten opzichte van verschillende internationale en Somalische hulporganisaties (UNICEFF, the International Red Cross, Islamic Relief, the Zam Zam foundation, the Norwegian Refugee Council). Sommige Somalische hulporganisaties waren erg onder de indruk van de organisatie die een raad samenriep voor het opzetten van vluchtelingenkampen. Ook verhoogden ze de taxen om de hulp voor slachtoffers van de droogte te financieren.

Desondanks werden twee vrouwelijke hulpverleners van MSF (Médecins sans Frontières) in het vluchtelingenkamp Dadaab in Kenia gekidnapt door Al-Shabaab. Dit was één van de redenen waarom Keniaanse troepen in oktober 2011 Somalië binnenvielen met als doel de militaire organisatie te verzwakken of er zelfs een einde aan te maken. De Keniaanse troepen konden de groep in enkele gebieden verslaan of weggagen, maar dit betekende zeker niet het einde van Al-Shabaab. Twee jaar later in september 2013 nam Al-Shabaab wraak op Kenia en pleegden ze een zelfmoordaanslag in het winkelcentrum Westgate in Nairobi. Ook in 2014, 2015, 2016 en vandaag gebeuren nog aanvallen en aanslagen van de organisatie in Somalië, Kenia of buurlanden.¹⁰⁴

---

¹⁰³ Hansen, S. J. (2013) Al-Shabaab in Somalia: the history and ideology of a militant Islamist group, 2005-2012. London: Oxford University Press

¹⁰⁴ Hansen, S. J. (2013) Al-Shabaab in Somalia: the history and ideology of a militant Islamist group, 2005-2012. London: Oxford University Press

3.4 Dadaab

Dit deel zal in vijf onderdelen opgedeeld worden die de context en de hedendaagse situatie in het vluchtelingenkamp Dadaab bespreken. Als eerste zal de oprichting van de kampen aan bod komen, gevolgd door in het tweede onderdeel een bespreking van de twee grootste gevolgen van het vluchtelingenkamp. Als derde zal een uiteenzetting van de projecten en problemen van humanitaire organisaties die aanwezig zijn in Dadaab gegeven worden. In een voorlaatste onderdeel wordt de aanwezigheid van militaire groep Al-Shabaab besproken en de militarisering van de kampen. Ten laatste zal ik in dit deel een korte bespreking geven over de aankondiging van de sluiting van Dadaab.

3.4.1 Oprichting van de kampen

In de context van de Somalische burgeroorlog en de opkomst van militaire groep Al-Shabaab, ontstond er vanaf de jaren negentig een enorme vluchtelingenstroom van Somaliërs richting buurlanden en Westerse landen. De specifieke katalysator in Somalië tot migratie kan samengevat worden in vijf factoren: cultureel, politiek, economisch, klimatologisch en veiligheid.¹⁰⁵ De culturele factor is te zien in de grote verdeeldheid binnen het land. Somalië heeft namelijk een erg vervlochten clansysteem. Er zijn een aantal meerderheidsgroepen (Hawiye, Darood, Dir/Isaaq, en de Rahanweyn (Digil and Mirifle) en minderheidsgroepen (Bantu, Benadir, Gaboye en Bajuni). De minderheidsgroepen kregen en krijgen nog steeds geen inspraak in de politiek, het zijn vooral de meerderheidsclans die het voor het zeggen hebben. Deze situatie zorgt voor clandisputten in gebieden waar twee clans samenleven, met gevolg dat één van de clans zich uiteindelijk zal moeten verplaatsten naar een ander gebied. Een tweede factor voor migratie is een politieke factor. Na de staatsgreep van generaal Siad Barre in 1969 maakte hij van Somalië een éénpartijstaat. Hier waren veel bevolkingsgroepen het niet mee eens, wat leidde tot een burgeroorlog die uiteindelijk uitbrak in 1991. Deze zorgde voor het begin van een vluchtelingenstroom uit Somalië. Ook met de komst van Al-Shabaab in 2006, die de meest machtigvolle militaire groep in Somalië werd na de aanvallen op de AMISOM in Mogadishu, kwam een nieuwe vluchtelingenstroom naar buurlanden Kenia en Ethiopië. Een derde factor is op vlak van de economie. Het was namelijk zo dat in deze conflictsituatie veel mensen vervlochten raakten in een informele economie. Het verkopen van vee, vis en huiden

---

¹⁰⁵ International Organization for Migration (2014) Dimensions of crisis on Migration in Somalia. Geneva: Department of Operations and Emergencies

op illegale markten was één van de grootste steunpilaren van de Somalische economie in die periode. De mogelijkheid om deel uit te maken van een legale economie was er nauwelijks waardoor veel Somaliërs hun land verlieten in de hoop op een betere economische situatie in het gastland.¹⁰⁶ Het dor klimaat kan gezien worden als een vierde reden waarom Somaliërs hun land verlieten. Door de onregelmatige regenval mislukten veel oogsten, waarop ook vee op grote basis stierf. Dit resulteerde vanaf de jaren zeventig in de opeenvolging van enkele hongersnoden, de laatste vond plaats in 2011 waar bijna 260,000 mensen om het leven kwamen.¹⁰⁷ Ook vandaag is Somalië één van de landen waar er hongersnood heerst. De vijfde en misschien wel meest invloedrijke reden voor migratie is de afwezigheid van veiligheid. Mensen die geconfronteerd worden met onveiligheid in het dagelijkse leven, zullen op zoek gaan naar een situatie waar ze bescherming vinden. Dit was ook het geval in Somalië, door de burgeroorlog en de constante dreigingen van Al-Shabaab besloten veel Somaliërs hun land te verlaten en zich te vestigen in vluchtelingenkampen of grote steden in buurlanden of Westerse landen.¹⁰⁸

Kenia ontving al sinds de hongersnood in de jaren zeventig een toevloed van Somalische vluchtelingen. Twintig jaar later aan het begin van de burgeroorlog steeg dit aantal asielzoekende Somaliërs in Kenia nog meer. Uiteindelijk besloot de Keniaanse regering in 1991 voor de oprichting van het vluchtelingenkamp Dadaab in de Noordelijke provincie aan de Somalische grens. Ondanks dit initiatief verzekerde de net verkozen president Moi in 1992 dat hij Somalische vluchtelingen ging terugsturen naar hun land om het aantal vluchtelingen in Kenia onder controle te houden. Op vraag van de VN secretaris-generaal startte de UNHCR de Cross Border Operation (CBO) in Somalië om het aantal vluchtelingen die richting Kenia kwamen, te reduceren. Zoals Hyndman en Nylund (1998) vermelden: “*Without President Moi's support, UNHCR could not assist and protect refugees within Kenya on the same scale within Kenya and so sustained efforts to fund CBO ensued.*”¹⁰⁹ CBO moest zorgen voor een herstel van de gemeenschap in het Zuiden van Somalië zodat dit een plek werd waar vluchtelingen naar konden terugkeren. In juni 1993 keerden er reeds 30 000 Somalische vluchtelingen terug naar Somalië via de CBO, maar de operatie werd stopgezet met de komst van de Amerikaanse

---

¹⁰⁶ International Organization for Migration (2014) Dimensions of crisis on Migration in Somalia. Geneva: Department of Operations and Emergencies

¹⁰⁷ Peuteman, A. Hongersnood Somalië eiste bijna 260.000 doden. Knack. 02/05/2013

¹⁰⁸ International Organization for Migration (2014) Dimensions of crisis on Migration in Somalia. Geneva: Department of Operations and Emergencies

¹⁰⁹ Hyndman, J. & Nylund B. (1998) UNHCR and the Status of Prima Facie Refugees in Kenya. *International Journal of Refugee Law*. Vol 10, No 1/2

peace-keeping operaties in Somalië.¹¹⁰ Met als gevolg een grote influx van vluchtelingen richting het vluchtelingenkamp Dadaab.

In 1991 bestond Dadaab uit drie sub-kampen: Dagahale, Ifo en Hagadera, maar al snel bleken deze drie de hoeveelheid aan vluchtelingen niet te kunnen plaatsen. In 2015 werden daarom twee nieuwe sub-kampen opgericht: Ifo II en Kambioos.¹¹¹ Vandaag leven er meer dan 250 000 geregistreerde Somalische vluchtelingen in Dadaab, dit zorgt ervoor dat het momenteel het grootste vluchtelingenkampen ter wereld is.

3.4.2 Gevolgen van de kampen

De grote vluchtelingenstroom vanuit Somalië naar het Noorden van Kenia heeft voor enkele negatieve en positieve gevolgen gezorgd voor de aanwezige vluchtelingen in Dadaab en de mensen die reeds in het gebied van het kamp gevestigd waren. De twee grootste gevolgen zijn enerzijds een urbaniseringsproces binnen en buiten de Dadaab kampen, en anderzijds het feit dat er enkele spanningen ontstaan zijn tussen de *host communities* en de vluchtelingen.

In de periode voor de oprichting van het kamp in 1991 was Dadaab louter een dorp in de droge Noordelijke provincie van Kenia. Wanneer de Keniaanse regering besliste om de Dadaab kampen te openen, hadden deze de eerste jaren een capaciteit van ongeveer 90,000. Het aantal vluchtelingen bleef stegen en twintig jaar later is Dadaab Kenia's derde grootste 'stad' met een bevolking in maart 2017 van 256,192.¹¹² Het urbaniseringsproces van de Dadaab kampen moet gezien worden in de termen van economische dynamieken binnen en buiten de kampen. Zoals de Montclos en Kagwanja (2000) vermelden: "*After a certain period of time, refugees appear to be some sort of 'urban dwellers in the making' and camps to be a preliminary step towards urbanization.*"¹¹³, zorgen het aantal vluchtelingen in de kampen en de socio-economische activiteiten ervoor dat de Dadaab kampen eerder het karakter krijgen van een stad. De belangrijkste dynamiek die het urbaniseringsproces aan de gang houdt, zijn de verschillende handelsnetwerken zowel binnen als buiten de kampen. Vluchtelingen verkopen uit noodzaak verschillende producten en diensten die ze van de aanwezige organisaties krijgen.¹¹⁴ Zo

---

¹¹⁰ Hyndman, J. & Nylund B. (1998) UNHCR and the Status of Prima Facie Refugees in Kenya. *International Journal of Refugee Law*. Vol 10, No 1/2

¹¹¹ zie kaart 1 in bijlage

¹¹² UNHCR. Dadaab Refugee Camps, Kenya: UNHCR Dadaab Bi-weekly update 1-15 march 2017. United Nations High Commissioner for Refugees.

¹¹³ De Montclos, M-A. & Kagwanja, P. (2000) Refugee Camps or Cities? The Socio-economic Dynamics of the Dadaab and Kakuma Camps in Northern Kenya. *Journal of Refugee Studies*. Vol 13, No 2.

¹¹⁴ Jansens, B. (2011) *The Accidental City*. Thesis, Wageningen: Wageningen University

vermelden Montclos en Kagwanja “*whatever is distributed can be sold*”¹¹⁵ om aan te tonen dat niet alleen materiële producten van de organisaties gebruikt worden om de economie in de kampen draaiende te houden, maar dat vluchtelingen ook bijvoorbeeld gebruik maken van de activiteiten en diensten die de organisaties voorzien in Dadaab. Zo wijzen enkele organisaties zoals de International Rescue Committee, de Danish Refugee Council en de Lutheran World Federation op het feit dat ze jobs ter beschikking stellen voor vluchtelingen, en dat hierdoor hun werknemers in de kampen voornamelijk vluchtelingen zijn: “*First of all, most of our staff are refugees, they are incentive workers, probably at least 80% maybe 90% of our staff are refugees themselves.*” (Lennart Hernander)¹¹⁶ ; “*We have 46 staff who are national staff from Kenya, then we have a big population of refugee incentive workers, actually about 66 of them who were employed by the program as refugee workers.*” (David Kangethe, DRC)¹¹⁷ ; “*In Dadaab we have a 140 permanent staff so that’s Kenyan staff who are on full time contract and then, I’m sure you’ve heard about the incentive staff system, which is basically refugee staff, something at the moment about 650 refugee staff.*” (Conor Philips, IRC)¹¹⁸ Er is hier in alle drie de voorbeelden sprake van ‘incentive workers’, dit betekent dat organisaties vluchtelingen zonder contract (want het is verboden voor vluchtelingen om officieel te werken in de kampen) te werk stellen. De jobs die de vluchtelingen vaak krijgen zijn leerkracht, het bouwen van huizen, het geven van workshops aan andere vluchtelingen, verzamelen en uitdelen van brandhout, enz.

Ook buiten de kampen is de handel in het Dadaab gebied enorm gestegen. Zo wordt er handel gedreven met handelaren uit Somalië en Nairobi, meestal uit de wijk Eastleigh waar veel Somaliërs aan goedkope prijzen vooral kleren verkopen. Deze handelsnetwerken zijn mogelijk door de betere wegen die zijn aangelegd door UNHCR en verschillende andere ngo’s.¹¹⁹

Een tweede gevolg van de komst van de vluchtelingenkampen heeft te maken met de relatie tussen de toestromende vluchtelingen en de reeds aanwezige *host community*. Hier ontstaan enerzijds heel wat spanningen en anderzijds ontstaat er een positieve uitwisseling tussen beiden. Het is namelijk zo dat voor de oprichting van Dadaab er bijna geen handel gedreven werd in het gebied. Met de aanwezigheid van zowel de vluchtelingen als de humanitaire organisaties is

---

¹¹⁵ De Montclos, M-A. & Kagwanja, P. (2000) Refugee Camps or Cities? The Socio-economic Dynamics of the Dadaab and Kakuma Camps in Northern Kenya. *Journal of Refugee Studies*. Vol 13, No 2.

¹¹⁶ Interview Lennart Hernander. Lutheran World Federation. 27 maart 2017. Nairobi

¹¹⁷ Interview David Kangethe. Danish Refugee Council. 4 april 2017. Nairobi

¹¹⁸ Interview Conor Philips. International Rescue Committee. 11 april 2017. Nairobi

¹¹⁹ Jansens, B. (2011) *The Accidental City*. Thesis, Wageningen: Wageningen University

er een positieve handelscultuur ontstaan tussen vluchtelingen en de *host communities* die elkaar voorzien van verschillende zaken (voedsel, kleding, hout, diensten, enz.) Ook zijn er sommige organisaties die *host community projects* hebben waar ze zowel vluchtelingen als de lokale bewoners verschillende zaken leren zoals bijvoorbeeld hoe handel te drijven met elkaar.¹²⁰ Naast deze handelscultuur hebben de kampen ook enkele negatieve spanningen met de *host community* opgeleverd. Zo vertelde Lilian Ewagata van de UNHCR in een interview het volgende: *“I don’t know if it’s a big problem, but there is always competition between the local Kenyans and the refugees. So most of the time, where you find refugee camps it is on the periphery of countries, many times places that have been overlooked by the government so the development is very little: schools, roads, universities, health, all those things are very low compared to, you know, anywhere near to Nairobi. So the local community is fighting for jobs as well. There is always a balance that organisations have to keep in mind between employing Kenyans or a foreigner or a refugee. And there is always a bit of challenge between these three. I mean, if you want to employ refugees you want to give them an opportunity, but the host community has also given up quite a lot, given their land for example. So there is always that balance and these tensions that you have to keep in mind.”* (Lilian Ewagata, UNHCR)¹²¹

Ook de Montclos en Kagwanja schrijven in hun werk: *“The competition is intense because NGOs tend to hire refugees, who work for less than the Kenyans. A primary teacher’s salary is KS 1,875 for a refugee and KS11,798 for a Kenyan, and the rates in secondary schools are KS3.000 and KS 14,965 respectively.”*¹²² Door de komst van de kampen en vooral door de aanwezigheid van veel organisaties is het dus zo dat er heel wat jobs bijgekomen zijn voor zowel vluchtelingen als Kenianen die in het gebied van de kampen wonen. De concurrentie tussen beiden is echter zeer hoog. Vaak wilt de *host community* als een soort wederdienst voor het afstaan van hun land enkele jobs bekleden in de Dadaab kampen.¹²³ Ook door het verschil in toegang tot humanitaire hulp ontstaat er soms vijandigheid van de lokale bevolking ten opzichte van de toestromende vluchtelingen. Zo wordt er in 'Conflict and human security in the North Rift and North Eastern Kenya' van Kumssa, Jones en Williams (2009) het volgende gezegd: *“Also, conflicts have been known to occur between host communities and refugees due to differences in the humanitarian aid each group receives. Despite the difficult conditions in*

---

¹²⁰ Interview David Kangethe. Danish Refugee Council. 4 april 2017. Nairobi

¹²¹ Interview Lilian Ewagata. UNHCR. 6 april. Nairobi

¹²² De Montclos, M-A. & Kagwanja, P. (2000) Refugee Camps or Cities? The Socio-economic Dynamics of the Dadaab and Kakuma Camps in Northern Kenya. *Journal of Refugee Studies*. Vol 13, No 2.

¹²³ Interview Lilian Ewagata. UNHCR. 6 april. Nairobi

refugee camps, the refugees are often perceived to enjoy relatively good health and nutritional status. With UNHCR's support, they receive good health services and free schooling [...] conflicts often erupt between refugees and the local communities due to the inherent, and in some cases, slight differences in the economic status of the two groups."¹²⁴

De spanningen tussen beide groepen hebben tot nu toe enkel voor kleine incidenten tussen twee of meerdere personen geleid, maar nog niet voor erge conflicten. Echter, volgens Lilian Ewagata van de UNHCR is dit niet onmogelijk voor de toekomst aangezien de vluchtelingen blijven toestromen in het Dadaab gebied.¹²⁵

3.4.3 Humanitaire organisaties in Dadaab

Bij de oprichting van Dadaab, werd er een samenwerkingsverband opgesteld tussen de UNHCR en de Keniaanse regering in verband met de regeling van de kampen. Wanneer een humanitaire organisatie zijn project wilt opstarten in Dadaab, moet er eerst en vooral een registratie gebeuren bij de regeringsinstelling genaamd 'Ngos Coordination Board'. Bij deze registratie moet elke organisatie aangegeven in welke provincie(s) van het land ze actief zullen zijn, vervolgens mogen ze hun project(en) opstarten.¹²⁶ In een vluchtelingenkamp als Dadaab, dat gecoördineerd wordt door de UNHCR, is het zo dat wanneer een humanitaire organisatie wil opereren in het kamp, deze een partnerrelatie moet aangaan met de UNHCR. Er bestaan namelijk twee soorten partners: *implementing partners* en *operational partners*. Het eerste betekent dat er sprake is van een financieringsovereenkomst tussen de UNHCR en een organisatie. Lennart Hernander van de LWF beschrijft dit als volgt: *"To put it very simple, you implement activities that the UNHCR have prioritized. You do quote a quote UNHCR work with UNHCR funding and you contribute your own funding to a certain week to week pattern and bring in about 50% funding from UNHCR."* (Lennart Hernander, LWF)¹²⁷ Als tweede bestaan er de *operational partners*, deze hebben een overeenkomst met de UNHCR maar er is geen sprake van financiering. Een voorbeeld van Lennart Hernander: *"So for example in Kambioos camp there is an operational partner, TDH Switzerland, doing child protection. So they do the child protection, they are the partner to do child protection in Kambioos camp without UNHCR*

---

¹²⁴ Kumssa, A., Jones J. & Williams J. (2009) Conflict and human security in the North Rift and North Eastern Kenya. *International Journal of Social Economics*. Vol 36, No 10

¹²⁵ Interview Lilian Ewagata UNHCR. 6 april. Nairobi

¹²⁶ Interview Lennart Hernander. Lutheran World Federation. 27 maart 2017. Nairobi

¹²⁷ Interview Lennart Hernander. Lutheran World Federation. 27 maart 2017. Nairobi

funding [...] In the other four camps Save the Children is an implementing partner so they do child protection with funding from UNHCR.” (Lennart Hernander, LWF)

Door de grote influx van vluchtelingen aan het begin van de jaren negentig kwamen heel wat humanitaire organisaties op vraag van de UNHCR naar de Dadaab kampen met elk hun eigen verantwoordelijkheid voor enkele aspecten. *“It’s a partnership with the government and other humanitarian agencies, who also have the capacity to provide what UNHCR may not be able to provide.”* (Lennart Hernander, LWF) Zo is de LWF bijvoorbeeld verantwoordelijk voor voornamelijk primaire educatie en wat zij noemen projecten met ‘persons with specific needs’ (mensen met fysieke of psychologische gebreken) en de IRC verantwoordelijk voor gezondheidszorg, vrouwenbescherming en voeding. De UNCHR heeft namelijk niet genoeg fondsen om alle projecten (gezondheid, educatie, onderdak, businessprojecten, bescherming, enz.) alleen te leiden, daarom vragen ze sommige organisaties die zich reeds gespecialiseerd hebben in één of meerdere aspecten deze projecten te leiden in de kampen. Door de droogte in 2010 bijvoorbeeld, kwam er een nieuwe influx van Somalische vluchtelingen richting de kampen, op dat moment werd de DRC gevraagd door de UNHCR in verband met het bouwen van nieuwe infrastructuur omwille van hun eerdere ervaring in het bouwen van scholen, ziekenhuizen en onderdak voor vluchtelingen in Nakuru.¹²⁸

Het “centrum” van de kampen bevindt zich in het dorp Dadaab met een algemeen gebouw van de UNHCR waar alle medewerkers (zowel nationale als internationale) van organisaties verblijven en hun kantoren hebben.¹²⁹ Dit gebouw wordt ook wel de DMO (Dadaab Main Offices) genoemd. Het is ook hier dat de meeste humanitaire werkers overnachten en waar sommigen gedurende hun verblijf in Dadaab 24 op 24 blijven. Niet alle werknemers werken namelijk met vluchtelingen in de kampen zelf. Naast de DMO heeft bijna elke organisatie in de vijf verschillende kampen een eigen kleine *agency compound* van waaruit gewerkt wordt. Door de hoeveelheid aan humanitaire werkers in Dadaab worden deze *compounds* beveiligd door zowel de Keniaanse politie als veiligheidstroepen van de UNHCR. Het is namelijk zo dat humanitaire werkers vaak het doelwit zijn van verschillende militaire groepen, maar daar zal ik in het volgende onderdeel ‘3.4.4 Geweld en militaire groepen in Dadaab’ verder op ingaan.

---

¹²⁸ Interview. David Kangethe. Danish Refugee Council. 4 april 2017. Nairobi

¹²⁹ Zie kaart 1

Danish Refugee Council

De Danish Refugee Council is actief in Dadaab sinds 2005 toen ze nog indirecte projecten deden voor de organisatie CARE Kenya. Dit betekent dat de DRC zelf nog niet de capaciteit had om eigen projecten op te richten maar wel CARE Kenya financierde. Vanaf 2010 werden ze gevraagd door de UNHCR om zelf hun eigen projecten op te starten in de kampen. Vandaag is de organisatie actief in zowel Dadaab, Kakuma¹³⁰, Nairobi en Mombasa waar ze voornamelijk werken in het teken van levensonderhoud en *self-reliance* van IDP's (internally displaced persons) en vluchtelingen die uit buurlanden komen. Zo vertelde David Kangethe me in een interview over de *self-reliance* projecten van de DRC: *“So we train them in business management skills and we use modules produced by international organisations for training on these business skills. And then besides this, we also train refugees in how to grow crops in that kind of environment, because you know Dadaab is located in an arid area. Then we have training unit, again still on livelihood, that focuses on helping refugees to acquire skills both vocational and professional skills which can help them get employment or start their own enterprises or to do businesses in the camps.”*¹³¹ Verder is de DRC de hoofdorganisatie die zich bezighoudt met bescherming in één van de kampen, Ifo. Dit betekent dat ze diverse projecten hebben rond bescherming, zoals bijvoorbeeld *child protection en women protection (gender-based conflict)*.¹³²

Vervolgens zijn de werknemers van de DRC in Kenia afkomstig uit het buitenland (internationaal) en Kenia (nationaal), ook werken ze met heel wat vluchtelingen uit Somalië of andere landen zoals Soedan of Ethiopië. Het zijn echter enkel de internationale werknemers en werknemers die niet uit de Noordelijke provincie in Kenia komen die toegang hebben tot de DMO. Vluchtelingen en mensen die in de regio rond Dadaab wonen, verblijven in de kampen of in hun lokale woningen.

Lutheran World Federation

Sinds 2008 is de LWF actief in één van de Dadaab kampen, Hagadera. Een paar jaar later zetten ze ook hun LWF basis op in het net opgerichte kamp, Kambioos. Zoals eerder vermeld, wordt er voornamelijk gefocust op educatie en op de ontwikkeling van kinderen jonger dan vijf jaar. Ook hebben ze enkele projecten rond wat ze noemen ‘persons with specific needs’. Voor

---

¹³⁰ Vluchtelingenkamp in het noordwesten van Kenia aan de grens met Zuid-Soedan.

¹³¹ Interview David Kangethe. Danish Refugee Council. 4 april 2017. Nairobi

¹³² Telefooninterview Ruth Dede. Danish Refugee Council. 28 maart 2017. Nairobi-Dadaab.

kinderen die hieronder vallen, heeft de LWF een speciale procedure, namelijk gespecialiseerde internaatscholen die enkele kilometers verwijderd van de kampen liggen. De kinderen spenderen het schooljaar in deze scholen en in de vakantie keren ze terug naar de kampen. Over heel Dadaab heeft de LWF momenteel zo'n 20 000 studenten in hun scholen. De leerkrachten zijn voornamelijk vluchtelingen die opgeleid zijn via het 'teaching training program' door Keniaanse medewerkers van de organisatie. Zoals eerder vermeld, bestaat 80-90% van het personeel van de LWF uit vluchtelingen, en net zoals bij de DRC verblijven zij ook gewoonlijks in de vluchtelingenkampen in tegenstelling tot het internationaal personeel dat toegang heeft tot de DMO.

UNHCR

De UNHCR als overkoepelende organisatie is de coördinator van het kamp. Zij hebben de grootste stem in het nemen van beslissingen over welke projecten onder welke organisaties vallen. Ook aanvaarden ze, of gaan ze op zoek naar *implementing* of *operational partners*. De UNHCR ontfermt zich over verschillende projecten in alle vijf de kampen: educatie, gezondheidszorg, bescherming, voeding, registratie, water en sanitair.¹³³ In Dadaab werken ze momenteel met zo'n 200 werknemers bestaande uit zowel internationale, nationale werknemers en vluchtelingen.¹³⁴

Bij de oprichting van de kampen, was de DMO een initiatief van de UNHCR om hun eigen werknemers en werknemers van andere organisaties te accommoderen, ook was het bedoelt als beschermingsplaats voor het humanitaire personeel. Net zoals bij de vorige besproken organisaties is de DMO enkel toegankelijk voor internationale en nationale (die niet uit de Noordelijke provincie komen) werknemers. "*They (refugees or local workers) stay in the camps or in the villages where they live. You see, the compound is exclusively for UNHCR staff.*" (Lilian Ewagata, UNHCR) Ook heeft de UNHCR vijf kleinere *compounds* in elk van de sub-kampen.

---

¹³³ Onbekend. Refugees in the Horn of Africa: Somali Displacement Crisis. *Information Sharing Portal*. Via: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/region.php?id=3&country=110>

¹³⁴ Interview Lilian Ewagata. UNHCR. 6 april 2017. Nairobi

International Rescue Committee

De International Rescue Committee (IRC) is sinds 2009 actief in Dadaab, ook zij werden door de UNHCR gevraagd om er enkele projecten voor hun rekening te nemen. De IRC focus voornamelijk op bescherming van vrouwen, voedsel en gezondheidszorg.¹³⁵

Momenteel hebben ze zo'n 140 Keniaanse werknemers en ongeveer 650 vluchtelingen die als 'incentive workers' werken voor de IRC. Om in aanmerking te komen als vluchteling om te werken voor de IRC wordt er gekeken naar het niveau van educatie. Mensen die zowel primaire als secundaire educatie achter de rug hebben, zullen eerder in aanmerking komen dan mensen zonder enige educatieve achtergrond.

Amnesty International

Amnesty International (AI) is actief in Dadaab op een andere manier dan de vorige organisaties die ik kort besproken heb. Ze zijn namelijk enkel aanwezig in de kampen voor het controleren en documenteren van bepaalde activiteiten of dynamieken. Zo zijn ze momenteel bezig met een onderzoek over hoe de Keniaanse regering reageert op de aanhoudende influx van vluchtelingen. Zeker met de recente aankondiging dat Dadaab zal sluiten, is dit een heel actueel onderwerp (zie later onderdeel '3.4.5 Sluiting van de kampen'). Ook is er een onderzoek naar hoe contraterorisme betrekking heeft op vluchtelingen zowel in de steden als in de vluchtelingenkampen.¹³⁶

Nog een reden waarom Amnesty International momenteel medewerkers actief heeft in Dadaab is omdat er sprake is van 'voluntary repatriation' projecten waarbij Somalische vluchtelingen door organisaties aangespoord worden om vrijwillig terug te keren naar Somalië. Amnesty International staat kritisch tegenover dit 'vrijwillig' terugsturen van vluchtelingen naar Somalië. Volgens een medewerker van AI is Somalië nog helemaal niet klaar om zijn gevluchte bevolking terug op te vangen: "*Somalia has no capacity to give to quite a number of people who are coming back to Somalia. There is no education system, there is no social safety net, no protection, no jobs.*"¹³⁷ Op de kritiekpunten rond deze 'voluntary repatriations' kom ik in het onderdeel '3.4.5 Sluiting van de kampen' nog terug.

---

¹³⁵ Interview Conor Philips. International Rescue Committee. 11 april 2017. Nairobi

¹³⁶ Interview medewerker Amnesty International. 7 april 2017. Nairobi

¹³⁷ Interview medewerker Amnesty International. 7 april 2017. Nairobi

3.4.4 Geweld en militaire groepen in Dadaab

Onveiligheden in Dadaab

Ondanks de humanitaire ondersteuning van de besproken organisaties en vele andere, gebeuren diefstallen, verkrachtingen en moorden bijna dagelijks in de kampen.¹³⁸ Ook militaire aanvallen van buitenaf van criminele groepen of leden van Al-Shabaab zijn een dreiging waar de vluchtelingenkampen mee te maken krijgen. Nog een aspect dat de civiele veiligheid in gedrang brengt zijn conflicten tussen verschillende clanleden. Zoals eerder vermeld in deze masterproef, heeft Somalië een vervlochten clansysteem waar discriminatie van minderheidsclans door meerderheidsclans aanwezig is. Ook in de vluchtelingenkampen zelf vormen deze clandiseputen een probleem voor de veiligheid. Voor humanitaire organisaties is het soms onmogelijk om een juist beeld te krijgen over de exacte cijfers van het aantal misdaden in de kampen.¹³⁹ Dit komt enerzijds omdat vluchtelingen verkrachtingen en moorden niet (durven) melden aan de organisaties of de politie en anderzijds is het gewoonweg niet mogelijk voor organisaties om een juist beeld te krijgen van de onveiligheidssituatie in de kampen die er 's avonds en vooral 's nachts heerst wanneer de meeste gewelddadige acties voorvallen.¹⁴⁰

Net zoals Crisp (2000) in zijn werk 'Forms and Sources of Violence in Kenya's Refugee Camps' beschrijft, is het zo dat de grootste problemen die aangegeven worden door UNHCR werknemers en vluchtelingen niet overeenstemmen. De eerste groep vermeldt voornamelijk het tekort aan steun en betere educatiesystemen voor kinderen als grootste problemen waar vluchtelingen in Dadaab mee te maken krijgen. In tegenstelling tot de vluchtelingen zelf, zij wijzen op het feit dat voor hen het grootste probleem in Dadaab het leven onder een constante dreiging voor hun veiligheid is.¹⁴¹ In de woorden van Mohammed Abdi, een Somalische vluchteling in Dadaab: "*The biggest problems are the insecurity issues. So the killings, raping, robberies, sometimes these people take away our cows. We are really fearing every day here in the camps.*" (Mohammed Abdi, Dadaab)¹⁴² De "insecurity issues" die Mohammed hier aangeeft, worden door een andere Somalische vluchteling omschreven als: "[...] *my mom told me that these camps are not good for people, and that there are a lot of insecurities in the*

---

¹³⁸ Crisp, J. (2000). Forms and sources of Violence in Kenya's Refugee Camps. *Refugee Survey Quarterly*. Vol 19, No 1.

¹³⁹ Interview Lennart Hernander. Lutheran World Federation. 27 maart 2017. Nairobi

¹⁴⁰ Crisp, J. (2000). Forms and sources of Violence in Kenya's Refugee Camps. *Refugee Survey Quarterly*. Vol 19, No 1.

¹⁴¹ Crisp, J. (2000). Forms and sources of Violence in Kenya's Refugee Camps. *Refugee Survey Quarterly*. Vol 19, No 1.

¹⁴² Telefooninterview. Mohammed Abdi. 2 april 2017. Nairobi - Dadaab

camps, like raping, stealing, looting, murder and those things.” (Somalische vluchtelingen, Nairobi)¹⁴³

Verkrachtingen worden vaak gebruikt als wapen in een groter conflict tussen bepaalde Somalische clans. Vrouwen van bijvoorbeeld de Hawiye clan zijn vaak het slachtoffer van mannen uit de Darod clan, en omgekeerd. In Dadaab gaat het echter verder dan enkel clanconflicten als reden voor verkrachtingen. Het weigeren van een gedwongen huwelijk is bijvoorbeeld nog een reden die een Somalische vluchteling zelf aangaf: *“So the biggest problem for me was just every day, because there was this Somali guy, I don’t know if he was part of Al-Shabaab or not, could be, but he wanted to marry me, but I refused and then he tried to rape me, I’m fearing every day.”* (Somalische vluchteling, Nairobi)¹⁴⁴

Aanwezigheid van Al-Shabaab in Dadaab

Naast verkrachtingen zijn gewapende overvallen, afpersingen en moorden door militaire groepen of gewapende *gangs* onveiligheden waar vluchtelingen en de *host community* in en rond de kampen mee te maken krijgen. Volgens Crisp hebben deze gewapende groepen vier specifieke doelwitten: vluchtelingen (vooral zij die een handel hebben of geld verdienen), installaties en faciliteiten van hulporganisaties (opslagplaatsen, scholen, pompstations), voertuigen (vooral degene zonder politie escort) en als laatste *miraa* of *khat*¹⁴⁵ handelaren. Door het hedendaags karakter van gewelddadige aanvallen op deze vier actoren in Dadaab, verwijzen Muggah en Mogire (2006) naar een proces ‘refugee camp militarization’ dat volgens hen actief is in de vluchtelingenkampen in Dadaab. Ze definiëren de term als volgt: *“the combination of military and armed attacks on refugees within camps; the storage and diffusion of weapons, military training and recruitment; the presence of armed elements, political activism and criminal violence within camps; and the exploitative use of relief/development resources by non-refugee residents and their dependents”*¹⁴⁶ Ze wijzen hier dus op de militarisering (zoals de term het zelf zegt) van vluchtelingenkampen, waarbij de aanwezigheid van militaire of gewapende groepen niet meer weg te denken is uit Dadaab.¹⁴⁷

Ik maak hier een onderscheid tussen twee manieren waarop militaire groepen (en dan vooral Al-Shabaab) opereren in en rond Dadaab, en welk effect ze hebben op de verschillende actoren (vluchtelingen, humanitaire werkers, veiligheidstroepen). Als eerste (1) pleegt Al-Shabaab

---

¹⁴³ Interview Somalische vluchteling. 4 april 2017. Nairobi

¹⁴⁴ Interview Somalische vluchteling. 8 april 2017. Nairobi

¹⁴⁵ Bladeren van een plant die in Oost-Afrika gekauwd worden en een verdovend effect bezorgen.

¹⁴⁶ Muggah, R., ed. (2006) No Refuge: The crisis of refugee militarization in Africa. London: Zed Books

¹⁴⁷ Muggah, R., ed. (2006) No Refuge: The crisis of refugee militarization in Africa. London: Zed Books

aanvallen van buitenaf op zowel vluchtelingen, humanitaire medewerkers en de Keniaanse politie in de kampen. Ten tweede (2) is er sprake van leden van Al-Shabaab die infiltreren in zowel Dadaab als de aangrenzende dorpen, om zo vluchtelingen en mensen uit de *host community* te rekruteren. De eerste beweging van Al-Shabaab is eerder van bovenaf, terwijl de tweede eerder van onderuit gezien kan worden.

(1) Volgens enkele van de geïnterviewde werknemers van hulporganisaties (DRC, LWF, IRC en AI) zijn het de laatste jaren vooral de humanitaire hulpverleners die bedreigd worden door deze militaire groep:

“The threat of kidnapping is there in Dadaab and we’ve experienced this since, uhm..., 2011 when we had the first kidnapping and then several other kidnapping attempts have happened in Dadaab, the most recent is about three weeks ago when they kidnapped some teachers from the camps and I think some two of the teachers have not yet to be accounted so they are still missing. So that threat is there, so they are targeting many humanitarian aid workers not the refugees. [...] And you see, when international aid workers come, they are very valuable to Al-Shabaab (lacht). Because if they could chose for example between you and a Somali refugee who is working with the DRC they would chose you because of your colour.” (David Kangethe, DRC)¹⁴⁸

“There have been, I guess, three kidnappings of humanitarians. There was one in 2011 which was Doctors without Borders, two Spanish women who were abducted for more than a year before they were released. In 2012 there was the Norwegian refugee council, there were five Norwegian Refugee Council staff who were kidnapped, they were freed after five days. Then there was an attack or kidnapping of a teacher of another agency. [...] So humanitarians has mainly been targeted by kidnapping.” (Lennart Hernander, LWF)

“I mean the security in Dadaab goes up and down. Uhm, I’ve worked in Dadaab for a while, several years ago, and during that time it was quite bad. You know there were a lot more kidnappings and there was sort of the peak of insecurity in 2012 maybe. It hasn’t been that bad since, although there have been, I’m sure you’ve heard, some incidents of kidnappings recently.” (Conor Philips, IRC)¹⁴⁹

“So I think the risk of kidnapping is the biggest problem for humanitarians, also the risk of being killed, uhm..., and you see Al-Shabaab, this terrorist group, is the one that is the most

---

¹⁴⁸ Interview David Kangethe. Danish Refugee Council. 4 april 2017. Nairobi

¹⁴⁹ Interview Conor Philips. International Rescue Committee. 11 april 2017. Nairobi

notorious in the region. But there also could be these criminal groups that also operate in such a context, uhm..., so I think that's the biggest security risk.” (Lilian Ewagata, UNHCR)

“After the Kenyan forces went into Somalia, Al-Shabaab were mostly targeting police officers in Dadaab. They (Al-Shabaab) were mentioning that they were angrier with the Kenyan government who was infiltrating into Somalia. So they targeted a lot of police officers but then they also started abducting humanitarian workers. Uhm..., sometimes we were feeling that only the white humanitarians were vulnerable but that changed when they took in also some drivers who were Kenyan and now even they started to target Somali Kenyans.” (medewerker AI)¹⁵⁰

Deze ontvoeringen zijn volgens de geïnterviewde hulpverleners meestal het werk van de militaire groep Al-Shabaab die hiervoor losgeld vraagt aan de betrokken organisatie. Het feit dat militaire groepen ontvoeringen gebruiken om zichzelf te financieren, en dat er meestal een achterliggende politieke agenda is, wordt bevestigd in het werk van de Lutzs (2004): *“Sometimes, of course, opposition groups have used kidnappings or bank robberies to finance their organizations. In these cases, the goals are still generally political because the money received is used to fund subsequent political activities, possibly including more violence, rather than leading to gains in personal wealth.”*¹⁵¹

In het interview met een medewerker van Amnesty International werd ook vermeld dat de aanvallen van Al-Shabaab op de Keniaanse politie in Dadaab gelinkt zijn aan het feit dat Keniaanse troepen sinds 2011 in Somalië actief zijn om de macht van Al-Shabaab te reduceren. Zo wordt ook in een rapport van de Human Rights Center op dezelfde link gewezen: *“In October 2011, the Kenyan military incursion into Somalia to combat the extremist group Al-Shabaab led to a sharp rise in attacks from Al-Shabaab sympathizers in Dadaab's camps as well as a harsh response and widespread allegations of abuse by Kenyan police.”*¹⁵²

Instandhouding van conflict?

Lischer (2005) vermeldt in haar werk op welke vier manieren humanitaire hulp in een vluchtelingencrisis conflict in stand kan houden: het voeden van militairen, het onderhouden van een oorlogseconomie, het geven van legitimiteit aan strijders en het ondersteunen en beschermen van afhankelijkheden van militaire groepen. Lischer wijst op het ‘don’t ask, don’t

---

¹⁵⁰ Interview medewerker Amnesty International. 7 april 2017. Nairobi

¹⁵¹ Lutz, M. J. & Lutz, J.B. (2004). Global Terrorism. London and New York : Routledge

¹⁵² Human Rights Center.(2013) Safe Haven: Sheltering Displaced Persons from Sexual and Gender-Based Violence. Geneva: Human Rights Center, University of California, Berkeley, in conjunction with the UN High Commissioner for Refugees

tell' principe van humanitaire hulp, waarbij militarisering aanvaard wordt zolang het niet gebeurt in het zicht van de humanitaire organisaties. Zo geeft Kakuma (vluchtelingenkamp aan de grens met Zuid-Soedan) bijvoorbeeld onderdak aan leden van de militaire groep SPLA (Sudan's People Liberation Army)¹⁵³ en is er in Dadaab ook sprake van een mogelijke aanwezigheid van Al-Shabaab leden.

(2) Zo kom ik hier uiteindelijk tot de tweede manier waarop Al-Shabaab in en rond Dadaab opereert, en die is zoals eerder vermeld van onderuit. Het gaat hier over leden van Al-Shabaab die via infiltratie in de kampen en in de gemeenschap zowel vluchtelingen als de *host community* proberen te rekruteren. Zo vermeldde David Kangethe van de DRC: *“Sometimes Al-Shabaab went there (local villages near Dadaab), they lectured the community on their ideology of jihad. This has happened in some of the neighbouring villages and I think what the government has been trying to do is to build up security in the area, but we still have a few cases of Al-Shabaab filtering in in the camps.”* (David Kangethe, DRC) Vervolgens vermeldde een medewerker van AI: *“[...] just a few days ago they arrested about 7 people from the camps who they are claiming are part of Al-Shabaab and terror relating groups.”* (medewerker, AI) Ook in een artikel van The Guardian wordt op de aanwezigheid van Al-Shabaab in de kampen gewezen: *“Nairobi had vowed to shut Dadaab camp this month, saying it was being used by Islamist militants from neighbouring Somalia who have launched a string of attacks on Kenyan soil.”*¹⁵⁴ Wel gaf Lennart Hernander van de LWF aan dat er volgens hem geen bewijsmateriaal is voor fysieke training van vluchtelingen door Al-Shabaab in de kampen: *“I don't think, they are really training people like a physical training, but I think there is some level of propaganda or indoctrination possibly through the mosques or through religious leaders.”* (Lennart Hernander, LWF) Ten slotte, wezen ook twee vluchtelingen op de aanwezigheid van Al-Shabaab in de kampen: *“Yeah, there is still activism in Somalia, Kenya and in the camps, because I heard through the media that they have been attacking the camps and the humanitarian aid workers, because you see Dadaab is near Somalia, where they (Al-Shabaab) started, so it is not that hard for them to go into the camps, and they do.”* (Somalische vluchteling, Nairobi); *“I have heard accidents happening with members of Al-Shabaab in the camps. People talking bad about Al-Shabaab and then their cows been taking away, or worse, they being robbed, beaten or murdered. But I have never seen these people (Al-*

---

¹⁵³ Lischer, S. (2005) *Dangerous Sanctuaries: Refugee Camps, Civil War, and the Dilemmas of Humanitarian Aid*. London: Cornell University Press

¹⁵⁴ Onbekend. Kenya postpones planned closure of Dadaab refugee camp. *The Guardian*. 16/11/2016 Via: <https://www.theguardian.com/global-development/2016/nov/16/kenya-postpones-planned-closure-of-dadaab-refugee-camp-somalis>

Shabaab)." (Mohammed Abdi, Dadaab) Wat opmerkelijk was, is dat Mohammed, een Somalische vluchteling die momenteel nog in Dadaab woont, zichzelf tegensprak wanneer het over de aanwezigheid van Al-Shabaab in de kampen ging. Waar hij eerst wees op enkele gebeurtenissen die hij gehoord had waar Al-Shabaab betrokken bij was, zei hij vervolgens dat er helemaal geen leden van Al-Shabaab aanwezig zijn in de kampen: "*Uhm...actually I think there are no people of Al-Shabaab in the camps.*" Uiteindelijk vroeg ik hem of mensen naar organisaties of de politie gaan wanneer ze weet zouden hebben van mogelijke Al-Shabaab leden in de kampen, waarop hij het volgende antwoordde: "*Oh no, if you give them in, it could give trouble.*" Dus hier wijst hij dan toch op een waarschijnlijkheid van aanwezige leden van deze militaire groep, maar dat vluchtelingen (en hijzelf) bang zijn voor de gevolgen wanneer ze deze *non-state* actoren ingeven. Zo vermeldde ook Lennart Hernander (LWF) het volgende: "*Yes they (refugees) keep it silence, and we had in 2012 several refugees who were outspoken or reporting on unknown people in the blocks and who were killed. So there were several refugees who were assassinated.*" (Lennart Hernander, LWF) De meerderheid van de informanten (zowel humanitaire medewerkers als vluchtelingen) wezen op het feit dat er wel degelijk leden van Al-Shabaab in Dadaab aanwezig zouden zijn. De moeilijkheid is echter dat niemand weet wie ze juist zijn:

"I know at times that we get information about armed people being in the camps that aren't from the area, whether they are Al-Shabaab affiliated or whoever, I'm not sure, because you see, you can never tell. It's not that it's written on their forehead "Member of Al-Shabaab". No one can say specifically who is who in the camps." (Conor Philips, IRC)

"You can't differentiate between refugees and terrorists in the camps." (Lennart Hernander, LWF)

"So in terms of getting to know who is a refugee or who is Al-Shabaab, well it's quite difficult. The reason why I'm giving you this, is because I mean, the government some time back was very instrumentally in terms of accepting people into the country, but this has seemed to change. People walk over 90 kilometres across into Kenya where they are received by UNHCR and other organisations and that's now where the problem comes about. Because there is not quite a system of accepting people in, compared to Uganda where refugees are being received at the border with police and security officers being the first checkpoint of refugees. People are analysed and are profiled to get to know who is coming in and who is leaving, and then they (organisations) are supporting them to move into the Ugandan camps. But this situation, it doesn't happen here in Kenya. People will walk all the way into the camps and there are no

proper checks, they stay in the camps before being registered and so those are now the challenges that are there about knowing who is actually present in Dadaab.” (medewerker, AI)

Bram Janssens (2011) vermeldt in zijn ‘Accidental City’ een mogelijke oorzaak waarom vluchtelingen in de context van een vluchtelingenkamp sympathie opwekken voor militaire groepen zoals Al-Shabaab. Namelijk het feit dat vluchtelingen elke dag in het kamp ‘opgesloten’ leven en niet kunnen werken, leidt tot frustratie en verveling bij de jeugd en sommige mannen. Groepen zoals Al-Shabaab geven langs de ene kant een alternatief voor deze verveling en langs de andere kant word je opgenomen in een groep waar iedereen voor hetzelfde strijdt. Dit zorgt voor een samenhangsgevoel, iets wat veel vluchtelingen in Dadaab na het ontvluchten van hun thuisland misschien niet meer hebben.¹⁵⁵ Vluchtelingen die zich aansluiten bij een militaire groep worden volgens Janssens benoemd als ‘refugee warriors’. Hij vergelijkt deze met de Afghan Mujahidin in de vluchtelingenkampen in Pakistan¹⁵⁶, met leden van de Rwandan Patriotic Front (RPF) in de vluchtelingenkampen in Uganda in de jaren tachtig en met de militarisering van de kampen in Oost-Congo na de Rwandese genocide.¹⁵⁷¹⁵⁸ Volgens Nyers (2006) spotten deze ‘refugee warriors’ met principes van neutraliteit, onpartijdigheid en onafhankelijkheid, die eigen zijn aan de omgeving van een vluchtelingenkamp. Bovendien zorgen ze voor een transformatie van de humanitaire ruimte naar iets dat meer partijdig, bevooroordeeld en gevaarlijk is, of in het kort, ze geven er een politiek karakter aan, want: *“Indeed, they undermine the humanitarian discourse on refugees precisely because refugee warriors have attained – and are recognized as possessing – political subjectivities.”*¹⁵⁹

In een rapport van de Human Rights Watch wordt er gewezen op een tweede actor die vluchtelingen uit Dadaab en omgeving zou rekruteren voor eigen belang, namelijk de TFG (Transnational Federal Government)¹⁶⁰: *“Many recruiters to the TFG promised an initial payment of \$4-600 for the training itself, to be followed with a generous monthly salary on deployment to Somalia. ‘Permitting recruitment of fighters in refugee camps undermines the*

---

¹⁵⁵ Janssens, B. (2011) *The Accidental City*. Thesis, Wageningen: Wageningen University

¹⁵⁶ Muggah, R., ed. (2006) *No Refuge: The crisis of refugee militarization in Africa*. London: Zed Books

¹⁵⁷ Barber, B (1997) Feeding Refugees, or War? The Dilemma of Humanitarian Aid. *Foreign Affairs*. Vol 76, No 4

¹⁵⁸ Janssens, B. (2011) *The Accidental City*. Thesis, Wageningen: Wageningen University

¹⁵⁹ Nyers, P. (2006) Chapter 5 Evasive Maneuvers: Refugee Warrior Communities Recast the Political. *Rethinking Refugees: Beyond State of Emergency*. New York: Routledge

¹⁶⁰ Internationaal erkende overheid van Somalië tot augustus 2012, en is nog steeds verantwoordelijk voor de Somali National Army

very purpose of the camps – to be a place of refuge from the conflict,’ Georgette Gagnon, the Africa director of Human Rights Watch, said.’¹⁶¹

Wanneer ik echter informanten vroeg naar de waarschijnlijkheid dat de TFG vluchtelingen rekruteert uit de kampen, antwoordden de meesten hetzelfde, namelijk dat ze het niet met 100% zekerheid kunnen zeggen en dat dit volgens hen onwaarschijnlijk is omdat Al-Shabaab momenteel actief is in de regio rond Dadaab:

“If the TFG is recruiting people? ... uhm...I don’t know, it’s difficult because of course there are people in the Dadaab regions who have sympathy for the TFG because they are fighting against Al-Shabaab, but on the other hand, I wonder if it is even possible for the TFG to claim people in an area where Al-Shabaab is active, so I’m sorry but I can’t tell you with 100% certainty.” (Lennart Hernander, LWF)

“(zucht) I really don’t know, I can’t tell you if they (TFG) are recruiting people from the camps, maybe from the villages around, that wouldn’t surprise me actually (lacht). But you see, the TFG and Al-Shabaab aren’t the best friends, in fact they are real enemies, so if the TFG is recruiting people from the camps, it means they are in an area where Al-Shabaab is very present and active these days, so I don’t know.” (David Kangethe, DRC)

“Uhm... oh that’s a difficult question (lacht), I don’t know... but it could be possible, I would not be shocked to be honest. But also, (zucht), I don’t know because Al-Shabaab is since 10-15 years very active in the Southern province of Somalia and recently also in the Northern Province of Kenya, so I don’t know if the TFG would be able to cross some roadblocks of Al-Shabaab to come into the camps to recruit people.” (Lilian Ewagata, UNHCR)

Nog een manier van instandhouding van conflict is het feit dat humanitaire organisaties relaties aangaan met rebellengroepen of militaire groepen om hun diensten tot bij de mensen in nood te brengen. Dit wordt ook wel ‘humanitarian negotiation’ genoemd. Baconnet (2017) definieert dit als onderhandelingen door professionele humanitaire werkers (werknemers van nationale of internationale ngo’s) met een staat, een (inter)nationaal leger of *non-state* groepen in een context van gewapend conflict. Het doel van deze onderhandelingen is om de toegang voor humanitaire hulp te behouden en om zo bescherming en hulp tot bij de mensen in nood te

---

¹⁶¹ Williams, S. Famine in Africa: inside Dadaab, the world's largest refugee camp. *The Telegraph*. Gepubliceerd op 9/09/2011. Via: <http://www.telegraph.co.uk/journalists/sally-williams/8762161/Famine-in-Africa-inside-Dadaab-the-worlds-largest-refugee-camp.html>

kunnen verzekeren.¹⁶² Een specifiek kenmerk dat Baconnet aan *humanitarian negotiation* toeschrijft, is het feit dat ze groepen met verschillende doelen samenbrengen. Gewapende groepen hebben meestal politiek, economische of militaire objectieven, terwijl humanitaire organisaties de noden en bescherming van mensen voorop plaatsen.¹⁶³ Mancini-Griffoli en Picot (2004) wijzen op hun beurt op vier kenmerken van dit soort onderhandelingen. Eerste en vooral is het een actie uitgevoerd door humanitaire werkers (van de VN organisaties, ngo's of the International Red Cross). Ten tweede wordt het gedaan voor humanitaire objectieven (bescherming of bijstand op verschillende vlakken zoals uiteengezet door de International Humanitarian Law). Als derde kenmerk vindt het plaats in landen waar oorlog of conflict aanwezig zijn. Als vierde en laatste kenmerk, gebeuren de onderhandelingen met groepen die het conflict mede veroorzaakt hebben of nog steeds veroorzaken.¹⁶⁴ Ook geven Mancini-Griffoli en Picot drie verschillende niveaus aan waarop *humanitarian negotiation* kan voorkomen in conflictsituaties. (zie onderstaande tabel)

---

¹⁶² Baconnet, O. (2017) Humanitarian Negotiation in International Ngo's: What are the limitations of humanitarian negotiation for international NGOs? What can they do to become more effective? *Humanitarian Affairs Think Tank*. IRIS

¹⁶³ Baconnet, O. (2017) Humanitarian Negotiation in International Ngo's: What are the limitations of humanitarian negotiation for international NGOs? What can they do to become more effective? *Humanitarian Affairs Think Tank*. IRIS, april 2017

¹⁶⁴ Mancini-Griffoli, D & Picot, A. (2004) Humanitarian Negotiation. A Handbook for securing access, assistance and protection for civilians in armed conflict. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue

Table 2 The Three Levels of Humanitarian Negotiation

SUBSTANCE	ACTORS	EXAMPLE
HIGH-LEVEL STRATEGIC		
Negotiate organisation's entry into an armed conflict. Determine the extent of the organisation's operational presence and set general parameters for its operations in terms of mandate or mission (health, food, detainees, refugees), geographical coverage (area and populations), lines of reporting with respect to the relevant authorities (ministerial liaison), freedom of movement (travel routes and timings) and liaison with military elements. These negotiations may take months or years.	Senior humanitarian staff negotiating with one or more parties to the conflict at the highest political level of the state.	Negotiations with senior national authorities to start operations or to agree on the principles and procedures governing humanitarian action in the conflict zone.
MID-LEVEL OPERATIONAL		
Negotiate a set of practical and effective daily activities that is in line with the general strategic agreement and that is acceptable to all parties and improves the lives of people.	Programme or project level humanitarian workers negotiating with regional or district level authorities.	Negotiating with a military commander of a conflict zone to define the duration and frequency of regular access to populations; negotiations with Ministry of Health officials to set objectives for a public health assistance strategy involving the sites of new wells and the dates of urgent immunisation campaigns for children in villages and camps for internally displaced persons (IDPs).
GROUND-LEVEL FRONTLINE		
Sudden, reactive and often also high-risk negotiations requiring quick decision-making in the face of unexpected developments.	Programme or project level staff negotiating with junior level state and armed group authorities or community leaders.	An unexpected influx of IDPs, a serious deterioration of humanitarian conditions following a military attack, a increased threat to the security of humanitarian staff, checkpoint negotiations to ensure the free and safe passage of humanitarian assistance or discussions with a village leader who is refusing entry to a place of distribution previously agreed to in upstream strategic and operational negotiations.

Volgens een medewerker van Amnesty International is er in Afghanistan een gevastudie geweest van *humanitarian negotiation* waar MSF (Médecins Sans Frontières) relaties aangegaan zou zijn met rebellengroepen om hun hulp bij de mensen in nood te kunnen brengen: “*But mostly the classical case about this was in Afghanistan where rebels were taking over a specific area of humanitarian access and a number of international organisations like MSF had to pay the non-state actors, groups to make sure they could reach the people in need.*” (medewerker, AI) De relatie tussen humanitaire hulporganisaties en rebellengroepen in Afghanistan wordt bevestigd in het werk van Donini ‘Between a Rock and a Hard place’, maar er wordt niet direct gewezen naar MSF: “*Co-ordination on the ground was boosted, as was the ability of the aid system to present a relatively united front in its difficult negotiations with the Taliban for access and acceptance [...] Thus, even if humanitarian agencies are not involved in stabilization activities, these can have potentially dangerous consequences for the perceived neutrality and impartiality of humanitarian personnel. They are likely to make the negotiation of humanitarian space, which requires a minimum of acceptance and trust from all belligerents, that much more difficult.*”¹⁶⁵

Samenvattend bevinden humanitaire organisaties zichzelf vaak tussen twee vuren: “*they (organisations) feel frustrated by apparently mutually satisfactory agreements for ethical reasons.*”¹⁶⁶ Langs de ene kant zorgen de overeenkomsten met militaire groepen ervoor dat deze zich kunnen blijven voeden in ruil voor de toegang van humanitaire hulp tot personen in nood. Langs de andere kant, als humanitaire organisaties soms geen overeenkomsten aangaan, kunnen ze de mensen in nood geen hulp bieden.¹⁶⁷ Dit zorgt meestal voor ethische dilemma’s bij hulporganisaties. Een voorbeeld van een gevolg hiervan is in de vluchtelingenkampen in Oost-Congo, eind de jaren negentig, waar enkele organisaties uiteindelijk besloten om de kampen te verlaten omdat militaire groepen zich via hun humanitaire hulp konden voeden.

Tijdens de interviews met medewerkers van organisaties gaven enkelen aan dat *humanitarian negotiation* niet mogelijk is in Dadaab. Anderen gaven toe dat ze het niet goed wisten:

“*No there is nothing like this. The government does not allow these negotiations, and the humanitarians in Dadaab don’t negotiate with these groups (lacht). In fact what we have are a*

---

¹⁶⁵ Donini, A. (2011) Between a rock and a hard place: integration or independence of humanitarian action? *International Review of Red Cross*. Vol 93, No 881

¹⁶⁶ Mancini-Griffoli, D & Picot, A. (2004) Humanitarian Negotiation. A Handbook for securing access, assistance and protection for civilians in armed conflict. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue

¹⁶⁷ Mancini-Griffoli, D & Picot, A. (2004) Humanitarian Negotiation. A Handbook for securing access, assistance and protection for civilians in armed conflict. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue

standard operating procedures, each of them set up by the UNHCR and security that also has to be followed by all the organisations. So we do mitigations not negotiations. And one of the mitigations is to make sure that you operate with the police escorts, so if vehicles are moving in a certain direction, you should be escorted by police, and then escorted back to the camp. Yeah so no question of negotiation (lacht). I don't even think how these two groups (humanitarians – Al-Shabaab) should discuss, no it's not there. [...] The Kenyan government does not allow organisations to negotiate with these groups.” (David Kangethe, DRC)

“You see these groups don't even want to negotiate with organisations, well that is how I see it, and that's the same for both sides (lacht). We want to be as far as we can from these non-state actors.” (Lennart Hernander, LWF)

“But indeed I know that this (humanitarian negotiation) has happened in the pas in different regions around the world. But I would be surprised if this was also the case in Dadaab. Because, uhm..., you see, the Kenyan government and police are very strict with these groups, or they try to be very strict with them. And besides it's still the Kenyan government with whom we have to sit together in order to set up the projects. So no I don't think so.” (Lilian Ewagata, UNHCR)

“(zucht), I don't know I mean negotiation, it depends on what is meant by negotiation. I don't actually know if there has been direct discussions with these groups. But I would say in Dadaab it is probably not necessary. I've mentioned that I've worked in Syria before and there they had to be a lot of dialogue with non-state groups. But it depends on how you define negotiating. I mean you would say, technically speaking even stopping at a checkpoint and you know talking with whoever is at the checkpoint, that some form of negotiation to kind of get your way through. So I don't know, I don't know if there would have been some of agreement between UNHCR and non-state groups, but in the case of Dadaab I wouldn't say that there would have to be because it's still Kenyan territory, so the Kenyan military and police and so on still have a strong presence. So I don't know, but I wouldn't think so.” (Conor Philips, IRC)

Uiteindelijk zei een medewerker van AI (zonder dat ikzelf over het onderwerp begonnen was) dat het niet onwaarschijnlijk is dat er relaties (gelegd) zijn tussen Al-Shabaab en de organisaties in Somalië. Over Dadaab was hij echter ook niet 100% zeker, maar het zou hem niet verbazen.

“There is always this kind of, uhm... discussions, academic discussions legitimizing those non-state actors for access purposes and things. But this has also, I've not seen in Dadaab myself, but I mean there are places where (lange pauze) humanitarian organisations need to negotiate

with Al-Shabaab, or other non-state actors to be able to access, to give services. It happens, specifically it has happened in Somalia a lot. But in Dadaab I'm not sure, but I wouldn't be surprised, because you see the organisations that are active in Somalia, a few of them are also active in Dadaab... so if they negotiate in Somalia with Al-Shabaab, the probability that they also negotiate in Dadaab with them is high. But for me as a Kenyan, all responsibility falls with the Kenyan government, you know. So the Kenyan government need to resist the security operators in the camps and effectively monitor the refugee response progress. It is always about humanitarian access, and it is something, you must find ways to read about it, how MSF engaged other non-state actors to be able to get food to people in need, because otherwise they (Al-Shabaab) block the aid, you see? There is also this situation currently happened in South-Sudan where humanitarian access can't happen, so I mean they engage with or they start talking to non-state actors to be able to be assisted.” (medewerker, AI)

De aanwezigheid van onderhandelingen in Somalië met *non-state actors* wordt bevestigd in enkele werken, zoals in het werk van Augelli en Murphy (1995): “*By negotiation is meant not only the good offices of the UN in mediating between opposed local forces, but direct, patient negotiations conducted between the operations manager (of the UN and other agencies) and the local forces.*”¹⁶⁸ En in het werk van Ewumbue-Monono (2006): “*In Somalia the ICRC negotiated with rebel leaders of the Western Somalia Liberation Front (WSLF), the Somali National Movement (SNM) and the Oromo Abbo Liberation Front between 1979 and 1989 and, in the 1990s, with opposition groups such as the United Somali Congress (USC), the Somali Patriotic Movement (SPM) and the Somali Salvation Democratic Front (SSDF) to visit detainees in their hands.*”¹⁶⁹

Maatregelen door humanitaire organisaties

Door de opgenoemde onveiligheden in Dadaab, hebben de aanwezige organisaties enkele maatregelen ondernomen om deze te proberen reduceren. De aanwezigheid van de Keniaanse politie, bewakingstroepen van de VN, konvooien, enz. zijn middelen die de veiligheid voor zowel vluchtelingen als humanitaire werknemers zou moeten verhogen. Enkele medewerkers aan het woord over de veiligheidsmaatregelen in Dadaab:

---

¹⁶⁸ Augelli, E. & Murphy, C. (1995) Lessons of Somalia for Future Multilateral Humanitarian Assistance Operations. *Global Governance*. Vol 1, No 3

¹⁶⁹ Ewumbue-Monono, C. (2006) Respect for international humanitarian law by armed non-state actors in Africa. *International Review of the Red Cross*. Vol 88, No 864

“So we have five health posts throughout the Hagadera camp and then we also had one that is down, as you know Dadaab is downsizing so it was in one of the areas that has been downsized. Uhm, I think it was directly after that staff member was killed from the education organisation, obviously tension was very high, they (education organisation) had the neighbouring compound next to us, it was very high and so for a period of time we restricted staff movement but not for very long. You know, something in terms of mental health of staff members is something we have to think about, stress or fear exists among the humanitarians. During that time we also increased security on the compound, you know for peace of mind for the staff and we increased also our RNR (rest and recuperation) cycle, so staff could get freer off to see their families.”
(Conor Philips, IRC)

“So you travel with escorts between the camps and now there is also within the camps because the direct insecurity has increased with the presence of Al-Shabaab in the region.” (Lennart Hernander, LWF)

“[...] because if you are a single car and you have to have a police escort, then the demand of the police is quite extensive with every organisation having to be escorted.” (David Kangethe, DRC)

“So in the UN, security is a big thing. So first of all you can't just go to Dadaab as a UN staff member or someone working through UNHCR, you have to have security clearance first, if you are working there for a long term, you have to have a special training that's for high risk environment. So this is provided to all staff that are assigned to work in Dadaab or Kakuma. If you get to Dadaab you will see some walls, so there is this construction of wall-wall-road-wall-and behind this third wall, that's where the staff lives and works. We also have the UN police that monitors the compound, they are armed, and I think they have dogs as well. We have guards all over the place, watch towers, uhm..., and when we travel anywhere, so as soon as you leave the accommodation place for UN, you have to have a police escort. So anywhere within the camp, you have a police escort. Vehicles have, uhm..., so many times we use armed vehicles, and also these are vehicles that are made to with sand, at least to lessen the impact if there is an explosives. We also have radio-checks so if anything happens we can connect, because you see there is a good collaboration between the Kenyan government and the UN generally in terms of security.” (Lilian Ewagata, UNHCR)

Nog iets opmerkelijk dat uit de interviews naar boven kwam, is het feit dat de humanitaire werknemers duidelijk maakten dat wanneer er een dreiging voor een aanval of aanslag

plaatsvindt, het voornamelijk de vluchtelingen zijn die de taken van de werknemers in de kampen overnemen, terwijl de nationale en internationale medewerkers zich schuil houden in de DMO uit angst voor ontvoeringen:

“So if there is a threat for an attack, the refugees and incentive staff continues to work, while international and national staff, who are most in danger, stay in the DMO compound.” (Conor Philips, IRC)

“And then there is also something like ‘continuity plan’ I don’t know if you heard about it. So it mostly happened in 2010-2011 they called it ‘business continuity plan’. So when there was an attack you would find all the organisations locked in DMO, they don’t move outside, they don’t move. So mostly what happens is that the refugees they hired will continue the operations in the camps.” (medewerker, AI)

David Kangethe van de DRC en Lilian Ewagatha van de UNHCR leggen uit waarom dit zo gebeurt: *“You see when international aid workers come, they are very valuable to Al-Shabaab. (lacht). Because if they could chose for example between you and a Somali refugee who is working with the DRC they would chose you because of your colour(lacht).”* (David Kangethe, DRC); *“Who’s the most lucrative, a person to get a refugee or a humanitarian worker? So the refugees, you know, the family would suffer but nobody, or they may not have the resources to pay out. Because we belong to an organisation, there is a sense that the organisations could pay or the countries of origin would pay and it also, uhm..., is a bigger story. So if you want to bring attention to yourself as a militia and you kidnap a refugee it’s hardly going, uhm..., like the UNHCR will know it, other humanitarian agencies will know it, but is it a big story in Kenya? I don’t think so.”* (Lilian Ewagata, UNHCR)

Het gaat hier dus om een machtsverhouding tussen (inter)nationale werknemers en vluchtelingen, waarbij de eerste de macht hebben om zichzelf te beschermen door het vergroten van het risico op gevaar voor de tweede groep.

3.4.5 Sluiting van de kampen

“The camp had lost its humanitarian nature and had become a haven for terrorism and other illegal activities. The lives of Kenyans matter. Our interest in this case, and in the closure of Dadaab refugee camp, remains to protect the lives of Kenyans.” antwoordde de woordvoerder van de Keniaanse regering in een interview met de BBC op de vraag waarom Dadaab zal sluiten

rond november 2017.¹⁷⁰ Er zijn drie redenen waarom de kampen zullen sluiten, of waarom de Keniaanse regering de kampen wil sluiten. Als eerste, de belasting van de omgeving en milieu waar de kampen zich bevinden, als tweede de kost voor de Keniaanse economie om de kampen te onderhouden (maar hier worden zich vragen bij gesteld omdat er veel input is van externe factoren), en als laatste, het feit dat de kampen volgens de Keniaanse overheid een ‘broeihaard’ zijn voor terrorisme.¹⁷¹

In mei 2016 kondigde de Keniaanse regering voor het eerst aan dat ze de Dadaab kampen in november 2016 zouden sluiten, dit werd echter uitgesteld naar mei 2017. Momenteel is er sprake van een sluiting rond oktober-november 2017.¹⁷² De reden voor dit uitstel is het feit dat het aantal vluchtelingen aanwezig in de kampen zich niet in één keer kunnen verplaatsen. Om dit proces te versnellen, werden in november 2013 onder het ‘Tripartite Agreement’ tussen de UNHCR, de Keniaanse en Somalische regering projecten voor *voluntary repatriations* opgericht door verschillende humanitaire organisaties.¹⁷³ Dit zou er voor moeten zorgen dat Somalische vluchtelingen op een snellere en makkelijkere manier terug naar Somalië kunnen terugkeren. Op deze projecten is echter heel wat kritiek gekomen. In een nieuwsbericht in The Guardian stond bijvoorbeeld dat “*the US-based rights group Human Rights Watch (HRW) said people are returning to Somalia because they feel intimidated, and because they fear being expelled if they remain in the camp past November.*”¹⁷⁴ Ook zei een medewerker van Amnesty International, die onderzoek doet in Dadaab, het volgende over deze ‘voluntary repatriations’: “*They (refugees) are being influenced, they are being told of the consequences of not going back to Somalia. That’s why people are leaving. I mean, for us we are a humanise organisation, refoulement*¹⁷⁵ *happened before even just going with a lorry and sending people back to Somalia. Refoulement has been happening in Dadaab, people are being pushed back and that is what we researched in the article. The comments made by the government of Kenya, and the comments made by different leaders are indicating and putting pressure on refugees to leave. And they don’t have options whether to stay in the camp or to leave.*” (medewerker, AI) De

---

¹⁷⁰ Onbekend. Kenyan Closure of Dadaab refugee camps blocked by high court. *BBC News*. Gepubliceerd op 9/02/2017. via: <http://www.bbc.com/news/world-africa-38917681>

¹⁷¹ Interview Lennart Hernander. Lutheran World Federation. 27 maart 2017. Nairobi

¹⁷² Interview Lilian Ewagata. UNHCR. 6 april 2017. Nairobi

¹⁷³ UNHCR. (2015) Voluntary Repatriation of Somali refugees from Kenya: operations strategy 2015-2019. Nairobi: UNHCR Representation in Kenya

¹⁷⁴ Kingsley, P. Fear forces refugees in world’s largest camp to return to conflict zones. *The Guardian*. 15/09/2016. Via: <https://www.theguardian.com/global-development/2016/sep/15/fear-forces-refugees-dadaab-kenya-worlds-largest-camp-return-conflict-zones-human-rights-watch-warns>

¹⁷⁵ Het terugsturen van asielzoekers of vluchtelingen naar hun land van herkomst waar ze het risico lopen op een onveilige situatie. Deze actie wordt verboden door het internationaal vluchtelingenverdrag opgesteld in Genève.

vraag is dan natuurlijk hoe ‘voluntary’ of vrijwillig dit terugkeren van vluchtelingen naar Somalië werkelijk is. Zo wordt er in het artikel, waarover de medewerker in het interview sprak, getiteld ‘Nowhere else to go: Forced returns of Somali refugees from Dadaab refugee camp, Kenya’ gewezen op de onwaarschijnlijkheid van het dit ‘vrijwillig’ karakter: *“While the UN and some government statements still speak of “voluntary” returns, this is not possible under the current circumstances. In June the Tripartite Commission announced that the Dadaab camp population size would be reduced by 150,000 people by the end of 2016; these different parameters have caused confusion but not lessened the risk of forced returns. Such returns would violate international law including the principle of non-refoulement, and would constitute a serious violation of the human rights of the refugees.”*¹⁷⁶

Uit een onderzoek opgezet door de UNHCR in 2016 blijkt dat slechts 25% van de vluchtelingen in Dadaab terug wil keren naar hun thuisland. In een volgend onderzoek door MSF bleek dat 86% van de geïnterviewde Somalische vluchtelingen niet wilde terugkeren naar Somalië omwille van veiligheidsproblemen. Ook de Somalische vluchtelingen die ikzelf geïnterviewd heb in Nairobi vermeldden allemaal dat ze om één of andere reden niet kunnen/willen terugkeren naar Somalië:

“If you go back there is no way that you’ll be safe or that you will survive, because they (militia groups) will just ask you where you came from and why you left the country (Somalia) and why you came back. And so most of us we are in Kenya now and we are well educated here, and if we go back to Somalia they don’t allow ladies or girls to go to school there. And besides if they find out that you’re from Kenya they will say that you are a spy and that you have been working with the Kenyan government and things like that, so they will never trust you. So no, for me where I came from, in Mogadishu, that is the place where I was born and where my parents are from, going back there is not good for me, because if I go back I still want to continue what I’m doing, I want to provide my family and continue working. In Somalia this is just impossible.”
(Somalische vluchteling, Nairobi)

“I can’t go back to Somalia, because this man who wanted to marry me is still there, and so I refused him, so I can be targeted. And also, I can be targeted by Al-Shabaab. Me, I don’t know what happened to my family after I left, I don’t know if they’ve killed my father, mother, I don’t

---

¹⁷⁶ Amnesty International (2016) Nowhere else to go: Forced returns of Somali refugees from Dadaab refugee camp, Kenya. London: Amnesty International Ltd

know. And I know that they've kidnapped my sister before I came to Kenya, so I can't go back. I've ran away for my life." (Somalische vluchtelingen, Nairobi)

"I never can and want to go back to Somalia, it's a country that is torn apart by bad people and bad groups, it's just horrible and sad. [...] If I stayed in the camps and would have to go back there, I don't know if I would even make it to the border of Somalia."(Somalische vluchtelingen, Nairobi)

"Going back to Somalia is really a threat to me. No, it is not a nice idea going back. Like for many people here (Dadaab), going back is a threat. Even leaving the camps is a big threat, because there are militia groups out there. So automatically you have to prepare yourself to be captured by a militia group. There is nothing else." (Mohammed Abdi, Dadaab)

In tegenstelling tot ambtenaren van de Keniaanse overheid¹⁷⁷, bevestigden alle geïnterviewde medewerkers van organisaties dat Somalië nog niet klaar is om zijn gevluchte bevolking te ontvangen:

"I mean, Somalia has no capacity to give to quite a number of people who are seeking to return to Somalia. There is no education system, there is no social safety net, no protection, no jobs. But also I mean refugee protection is an international regime, they need to be protected. So it's for the refugee to decide to go back themselves not to be pushed." (medewerker, AI)

"Somalia isn't ready for people who are coming back, and there is also a big drought going on at the moment. In fact the UNHCR said yesterday, that they, and publicly it is the first time they said this, that there has been 2000 recent arrivals from Somalia back to Dadaab because of the drought. So sending people back at the moment doesn't make sense, unless there are some areas in Somalia that are less badly hit by the drought than others." (Conor Philips, IRC)

"The best case scenario is that Somalia gets its act together and that refugees can safely return, but for now that is not the case." (Lilian Ewagata, UNHCR)

Organisaties zitten zelf met de handen in het haar omdat ze weten dat de *volutarily repatriations* niet de ideaal manier van werken is, maar *"there is nothing else to do, we can't just let the camps close and we (aid organisations) leave, with the refugees nowhere to go and nothing left. So voluntary returns seems in this case the best options that humanitarian agencies can do to help Somali refugees. Even though we know Somalia isn't the best place to return to, when the*

---

¹⁷⁷ Amnesty International (2016) Nowhere else to go: Forced returns of Somali refugees from Dadaab refugee camp, Kenya. London: Amnesty International Ltd

camps are closed, Dadaab will be maybe worse to be at. Because you see the drought is already started also in Northern Kenya. And besides, it's not that we force people to go back to Somalia, they always agree.” (David Kangethe, DRC)

Wat er uiteindelijk in november zal gebeuren, is nog een raadsel voor de organisaties en de vluchtelingen. Conor Philips van de IRC maakte alvast een eigen voorspelling:

“I mean, possibly it would be something along the lines of the camps reducing to a size that is accepted by the Kenyan government and then at that point, they would say Dadaab camp can now officially close. Then they would manage to smaller remaining camps, or something like that. Possibly something like that would happen, but there is even no agreement across the humanitarian community anyway about what will actually happen (lacht).” (Conor Philips, IRC)

Hoofdstuk IV

In dit hoofdstuk wordt het betoog van de masterproef uiteengezet. Eerst worden de verschillende relatiestructuren tussen militaire groep Al-Shabaab en actoren die aanwezig zijn in Dadaab opgesomd en verduidelijkt. Vervolgens zal het eerder besproken debat rond humanitaire hulp in Hoofdstuk II gekoppeld worden aan de informatie die uiteengezet is in Hoofdstuk III aan de hand van interviews.

4.1 Relaties Dadaab – Al- Shabaab

In dit onderdeel worden de verschillende relaties tussen actoren die actief zijn in Dadaab en de militaire groep Al-Shabaab op een rijtje gezet. Als eerste kan er gewezen worden op het feit dat de opkomst van Al-Shabaab aan het begin van de 21e eeuw één van de medeoorzaken is van het aantal Somalische vluchtelingen dat aanwezig is in Dadaab. Door de jaren heen is deze militaire groep verschillende keren de overheersende militie geweest in onder andere de Somalische hoofdstad Mogadishu. De laatste jaren zijn ze verdreven naar het Zuiden van Somalië, waardoor hun invloed op de Noordelijke provincie van Kenia steeds groter wordt. Er zijn nog steeds Keniaanse troepen aanwezig in Somalië om de macht van Al-Shabaab te onderdrukken, als reactie op deze Keniaanse aanwezigheid werd in 2013 de aanslag op de Westgate Mall in Nairobi opgeëist door Al-Shabaab. Sindsdien richt de militaire groep zich zowel op Somalië als Kenia.

Door de ligging van Dadaab, ongeveer 100 kilometer van de Somalische grens, is de aanwezigheid van Al-Shabaab ook te zien in en rond de kampen.¹⁷⁸ Zo wijs ik hier op drie verschillende relaties tussen Al-Shabaab en actoren in en rond de Dadaab kampen. Als eerste, de relatie met vluchtelingen en met de *host community*. Uit enkele interviews met Somalische vluchtelingen die ik afgenomen heb, blijkt dat veel vluchtelingen de militaire groep om twee bepaalde redenen vrezen. De eerste reden is de angst om gedood te worden door de militie, zo zijn enkele van de geïnterviewde vluchtelingen familieleden of vrienden verloren door aanvallen van Al-Shabaab: “*They (Al-Shabaab) killed my father and my brother, so that was when my mother decided that this was no safe place for us anymore.*” (Somalische vluchteling, Nairobi); “*Al-Shabaab kidnapped all of my sisters, and that’s why I came here.*” (Somalische vluchteling, Nairobi); “[...] *I really miss them (father and sister), but you see, there are so*

---

¹⁷⁸ Interview Lennart Hernander. Lutheran World Federation. 27 maart 2017. Nairobi

many people being killed since the conflict and since Al-Shabaab is in Somali and in Kenya. It's horrible." (Somalische vluchtelingen, Nairobi); *"My mother didn't want to go to Kenya but I thought it was too dangerous to stay in Somalia because of Al-Shabaab, who killed my father."* (Somalische vluchtelingen, Nairobi)

De tweede reden is de angst van vluchtelingen en de *host community* om gerekruteerd te worden in of rond de kampen door Al-Shabaab.¹⁷⁹ Zoals in het vorige deel vermeld werd, wordt er door verschillende actoren gewezen op een aanwezigheid van de militaire groep in en rond het vluchtelingenkamp: *"Sometimes Al-Shabaab went there (local villages near Dadaab), they lectured the community on their ideology of jihad."* (David Kangethe, DRC); *"I have heard accidents happening with members of Al-Shabaab in the camps. People talking bad about Al-Shabaab and then their cows been taking away, or worse, they being robbed, beaten or murdered."* (Mohammed Abdi, Dadaab); *"The camp had lost its humanitarian nature and had become a haven for terrorism."*¹⁸⁰

Er zijn echter geen bewijzen voor een fysieke rekrutering van vluchtelingen in de kampen, enerzijds omdat de militaire groep dit discreet wil doen, en anderzijds omdat vluchtelingen het niet durven zeggen wanneer ze weet hebben van de aanwezigheid van een Al-Shabaab lid.¹⁸¹

Een volgende aanwezige relatie is die tussen Al-Shabaab en de humanitaire organisaties in het vluchtelingenkamp. Als eerste kan hierbij gewezen worden op de besproken *humanitarian negotiation* projecten die voornamelijk door organisaties in Somalië gedaan worden. Zoals eerder vermeld, blijkt op het eerste zicht uit de interviews met werknemers van LWF, DRC en UNHCR die actief zijn in Dadaab dat er geen onderhandelingen mogelijk zijn met militaire groepen zoals Al-Shabaab: *"No there is nothing like this. The government does not allow these negotiations, and the humanitarians in Dadaab don't negotiate with these groups."* (David Kangethe, DRC); *"We want to be as far as we can from these non-state actors."* (Lennart Hernander, LWF); *"And besides it's still the Kenyan government with whom we have to sit together in order to set up the projects. So no I don't think so."* (Lilian Ewagata, UNHCR) Een volgend interview met Conor Philips van de IRC bracht enige twijfel hierover naar voor: *"I don't know I mean negotiation, it depends on what is meant by negotiation. [...] So I don't know, I don't know if there would have been some of agreement between UNHCR and non-*

---

¹⁷⁹ Interview Somalische vluchteling. 4 april 2017. Nairobi

¹⁸⁰ Onbekend. Kenyan Closure of Dadaab refugee camps blocked by high court. *BBC News*. Gepubliceerd op 9/02/2017. Via: <http://www.bbc.com/news/world-africa-38917681>

¹⁸¹ Interview Conor Philips. International Rescue Committee. 11 april 2017. Nairobi

state groups. So I don't know, but, personally, I wouldn't think so." (Conor Philips, IRC) En als laatste, in een interview met een medewerker van AI werd duidelijk dat er een zekere waarschijnlijkheid is voor *humanitarian negotiation* tussen Al-Shabaab en hulporganisaties die aanwezig zijn in Dadaab, maar dit kon hij niet met 100% zekerheid zeggen: *"It happens, specifically it has happened in Somalia a lot. But in Dadaab I'm not sure, but I wouldn't be surprised, because you see the organisations that are active in Somalia, a few of them are also active in Dadaab... so if they negotiate in Somalia with Al-Shabaab, the probability that they also negotiate in Dadaab with them is high."* (medewerker, AI) Ook het feit dat tijdens mijn veldwerkperiode in Nairobi niet alle organisaties even happig waren om interviews te doen wanneer ik de opzet van mijn onderzoek vertelde, lijkt erop te wijzen dat als er effectief *humanitarian negotiation* met Al-Shabaab zou zijn, de organisaties dit niet van de daken willen schreeuwen. Zo gebeurde het dat ik contact gemaakt had met een organisatie die me wou ontvangen voor een interview, maar toen ik uitlegde waarover ik het precies wou hebben met hen, kreeg ik geen antwoord meer. De terughoudendheid van de organisaties wanneer ik begon over relaties met Al-Shabaab was bij elke informant te voelen.

Als tweede aspect in deze relatie tussen Al-Shabaab en humanitaire organisaties kan er gewezen worden op de dreiging voor ontvoeringen in ruil voor losgeld. De eerste keer dat een humanitaire hulpverlener ontvoerd werd in Dadaab was in oktober 2011 toen twee Spaanse vrouwen van MSF meer dan een jaar gekidnapt werden door Al-Shabaab. Het objectief van deze ontvoeringen is louter economisch.¹⁸² Volgens verschillende leden van organisaties is daarom deze dreiging voor ontvoering het grootste voor internationale werknemers: *"Because if they could chose for example between you and a Somali refugee who is working with the DRC, they would chose you because of your colour (lucht)."* (David Kangethe, DRC); *"Who's the most lucrative, a person to get a refugee or a humanitarian worker?"* (Lilian Ewagata, UNHCR)

Een derde relatie tussen actoren in Dadaab en Al-Shabaab, is een politiek-militaire relatie met de Keniaanse veiligheidstroepen die aanwezig zijn in de kampen. Zoals eerder vermeld, heeft de aanwezigheid van Keniaanse troepen in Somalië gezorgd voor een wraakactie van Al-Shabaab op de Keniaanse overheid. Zo werd in hun jihadistisch tijdschrift een duidelijk boodschap gegeven: *"Westgate was meant to send a message to Kenyans: GET OUT OF SOMALIA AND STOP YOUR AGRESSIONS AGAINST MUSLIMS."* Ook in Dadaab zijn het

---

¹⁸² Interview Lennart Hernander. Lutheran World Federation. 27 maart 2017. Nairobi

vaak de Keniaanse politieagenten die aangevallen worden om een politiek statepunt te maken: “*But most when it comes to attacks of explosive improvise devices it’s been attacking on the police, so the police has been attacked because of political reasons. You know, the fact that the KDF (Kenyan Defence Forces) are fighting Al-Shabaab in Somalia, really pisses them off (lacht).*” (Lennart Hernander, LWF) Dus ook deze relatie met de veiligheidstroepen wordt gekenmerkt door geweld en angst.

4.2 Link: The trouble with aid – gevalstudie Dadaab

Als eerste zal ik hier een analyse maken van de besproken gevalstudie en deze aan de vier eerder gegeven kritieken in het debat ‘the trouble with aid’ koppelen. De vier kritiepunten waren paternalisme en *biopower*, *being silenced*, politieke en economische agenda en ethische dilemma’s.

Om even te herhalen, paternalisme is een soort van ‘vaderlijk’ gedrag van één partij (persoon, groep, staat, organisatie) over een andere partij waarbij de vrijheid en autonomie van de tweede afgenomen wordt door de eerste omdat deze denkt te weten wat best is voor de tweede.¹⁸³ *Biopower* is een term van Michel Foucault en verwijst naar de macht die uitgevoerd wordt over een bepaalde persoon of groep en die werkt door middel van zelfbestuur. Een paternalistisch gevoel in de besproken gevalstudie is onder andere te zien in het concept van de *voluntary repatriations*, waar humanitaire organisaties beslissen in naam van de vluchtelingen om terug te keren naar Somalië. Op deze *repatriation* projecten van organisaties is al heel wat kritiek gekomen van onder andere van Amnesty International in hun artikel ‘Nowhere else to go: Forced returns of Somali refugees from Dadaab refugee camp, Kenya’. Volgens dit artikel zijn deze *voluntary repatriations* niet zo vrijwillig als de term laat uitblijken.¹⁸⁴ Ze zouden het *refoulement* principe, dat verboden wordt door het opgestelde vluchtelingenverdrag in Genève, negeren. Dit houdt in dat organisaties vluchtelingen of asielzoekers terugsturen naar hun land van herkomst, waar hun veiligheid niet gegarandeerd kan worden. Volgens de geïnterviewde medewerkers van enkele organisaties in Nairobi, is Somalië nog niet klaar om zijn gevluchte bevolking terug te ontvangen en hen veiligheid te bieden. Ondanks het feit dat de organisaties weten dat de *voluntary repatriation* niet de beste oplossing is voor vluchtelingen, wordt toch

---

¹⁸³ Scott-Smith, T. (2014) Control and Biopower in Contemporary Humanitarian Aid: The Case of Supplementary Feeding. UK: Oxford University Press

¹⁸⁴ Amnesty International (2016) Nowhere else to go: Forced returns of Somali refugees from Dadaab refugee camp, Kenya. London: Amnesty International Ltd

voor deze optie gekozen: “*voluntary returns seems in this case the best options that humanitarian agencies can do to help Somali refugees. Even though we know Somalia isn’t the best place to return to, when the camps are closed, Dadaab will be maybe worse to be at. Because you see the drought is already started also in Northern Kenya. And besides, it’s not that we force people to go back to Somalia, they always agree.*” (David Kangethe, DRC)

Deze *voluntary repatriations* zorgen er ook voor dat de *agency* van de vluchtelingen wordt afgenomen. Ondanks dat David Kangethe wijst op het feit dat vluchtelingen niet gedwongen worden en steeds instemmen in het *repatriation* proces naar Somalië, is het volgens een medewerker van AI zo dat de vluchtelingen beïnvloed worden door de Keniaanse media, regering en de aanwezige organisaties in Dadaab, waardoor ze uiteindelijk zelf geen keuze hebben. “*Refoulement has been happening, people are being pushed back and that is what we researched in the article. The comments made by the government of Kenya, and the comments made by different leaders are indicating and putting pressure on refugees to leave. And they don’t have options whether to stay in the camp or to leave.*” (medewerker, AI). Zo werd in het onderdeel ‘2.3.3 Uitgewerkt voorbeeld van kritiek: Les Enfants de Bakanja’ een toegepast voorbeeld gegeven van een ngo in Lubumbashi (Democratische Republiek Congo) die straatkinderen opvangt. Net zoals de straatkinderen worden Somalische vluchtelingen in Dadaab door humanitaire organisaties erg gestuurd in het maken van hun keuzes, waardoor deze hun *agency* verliezen.

Aan deze *repatriation* processen van humanitaire organisaties kan ook de tweede besproken kritiek, namelijk *being silenced*, gekoppeld worden. Het feit dat vluchtelingen zelf niet aan het woord komen wanneer het gaat over iets waar zijzelf de actie en de gevolgen van moeten ondergaan. Net zoals de eerder aangehaalde onderzoeken van de UNHCR en MSF werd het duidelijk dat, wanneer Somalische vluchtelingen zelf aan het woord kwamen via de afgenomen interviews, geen van hen wil of kan terugkeren naar Somalië omwille van onveiligheidsredenen. “*If I would have to go back there, I don’t know if I would even make it to the border of Somalia.*”(Somalische vluchteling, Nairobi) “*I never can and want to go back to Somalia, it’s a country that is torn apart by bad people and bad groups, it’s just horrible and sad.*” (Somalische vluchteling, Nairobi) Het feit dat de organisaties beweren dat vluchtelingen er zelf voor kiezen om terug te keren naar Somalië kan hier dus in vraag gesteld worden.

De derde besproken kritiek in hoofdstuk II, was de politieke en economische agenda van humanitaire organisaties en staten waarmee deze samenwerken. Uit interviews met hulpverleners bleek dat deze zelf geen politieke en economische baat hadden bij het opstarten

van hun projecten in het kamp. Wel is het zo dat bij de oprichting van het vluchtelingenkamp de UNHCR en de organisaties die volgden hun apolitek karakter verloren zijn. Dadaab is immers een samenwerking tussen de UNHCR en de Keniaanse regering, waarbij deze laatste zeker niet neutraal staat in de vluchtelingencrisis in Somalië en Kenia. Doordat de humanitaire organisaties zich dus aansluiten in dit kamp, kiezen ze, misschien onbewust, de Keniaanse kant in de strijd tegen Al-Shabaab en andere Somalische militaire groepen, en ook in de strijd tegen de aanhoudende vluchtelingenstroom naar Kenia. Ook worden organisaties door hun aanwezigheid in Dadaab actieve actoren in de gaande conflictsituatie. Getuige hiervan zijn verschillende voorvallen waarbij medewerkers ontvoerd werden door leden van Al-Shabaab en uiteindelijk in ruil voor losgeld weer vrijgelaten werden. De aanwezigheid van humanitaire organisaties in Dadaab kan dus leiden tot een instandhouding van Al-Shabaab die via aanslagen en ontvoeringen zich financieel voeden.

Als vierde en laatste kritiek, wordt er vaak gewezen op ethische dilemma's waar humanitaire hulporganisaties mee te maken krijgen in een context van conflict. Zo werd in hoofdstuk II onder andere het voorbeeld van de vluchtelingenkampen in Oost-Congo aan het einde jaren negentig gegeven, waar humanitaire organisaties in een dilemma zaten of ze de kampen zouden verlaten of niet. De reden waarom enkele organisaties overwogen om hun humanitaire acties stop te zetten, was omdat de Interhamwe (Hutu militaire groep) het donorgeld gebruikte om onder andere wapens te kopen. Hierdoor hield de aanwezigheid van de organisaties het conflict dus mede in stand. Uit de afgenomen interviews met medewerkers van hulporganisaties en Somalische vluchtelingen kan gewezen worden op twee ethische dilemma's waar organisaties in Dadaab mee te maken hebben. Als eerste wordt er door zowel vluchtelingen als hulpverleners verwezen naar het feit dat leden van Al-Shabaab aanwezig zouden zijn in en rond de Dadaab kampen om vluchtelingen en mensen van de *host community* te rekruteren en te overtuigen van de *jihad* ideologie: “[...] *just a few days ago they arrested about 7 people from the camps who they are claiming are part of Al-Shabaab and terror relating groups.*” (medewerker, AI); “*Yeah, there is still activism in Somalia, Kenya and in the camps, [...] so it is not that hard for them (Al-Shabaab) to go into the camps, and they do.*” (Somalische vluchteling, Nairobi). Bewijs voor fysieke training en rekrutering is er echter niet in de kampen, dit komt omdat vluchtelingen de aanwezigheid van leden van Al-Shabaab stil houden uit schrik voor de gevolgen dat dit kan hebben. Het bestaan van een vluchtelingenkamp zoals Dadaab zou dus

voor Al-Shabaab een perfecte mogelijkheid zijn om bij jonge mannen die verveeld zijn door het leven in het vluchtelingenkamp sympathie¹⁸⁵ op te wekken en te rekruteren.

Als tweede aspect bij dit kritiekpunt, zorgen de *voluntary repatriation* projecten voor heel wat ophef over de manier van werking van de humanitaire organisaties in Dadaab. Zoals blijkt uit het interview met David Kangethe van de DRC, weten organisaties dat Somalië nog niet klaar is om vluchtelingen terug op te vangen, en dat deze manier om mensen terugsturen dus misschien niet de beste is. Toch wordt er echter nog steeds voor deze optie gekozen.

Samenvattend, kunnen de vier kritieken in het debat rond ‘the trouble with aid’ dus weldegelijk geanalyseerd worden in relatie met de dagelijkse praktijken van hulpverlening in de besproken gevalstudie van het vluchtelingenkamp Dadaab.

---

¹⁸⁵ Zie vorig deel 3.4.4 Geweld en militaire groepen in Dadaab

Conclusie

In deze masterproef werd in de eerste delen een overzicht gegeven van het debat rond humanitaire hulp, dat ik hier naar de documentaire van Ricardo Pollack, ‘the trouble with aid’ heb genoemd. Er werd gefocust op vier grote kritieken die in dit debat voorkomen, namelijk paternalisme en *biopower*, *being silenced*, politieke en economische agenda en ethische dilemma’s. De eerste kritiek gaat over het feit dat humanitaire hulp soms te paternalistisch omgaat met bijvoorbeeld straatkinderen of vluchtelingen, waardoor deze hun *agency* verliezen. Een tweede kritiek, *being silenced*, bekritiseert humanitaire hulpverlening over het feit dat deze mensen het zwijgen op leggen, en dat ze dus zelf geen inspraak hebben over bijvoorbeeld acties waar zijzelf de gevolgen van moeten dragen. Vervolgens worden humanitaire organisaties of interventies soms berispt op hun politieke of economische agenda bij het opzetten van hun project of interventie. Vaak is het ook zo dat deze organisaties gepolitiseerd worden door hun aanwezigheid in een conflictgebied. Ten slotte staan organisaties vaak voor ethische dilemma’s in een conflictsituatie, zoals de aanwezigheid van organisaties in Oost-Congo na de Rwandese genocide in vraag gesteld werd door de militarisering van hun hulp.

Vervolgens werd in deze masterproef aan de hand van secundaire literatuur een algemene context geschetst van de opkomende oorlogsstructuren in Somalië en Noord-Kenia die de Dadaab kampen mee vorm gegeven hebben. Daaropvolgend stond de aanwezigheid en interactie van verschillende actoren (vluchtelingen, humanitaire werkers, Al-Shabaab, *host community*, Keniaanse politie) in en rond de kampen centraal. Ik bracht deze complexe relaties in kaart aan de hand van afgenomen interviews met vluchtelingen en medewerkers van hulporganisaties die actief zijn in Dadaab. Het doel van het betoog, dat in Hoofdstuk IV aan bod kwam, was om aan de hand van informatie uit de afgenomen interviews de verschillende relatiestructuren tussen Al-Shabaab en deze actoren in Dadaab weer te geven. Ten slotte werden de vier elementen uit de kritiek op humanitaire hulp geanalyseerd voor wat betreft de situatie in het vluchtelingenkamp.

Er kan gewezen worden op drie verschillende relaties tussen Al-Shabaab en overige actoren in Dadaab. De eerste relatie is die tussen Al-Shabaab en vluchtelingen en de *host community*. Deze relatie wordt vooral gekenmerkt door geweld en angst voor zowel vluchtelingen in de kampen als mensen die rond de kampen wonen. Er zijn namelijk verschillende voorvallen geweest waarbij Al-Shabaab gewelddadige aanvallen pleegde in en rond Dadaab. Ook wezen verschillende informanten op de aanwezigheid van Al-Shabaab in de kampen, en een

mogelijkheid dat ze vluchtelingen en de *host community* proberen overtuigen van de *jihad* ideologie en proberen rekruteren.

Een tweede relatie is die tussen de militaire groep en de hulporganisaties die actief zijn in de kampen. Enerzijds wordt ook deze relatie gekenmerkt door geweld en angst, in dit geval voornamelijk de dreiging voor ontvoeringen. Anderzijds is er mogelijk sprake van *humanitarian negotiation* tussen deze twee actoren, maar dit is niet met 100% zekerheid te zeggen en wordt door de betrokken hulporganisaties uiteraard ontkent.

Daarnaast speelt de derde relatie zich af tussen Al-Shabaab en de Keniaanse veiligheidstroepen die aanwezig zijn in Dadaab. Dit is eerder een politiek-militaire relatie waarbij Al-Shabaab regelmatig wraakacties uitvoert op de Keniaanse agenten wegens de aanwezigheid van Keniaanse troepen in Somalië.

In het onderdeel '4.2 Link: The trouble with aid – gevalstudie Dadaab' werd duidelijk dat de besproken kritiekelementen uit het debat in verband gebracht kunnen worden met de gevalstudie die in deze masterproef centraal staat.

In het kader van het eerste kritiekpunt, paternalisme en *biopower*, zien we dat het proces van *voluntary repatriation*, waarbij Somalische vluchtelingen teruggestuurd worden naar Somalië ter voorbereiding van de sluiting van het vluchtelingenkamp, de *agency* van de vluchtelingen ontkent. Ook bij de tweede kritiek, *being silenced*, zien we dat *voluntary repatriation* projecten vluchtelingen het zwijgen opleggen, en hen dus zelf geen stem geven als het gaat over iets waar zijzelf de actie en de gevolgen van moeten ondergaan. Een analyse van de derde kritiek op de situatie in Dadaab toont aan dat humanitaire organisaties geen politieke en economische agenda's hebben in Dadaab, maar dat ze wel hun apolitek karakter, dat eigen is aan humanitaire organisaties, verloren zijn met het oprichten van hun projecten in het vluchtelingenkamp. Door hun aanwezigheid kiezen ze, misschien onbewust, de Keniaanse kant waardoor ze actieve actoren in het gaande conflict worden. Zo zorgt hun aanwezigheid ook voor een mogelijkheid voor Al-Shabaab om zich financieel te kunnen voeden, namelijk door het ontvoeren van werknemers en hen in ruil voor losgeld weer vrij te laten. Als laatste kritiek, ethische dilemma's, verwijs ik opnieuw naar de *voluntary repatriation* projecten, waarbij organisaties zich de vraag stellen of dit wel de juiste manier is om vluchtelingen terug te laten keren naar Somalië. Vervolgens wordt de aanwezigheid van de kampen en de organisaties ook in vraag gesteld door de mogelijkheid dat de kampen een voedingsbodem zijn voor Al-Shabaab om vluchtelingen te rekruteren.

De analyse van deze vier kritiekelementen van het debat laat zien dat het geen puur theoretische uitgangspunten hanteert, maar wel degelijk verband houdt met de dagelijkse praktijk van hulpverlening in Dadaab.

Bijlagen

Foto 1: De Morgen: 'Italiaanse kustwacht redt bijna 1000 vluchtelingen'

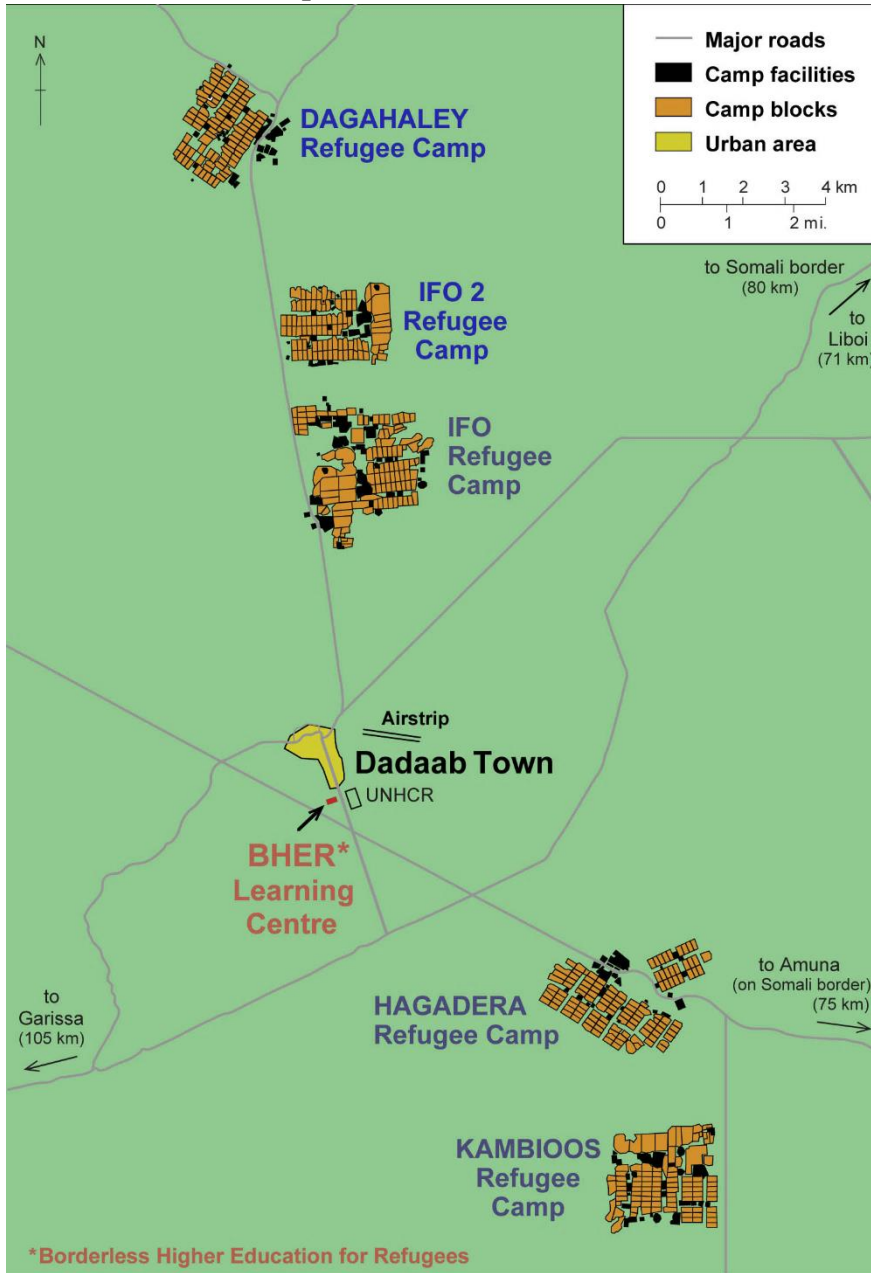

Foto 2: De Standaard: 'Kenia speelt met 600.000 levens'

Kaart 1: Dadaab kampen

Bibliografie

- Action Against Hunger (2001). *The Geopolitics of Hunger 2000-2001: Hunger and Power*. Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc.
- Adam, J. Ontwikkeling in het Globale Zuiden: *Ngos a historical overview*. Universiteit Gent.
- Abdi, A.,M. (2008) In Limbo: Dependency, Insecurity an Identity amongst Somali Refugees in Dadaab Camps. *Bildhaan: An International Journal of Somali Studies*. University of Sussex. Vol 22, No 2
- Agbiboa, D. (2014) Terrorism without borders: Somalia's Al-Shabaab and the global jihad network. *Journal of Terrorism Research*. Vol 5, No 1
- Al-Shabaab, National Counterterrorism Center (NCTC), 2009
- Amnesty International (2016) Nowhere else to go: Forced returns of Somali refugees from Dadaab refugee camp, Kenya. London: Amnesty International Ltd
- Augelli, E. & Murphy, C. (1995) Lessons of Somalia for Future Multilateral Humanitarian Assistance Operations. *Global Governance*. Vol 1, No 3
- Baconnet, O. (2017) Humanitarian Negotiation in International Ngo's: What are the limitations of humanitarian negotiation for international NGOs? What can they do to become more effective? *Humanitarian Affairs Think Tank*. IRIS
- Barber, B. (1997) Feeding Refugees, or War? The Dilemma of Humanitarian Aid. *Foreign Affairs*. Vol 76, No 4
- Barnett, M. (2011) Empire of Humanity: a History of Humanitarianism. *Part II The age of Neo-Humanitarianism*. New York: Cornell University Press
- Bearce, D. H. & Tirone, D. C. (2010) Foreign Aid Effectiveness and the Strategic Goals of Donor Governments. *The Journal of Politics*. The University of Chicago Press on behalf of the Southern Political Science Association .Vol 72, No 3
- Benedetti, C. (2006) Islamic and Christian inspired relief ngo's: between tactical collaboration and strategic diffidence? *Journal of International Development*. Vol 18, p 849-859
- Beristain, M. C. (2006). *Humanitarian Aid Work: A critical approach*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press

- Binder, S. & Tosic J. (2005) Refugees as a Particular Form of Transnational Migrations and Social Transformations: Socioanthropological and Gender Aspects. *SAGE Publications*. Vol. 53, No 4.
- Chandler, D. (2001) The Road to Military Humanitarianism: How the Human Rights NGOs shaped a new Humanitarian Agenda. *Human Rights Quarterly*. John Hopkins University Press. Vol 23, No 3
- Clarke W., Herbst J. (1996) Somalia and the Future of Humanitarian Intervention. *Foreign Aff*. Vol 75, No 70
- ColdWarWarriors (8/01/2009) Ogaden War Somalia 1977 Ethiopia. Via: <https://www.youtube.com/watch?v=7CemACOk-p0>
- Crenshaw, M. (1981) The Causes of Terrorism. *Comparative Politics*. City University of New York. Vol 13, No 4
- Crisp, J. (2000). Forms and sources of Violence in Kenya's Refugee Camps. *Refugee Survey Quarterly*. Vol 19, No 1.
- Davey, E. Borton J. & Foley M. (2013) A history of the humanitarian system Western origins and foundations. London: Overseas Development Institute
- De Mesquita, B. B & Smith, A. (2009) A Political Economy of Aid. *International Organization*. Cambridge University Press. Vol 63, No 2
- De Montclos, M-A. (2009) Humanitarian Aid and the Biafran War: Lessons not learned. *African Development*. Vol 34, No 1
- De Montclos, M-A. & Kagwanja, P. (2000) Refugee Camps or Cities? The Socio-economic Dynamics of the Dadaab and Kakuma Camps in Northern Kenya. *Journal of Refugee Studies*. Vol 13, No 2.
- Donini, A. (2011) Between a rock and a hard place: integration or independence of humanitarian action? *International Review of Red Cross*. Vol 93, No 881
- Doornbos M., ed al. (1992). Beyond Conflict in the Horn: the prospects for peace, recovery & development in Ethiopia, Somalia, Eritrea & Sudan. The Hague: Institute of Social Studies
- Ewumbue-Monono, C. (2006) Respect for international humanitarian law by armed non-state actors in Africa. *International Review of the Red Cross*. Vol 88, No 864
- Fassin, D. (2007) Humanitarianism as a politics of life. Public culture, Duke University Press. Vol 19, No 3

- Khalid, Y. SOMALIA: Al Shabab claims suicide attack on Mogadishu Hotel. *HM Horseed Media*. 24/08/2010. Via: <https://horseedmedia.net/2010/08/24/somalia-al-shabab-claims-suicide-attack-mogadishu-hotel/>
- Fox, F. (2001) New Humanitarianism: Does It Provide a Moral Banner for the 21st Century? *Disasters*. Vol 25, No 4.
- Franck, T. M & Rodley, N. S. (1973) After Bangladesh: The Law of Humanitarian Intervention by Military Force. *The American Journal of International Law*. American Society of International Law. Vol 67, No2
- Geenen, K. (2006) 'De slaap neemt geen plaats in' Een etnografische analyse van het gebruik van ruimte door straatbendes in Kinshasa. Thesis, Universiteit Gent
- Goodin, R. (2006) What's wrong with Terrorism? Cambridge: Polity Press
- Gourevitch, P. The moral hazards of humanitarian aid: what is to be done? *The New Yorker*. Gepubliceerd op 3/10/2010. via: <http://www.newyorker.com/news/news-desk/the-moral-hazards-of-humanitarian-aid-what-is-to-be-done>
- Gordon, R. E. (1996) Humanitarian Intervention by the United Nations: Iraq, Somalia and Haiti. *Texas International Law Journal*. Vol 31:43-56.
- Gundel, J. (2003) *The Migration-Development Nexus: Somali Case Study*. The Migration Development Nexus. Geneva: International Organization for Migration
- Hansen S. J. (2013) *Al-Shabaab in Somalia: the history and ideology of a militant Islamist group, 2005-2012*. London: Oxford University Press
- Hansen, S. J. (2013) *Al-Shabaab in Somalia: the history and ideology of a militant Islamist group, 2005-2012*. London: Oxford University Press
- Holzgrefe, J. L. & Keohane, R. O. (2003) *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal, and Political dilemmas*. Cambridge: Cambridge University Press
- Horgan, J. (2014). *The Psychology of Terrorism*. Oxon: Routledge
- Horn, R. & Seelinger, K., T. (2013) *Save Haven: Sheltering Displaced Persons from Sexual and Gender-Based Violence. Case: Kenya*. University of California. Geneva: UNHCR, Human Rights Center
- Human Rights Center (2013) *Safe Haven: Sheltering Displaced Persons from Sexual and Gender-Based Violence*. Geneva: Human Rights Center, University of California, Berkeley, in conjunction with the UN High Commissioner for Refugees
- Hyndman, J. & Nylund B. (1998) UNHCR and the Status of Prima Facie Refugees in Kenya. *International Journal of Refugee Law*. Vol 10, No ½

- International Organization for Migration (2014) Dimensions of crisis on Migration in Somalia. Geneva: Department of Operations and Emergencies
- Interview Conor Philips. International Rescue Committee. 11 april. Nairobi
- Interview David Kangethe. Danish Refugee Council. 4 april 2017. Nairobi
- Interview Lennart Hernander. Lutheran World Federation. 27 maart. Nairobi
- Interview Lilian Ewagata. UNHCR. 6 april. Nairobi
- Interview medewerker. Amnesty International. 7 april. Nairobi
- Interview Somalische vluchtelingen. 4 april 2017. Nairobi
- Interview Somalische vluchtelingen. 8 april 2017. Nairobi
- Jansens, B. (2011) The Accidental City. Thesis, Wageningen: Wageningen University
- Jansens, B. (2009) The Accidental City: Urbanisation in an East-African refugee camp. *Urban Agriculture Magazine*. Vol 11, No 21
- Kibreab, G. (1993) The Myth of Dependency among Camp Refugees in Somalia 1979–1989. *J Refug Stud*. Vol 6, No 4
- Kombarakaran, F., A. (2004) Street children of Bombay: their stresses and strategies of coping. New York: Adelphi University, School of Social Work, Garden City
- Kumssa, A., Jones J. & Williams J. (2009) Conflict and human security in the North Rift and North Eastern Kenya. *International Journal of Social Economics*. Vol 36, No 10
- Kremer M., van Lieshout P., Went R. (2009). Doing good or doing better: development policies in a globalizing world. Amsterdam: Amsterdam University Press
- Lewis, D. (2010). Nongovernmental organizations, definition and history. London: London school of Economics and Political Science
- Lischer, S. (2003) Collateral Damage: Humanitarian Assistance as a Cause of Conflict. *International Security*. Vol 28, No1
- Lischer, S. (2005) Dangerous Sanctuaries: Refugee Camps, Civil War, and the Dilemmas of Humanitarian Aid. London: Cornell University Press
- Lutz, M. J. & Lutz, J.B. (2004). Global Terrorism. London and New York : Routledge
- Macey, D. (2016) Rethinking Biopolitics, Race and Power in the Wake of Foucault. Pennsylvania: Pennsylvania State University
- Makinda, S. (1993). Seeking Peace from Chaos: Humanitarian Intervention in Somalia. London: Lynne Rienner Publishers

- Malkki, H., L. (1996) Emissaries: Refugees, Humanitarianism, and Dehistoricization. *Cultural Anthropology, American Anthropological Association*. Vol. 11, No. 3
- Mancini-Griffoli, D & Picot, A. (2004) Humanitarian Negotiation. A Handbook for securing access, assistance and protection for civilians in armed conflict. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue
- Ministry of Foreign Affairs (1993). Humanitarian aid: between conflict and development. The Hague: Ministry of Foreign Affairs.
- Muggah, R., ed. (2006) No Refuge: The crisis of refugee militarization in Africa. London: Zed Books
- Nyers, P. (2006) Chapter 5 Evasive Maneuvers: Refugee Warrior Communities Recast the Political. *Rethinking Refugees: Beyond State of Emergency*. New York: Routledge
- Onbekend. Kenyan Closure of Dadaab refugee camps blocked by high court. BBC News. Gepubliceerd op 9/02/2017. via: <http://www.bbc.com/news/world-africa-38917681>
- Onbekend. Kenya postpones planned closure of Dadaab refugee camp. The Guardian. 16/11/2016 Via: <https://www.theguardian.com/global-development/2016/nov/16/kenya-postpones-planned-closure-of-dadaab-refugee-camp-somalis>
- Onbekend. Refugees in the Horn of Africa: Somali Displacement Crisis. *Information Sharing Portal*. Via: <http://data.unhcr.org/horn-of-africa/region.php?id=3&country=110>
- Oxfam India. (2010) Making of a New Strategy. New Dheli: Oxfam India Communication Team
- Physicians for Human Rights (1992). No Mercy in Mogadishu: the human cost of the conflict and the struggle for relief. Boston: Physicians for Human Rights and Human Rights Watch
- Pieth, M. (2002). Financing Terrorism. London: Kluwer Academic Publishers
- Pollack R. (2012). The Trouble with Aid (documentaire) United Kingdom: Wall to Wall
- Primoratz, I. (2013). Terrorism: a Philosophical Investigation. Cambridge: Polity Press
- Rees, T. J. (2009). Is Personal Insecurity a Cause of Cross-National Differences in the Intensity of Religious Belief? *Journal of Religion and Society*. Vol 11. U.K: The Kripke Centre

- Rice, X. Uganda bomb blasts kill at least 74. *The Guardian*. 12/07/2010. Via: <https://www.theguardian.com/world/2010/jul/12/uganda-kampala-bombs-explosions-attacks>
- Rubbers, B. & Kahola T. O. (2008) Entre collaboration et confrontation: l’ambivalence des rapports entre pouvoirs publics et enfants de la rue à Lubumbashi (RDC). *Autrepart : Revue de Science Sociales au Sud* 47
- Schaefer, A. & Black, A. (2011) Clan and Conflict in Somalia: Al-Shabaab and the Myth of “Transcending Clan Politics”. *Terrorism Monitor*. Vol 9, No 40
- Stein, B., N. (1981) The Refugee Experience: Defining the Parameters of a Field of Study. *The International Migration Review, Center for Migration Studies of New York, Inc.* Vol 15, No ½
- Telefooninterview. Mohammed Abdi. 2 april 2017. Nairobi – Dadaab
- UNHCR. (2017) Dadaab Refugee Camps, Kenya: UNHCR Dadaab Bi-weekly update 1-15 march 2017. United Nations High Commissioner for Refugees
- UNHCR. (2015) Voluntary Repatriation of Somali refugees from Kenya: operations strategy 2015-2019. Nairobi: UNHCR Representation in Kenya
- Walker, P. & Maxwell, D. (2009) *Shaping the Humanitarian World* Abingdon. London: Routledge
- Williams, S. Famine in Africa: inside Dadaab, the world's largest refugee camp. *The Telegraph*. Gepubliceerd op 9/09/2011. Via: <http://www.telegraph.co.uk/journalists/sally-williams/8762161/Famine-in-Africa-inside-Dadaab-the-worlds-largest-refugee-camp.html>

